

Літаратура і мастацтва

Год выдання 39-ы

№ 60 (2521)

ПЯТНІЦА

20

лістапада 1970 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

...Яшчэ некалькі хвілін, і Купалава дубасць, Купалава слова яраводзяць вялікаса Крылавіча Кастусёў Каліноўскім на сцэну... Такой убачыў мастак І. Давідовіч адну са старонак летанісу тэатра, 50-годдзе якога адзначае Беларусь.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

17 лістапада адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

Пленум разгледзеў наступныя пытанні:

1. Аб скліканні чарговага XXVII з'езда Кампартыі Беларусі.
2. Аб рабоце партыйных арганізацый рэспублікі па далейшым паляпшэнні марксісцка-ленінскай адукацыі камуністаў і камсамольцаў.

Пленум пастанавіў склікаць чарговы XXVII з'езд Камуністычнай партыі Беларусі 18 лютага 1971 года.

З дакладам «Аб рабоце партыйных арганізацый рэспублікі па далейшым паляпшэнні марксісцка-ленінскай адукацыі камуністаў і камсамольцаў» выступіў сакратар ЦК КП Беларусі С. А. Пілатовіч.

У спрэчках па дакладзе выступілі тт. І. Я. Палякоў — першы сакратар Мінскага абкома КПБ, У. А. Мікуліч — першы сакратар Брэсцкага абкома КПБ, М. М. Мяшкоў — міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР, Г. А. Крыўлін — першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ, В. А. Гваздзёў — першы сакратар Гомельскага абкома КПБ, В. П. Палескі — старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні, І. Ф. Мікуловіч — першы сакратар Гродзенскага абкома КПБ, Т. Ц. Дзмітрыева — сакратар Мінскага гаркома КПБ, У. І. Падрэз — першы сакратар ЦК ЛКСМБ, Р. П. Жураўлёва — сакратар парткома Віцебскай швейнай фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі», А. М. Кулакоўскі — сакратар партбюро Саюза пісьменнікаў БССР, С. М. Дзікун — першы сакратар Шклоўскага райкома КПБ, Т. А. Зубкоў — загадчык сектара аддзела прапаганды ЦК КПСС, П. У. Пазднякоў — загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Віцебскага абкома КПБ.

На пленуме з правай выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў.

Па абмеркаваным пытанні Пленум прыняў пастанову.

АБ СКЛІКАННІ ЧАРГОВАГА XXVII З'ЕЗДА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

ПАСТАНОВА ПЛЕНУМА ЦК КП БЕЛАРУСІ

1. Склікаць чарговы XXVII з'езд Камуністычнай партыі Беларусі 18 лютага 1971 года.

2. Зацвердзіць наступны парадак дня з'езда:

- 1) Справаздачны даклад Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі — дакладчык першы сакратар ЦК КПБ тав. Машэраў П. М.
- 2) Справаздачны даклад Рэвізійнай камісіі КП Беларусі — дакладчык старшыня Рэвізійнай камісіі тав. Канановіч І. С.
- 3) Выбары Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі.
- 4) Выбары Рэвізійнай камісіі КП Беларусі.

3. Устаноўце наступныя нормы прадстаўніцтва на XXVII з'езд КП Беларусі: адзін дэлегат з рашаючым голасам ад 600 членаў партыі і адзін дэлегат з дарадчым голасам ад 600 кандыдатаў у члены партыі.

4. Дэлегаты на XXVII з'езд КП Беларусі выбіраюцца згодна са Статутам партыі закрытым (тайным) галасаваннем на абласных партыйных канферэнцыях.

Камуністы, якія знаходзяцца ў партыйных арганізацыях Савецкай Арміі, унутраных і пагранічных войск, выбіраюць дэлегатаў на XXVII з'езд КП Беларусі разам з адпаведнымі тэрытарыяльнымі партыйнымі арганізацыямі на абласных партыйных канферэнцыях.

IV КАНФЕРЭНЦЫІ ПІСЬМЕННІКАЎ КРАІН АЗІІ І АФРЫКІ

ДЭЛІ

Дарогія сябры! Сардэчна вітаю ўдзельнікаў міжнароднага форуму літаратараў краін Азіі і Афрыкі.

У наш час няўхільна ўзрастае значэнне барацьбы народаў краін Азіі і Афрыкі за мір, нацыянальную незалежнасць, дэмакратыю і сацыяльны прагрэс. Дэмакратычная, прагрэсіўная інтэлігенцыя, перадавыя мастакі слова — актыўныя ўдзельнікі гэтай барацьбы.

Пісьменнікі вызваленых краін, народы якіх будуюць новае жыццё, аддаюць свой талент і энэргію адраджэнню лепшых нацыянальных традыцый і развіццю культуры, якая адпавядае патрабаванням поўнага вызвалення сваіх народаў, інтарэсам працоўных, ліквідацыі эксплуатацыі чалавека чалавекам. Заваяванне незалежнасці, развіццё асветы і культуры небяспэчна расшырылі аўдыторыю чытачоў. Пальмянае слова пісьменніка, які ідзе з народам і працуе для народа, набывае ў гэтых умовах асаблівую сілу. Прагрэсіўны змест яго творчасці служыць выхаванню стойкасці і мужнасці, інтэрынацыяналізму і патрыятычных пачуццяў, узнімае Іх на барацьбу супраць імперыялізму, каланіялізму, супраць усіх форм расавана, нацыянальнага і сацыяльнага прыгнёту. Многія пісьменнікі краін Азіі і Афрыкі не толькі піром, але і са зброяй у руках змагаюцца за незалежнасць і свабоду сваіх народаў. Усё больш актыўна літаратары ўдзельнічаюць у руху салідарнасці з гераічным народам В'етнама, патрыётамі Лаоса і Камбоджы, народамі арабскіх краін. Пісьменнікі гнеўна асуджаюць ганебныя справы паўднёва-афрыканскіх расістаў і партугальскіх каланізатараў.

Літаратура народаў Азіі і Афрыкі карыстаецца ў нашай краіне велізарнай папулярнасцю. Савецкія людзі высока цэняць уклад пісьменнікаў гэтых кантынентаў у развіццё сусветнай культуры. Мы будзем і надалей маваць дружбу і згуртаванасць з народамі Азіі і Афрыкі, з іх дэмакратычнай і прагрэсіўнай інтэлігенцыяй.

Жадаю ўдзельнікам канферэнцыі новых творчых здзяйсненняў, новых поспехаў у высакароднай дзейнасці ў імя высокіх гуманістычных ідэалаў, перамогі справядлівасці і дэмакратыі, у імя светлай будучыні чалавецтва.

Л. БРЭЖНЕЎ,
Генеральны сакратар ЦК КПСС.

НА МЕСЯЦЫ-«ЛУНАХОД-1»!

Сёння людзі ўсёй зямлі зноў з захапленнем гавораць пра вялізны поспех савецкіх космапраходцаў.

17 лістапада 1970 года аўтаматычная станцыя «Месяц-17» з самаходным апаратам «Лунаход-1» зрабіла мяккую посадку на паверхню Месяца ў раёне мора Даждоў.

Упершыню ў гісторыі касманеўтыкі на Месяц дастаўлен і пачаў навуковыя даследаванні аўтаматычныя месяцавыя самаходны апарат, кіруемы з зямлі.

На «Лунаходзе-1» і пасадачнай ступені устаноўлены флагі і вымпелы з малюнкамі Дзяржаўнага герба Савецкага Саюза і барэльефам У. І. Леніна.

«Лунаход-1» аддзіліся ад пасадачнай ступені на адлегласць 20 метраў і пачаў правядзенне заплававальных эксперыментаў.

Савецкая навука атрымала новыя эфектыўныя сродкі для даследавання Месяца.

БЕЛАРУСКАМУ ДЗЯРЖАЎНАМУ ОРДЭНА ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА АКАДЭМІЧНАМУ ТЭАТРУ імя Я. КУПАЛЫ

Дарогія таварышы!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларускай ССР горада вітаюць і віншуюць калектыв Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы са слаўнай датай—50-годдзем тэатра.

Тэатр імя Я. Купалы, які ўзнік у першыя гады Савецкай улады, азнаменаваў пачатак станаўлення і росквіту беларускага савецкага прафесійнага мастацтва. Яго стварэнне з'явілася важнай падзеяй у культурным жыцці рэспублікі, адным з яркіх праяўленняў канкрэтнага ажыццяўлення лінінскай нацыянальнай палітыкі. Пастаянная ўвага партыі і ўрада, актыўная дапамога вядучых майстроў сцэнічнага мастацтва краіны забяспечылі паспяховае вырашэнне задач выхавання актёрскіх і рэжысёрскіх кадраў, удасканалення прафесійнага майстэрства, фарміравання высокамастацкага рэпертуару.

Тэатр імя Я. Купалы першы даў сцэнічнае жыццё героям лепшых твораў беларускіх пісьменнікаў. У творчасці тэатра, які ў многім вызначыў развіццё Беларускай савецкай драматургіі, распрацоўваліся гісторыка-рэвалюцыйна і героіка-патрыятычная тэмы, раскрываліся важнейшыя этапы барацьбы народа за ўсталяванне і росквіт сацыялістычнага грамадства. На сцэне тэатра знайшлі ўасабленне шматлікія творы драматургаў братніх рэспублік, рускай і замежнай класікі. Лепшыя яго спектаклі ўлічалі яркія старонкі ў гісторыю савецкага сцэнічнага мастацтва.

Дасягненні тэатра непарыўна звязаны з імёнамі такіх выдатных дзеячоў савецкай культуры, як Е. Міроўніч, У. Крыловіч, Г. Глебаў, Б. Платонаў, К. Саннікаў, У. Уладзімірскі, Л. Ржэцкая, Л. Рахлен-

19 лістапада 1970 года.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ
КАМПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

САВЕТ МІНІСТРАЎ
БЕЛАРУСКАЙ ССР

У ЧОРА, калі пачаў друкавацца гэты нумар газеты, у Беларусімі дзяржаўным ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічным тэатрам імя Янкі Купалы адкрылі ўрачысты вечар, прысвечаны 50-годдзю тэатра. Сюды сабралася Уся трыпа на чале з ветэранамі сцэны, прадстаўнікі грамадскай рэспублікі, творчых саюзаў, госці з Масквы і братніх рэспублік.

Вечар адкрыў міністр культуры БССР М. Мінковіч. Цёпла сустрэлі прысутных прывітальнае пісьмо тэатру Цэнтральнага Камітэта

19 ЛІСТАПАДА 1970 ГОДА.

АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР імя ЯНКІ КУПАЛЫ

КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і Савета Міністраў БССР, прачытанае сакратаром ЦК КПБ С. Пілатовічам. Даклад пра творчы шлях першага беларускага прафесійнага драматычнага тэатра зрабіў дырэктар тэатра заслужаны дзеяч культуры БССР Іван Міхалюта. Са словам ад імя творчых саюзаў рэспублікі выступіў

народны пісьменнік Беларусі Кандрат Крапіва, ад шматлікіх глядачоў-рабочых —старшыня Беларускага рэспубліканскага Савета прафсаюзаў М. Полазаў. Юбіляра цёпла віталі прадстаўнікі грамадскасці. У прывітальным адрэсе купалаўцам ад Саюза пісьменнікаў Беларусі гаворыцца: «Пісьмездзіт гадоў навад невядзкім трупам студый-

ка, З. Стома, У. Дзядзюшка і многіх іншых. Цяпер у калектыве расце новае пакаленне таленавітых майстроў сцэны, творчасць якіх працягвае і развівае лепшыя традыцыі тэатра.

Праўдзівым і глыбокім адлюстраваннем жыцця народа, высокай культурай выканаўчага майстэрства тэатр імя Я. Купалы адабыў шырокую вядомасць і прызнанне. На яго багатым творчым вопыце сфарміраваліся і атрымалі жыццё многія мастацкія калектывы рэспублікі.

Сучасны этап камуністычнага будаўніцтва патрабуе ад тэатральнага мастацтва, усіх майстроў сцэны твораў высокага ідэйна-мастацкага гучання, якія праўдзіва адлюструюць рэчаіснасць нашых дзён, раскрываюць характар чалавека ва ўсім багацці яго духоўнага жыцця і стваральнай дзейнасці. Злітнасць інтарэсаў кожнага савецкага чалавека з агульнадзяржаўнымі інтарэсамі, высокая палітычная свядомасць, пачуццё прыналежнасці да рэвалюцыйнай барацьбы працоўных свету супраць імперыялізму — вось крытэрыі сапраўды партыйнага падыходу савецкага мастака да гісторыі і сучаснасці, да распрацоўкі вялікіх сацыяльных праблем, маштабных характараў і канфліктаў.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў Беларускай ССР упэўнены ў тым, што калектыв Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы будзе заўжды высока неслі сцяг савецкага мастацтва, сваёй творчасцю, заснаванай на прынцыпах партыйнасці і народнасці, сцвярджаючы вялікія ідэалы марксізма-ленінізма, ярка адлюструючы радны подзвіг, натхнёную працу і духоўную прыгажосць савецкага чалавека—будаўніка камунізма.

цаў заснавала тэатр, якому наканавана было стаць нацыянальнай гордасцю беларускага народа. Маладому ў той час тэатру прынесла славу перш за ўсё слаўтан купалаўская «Паўлічка»... Шматлікім плеяда выдатных, таленавітых актёраў і рэжысёраў, якіх атрымалі ўсенароднае прызнанне, упісалі залатыя старонкі ў гісторыю тэатра. Колькі непаўторных, дасціпна-ярых роляў сыграла Ім, колькі створана незабытых лоб-разаў!.. Мы, беларускія пісьменнікі, бясконца любім ваш тэатр...»

РЫГА, СІОУЗ ПІСЬМЕННІКАЎ ЛАТВІІ

Пісьменнікі Беларусі глыбока смуткуюць з прычыны смерці класіка братняй латышскай літаратуры, народнага пісьменніка Латвіі Андрэя Упіта, цудоўнага творы якога карыстаюцца вялікай любоўю беларускага чытача, і выказваюць спачуванне сям'і, сябрам і ўсім блізкім нябожчыка.

Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

НІЗКА СХІЛЯЮ ГАЛАВУ...

Не стала Андрэя Упіта... Доўга і плённа яго магутны розум, яго шматграннейшы талент жывіў культуру братняга латышскага народа, культуру ўсёй савецкай краіны ў самых розных галінах інтэлектуальнай дзейнасці. Выдатны пісьменнік і мудры вучоны, грамадскі і дзяржаўны дзеяч, ён пакінуў Іскрыцы след у духоўным жыцці не аднаго пакалення.

Зямля Купалы і зямля Райніса былі заўсёды блізкімі. І сярод тых, хто шмат чаго зрабіў для гэтай блізкасці, быў і наш добры друг Андрэй Мартынавіч Упіт.

З нашым агульным смуткам зліваецца і мой асабісты боль...

Нізка схіляю галаву перад светлай памяццю народнага песняра.

Кандрат КРАПІВА.

ВІН-ШУ-ЕМ!

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб узнагароджанні Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

За вялікія заслугі ў развіцці савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з 50-годдзем узнагароджаны Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР:

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР С. ПРЫТЫЦКІ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. ЧАГІНА.

18 лістапада 1970 года, г.р. Мінск.

3 УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці беларускага савецкага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з 50-годдзем Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў:

ГАНАРОВАЯ ГРАМАТА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Аляксееву Таццяну Назар'еву — заслужаную артыстку Беларускай ССР; Вяліцкую Марыю Сяргееву — народную артыстку Беларускай ССР; Бірылу Сцяпанія Сцяпанавіча — народнага артыста Беларускай ССР; Браўэрмана Зінаіду Іванаву — народную артыстку Беларускай ССР; Галіну-Александровскую Валеру Уладзіміраву — народную артыстку Беларускай ССР; Гарбука Генадзія Міхайлавіча — заслужанага артыста Беларускай ССР; Грыгар'яна Армена Вагратавіча — галоўнага мастака, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР; Давыдовіч Лілію Міхайлаўну — заслужаную артыстку Беларускай ССР; Дзядзішкіліяні Іосіфаўна — народнага артыста Беларускай ССР; Ждановіч-Платонаву Ірыну Фларыянаўну — народную артыстку Беларускай ССР; Захаровіч Мпрыя Георгіеву — заслужаную артыстку Беларускай ССР; Кандрашова Шхана Аляксеевіча — галоўнага рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР; Кашалынкаву Раісу Мікалаеву — народную артыстку Беларускай ССР; Макараву Галіну Кліментаўну — народную артыстку Беларускай ССР; Міхалітову Івану Францізіа — дырэктара тэатра, заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР; Малачанова Паўла Сцяпанавіча — народнага артыста ССРСР; Нола Веру Мікалаеву — народную артыстку Беларускай ССР; Прыбытку Міхаіла Іванавіча — галоўнага машыніста сцэны, заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР; Рахленку Леаніда Гладзевіча — народнага артыста ССРСР; Ражанову Лілію Іванаву — народную артыстку ССРСР; Радзівілава Аркадзія Міхайлавіча — намесніка дырэктара тэатра; Становіч Стэфанію Міхайлаўну — народную артыстку Беларускай ССР; Стому Здзіслава Францізіа — народнага артыста ССРСР; Уладзімірская-Малеіку Уладзіміра Іосіфаўна — народнага артыста ССРСР; Тарасова Віктара Павлавіча — народнага артыста Беларускай ССР; Хаксёніча Сцяпана Федаравіча — заслужанага артыста Беларускай ССР; Шацкі Івана Браціслававіча — народнага артыста Беларускай ССР; Яроменку Міхаіла Мікалаевіча — народнага артыста Беларускай ССР.

ГРАМАТА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Аўсяннікава Генадзія Сцяпанавіча — артыста; Арлоу Галіну Аляксандраўну — заслужаную артыстку Беларускай ССР; Базаруцкага Станіслава Уладзіміравіча — мастака на сцэне; Белавосіка Валіяціна Сяргеевіча — артыста; Герлапана Барыса Федасеевіча — мастака-настаўніцка; Дакальскава Біруту Альфонсаўну — артыстку; Каргаса Сяргея Альбертавіча — дырэктара аркестра; Котана Міхаіла Георгіевіча — загадчыка студыя тэатра; Кудзавіча Уладзіміра Уладзіміравіча — артыста; Луцінкі Барыса Іванавіча — рэжысёра; Раеўскага Валерыя Мікалаевіча — рэжысёра; Рышкова Алены Васільеву — заслужаную артыстку Беларускай ССР; Федароўскага Мацвея Львовіча — заслужанага артыста Беларускай ССР; Шышко Лілію Пятрову — заслужаную артыстку Беларускай ССР.

ІМ ПРЫСВОЕНЫ ГАНАРОВЫЯ ЗВАННІ

За заслугі ў развіцці беларускай савецкай культуры і мастацтва Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ганаровыя званні:

НАРОДНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

ГЛЕБАЎСКАЯ Яніна Казіміраўна — артыстка Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа; АЛОУНІКАВУ Уладзіміру Уладзіміравічу — кампазітару; АСТРАМЕЦКАМУ Абраму Абрамавічу — салісту-самбаісту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі; ПЕНЧУКУ Барысу Міхайлавічу — начальніку ваенна-архестральнай службы штаба Чырванасцяжнай Беларускай вайскай аргани; ПАПОВУ Іосіфу Сцяпанавічу — галоўнаму рэжысёру Гомельскага абласнога драматычнага тэатра.

ЗАСЛУЖАНАГА ДЗЕЯЧА МАСТАЦТВА БЕЛАРУСКАЙ ССР

ГРАМЫКУ Віктару Аляксандравічу — мастаку; ДАДЗІШКІЛІЯНІ Атару Міхайлавічу —

галоўнаму балетмайстру Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР; МАРУСАЛАВУ Міхаілу Міхайлавічу — дырэктару Мінскага дзяржаўнага цырка; САВІЦКАМУ Міхаілу Андрэевічу — мастаку; СПЛASHНОВУ Сяргею Іванавічу — кінарэжысёру студыі «Беларусьфільм».

ЗАСЛУЖАНАГА ДЗЕЯЧА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЙ ССР

КІРЭНКУ Канстанціну Ціханавічу — пісьменніку; КРЫСЬКО Цімафею Васільевічу (Васіль Віткі) — пісьменніку; МІЦКЕВІЧУ Данілу Канстанцінавічу — дырэктару Літаратурнага музея Якуба Коласа.

ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

УЛАДАМІРСКАМУ Барысу Уладзіміравічу — артысту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага

тэатра імя Янкі Купалы; КОКШТЫСУ Тадэвушу Антонавічу — артысту Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа; КАРМУНІНУ Паўлу Васільевічу — артысту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы; ЛАКШТАНАВУ Іосіфу Пятровічу — артысту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі; МІЦУЛЮ Эдуарду Леанардавічу — салісту-вакалісту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі; ПАУЛОВІЧУ Яўгену Мікалаевічу — артысту балета дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР; РЫЖКОВА Ганіна Паўлаўна — артыстка Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі; ТАЛКАЧОВА Галіна Сямёнаўна — артыстка Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы; ЯРАВОМУ Якаву Паўлавічу — дырэктару ансамбля песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай вайскай аргани.

ГЛЕБАЎСКАЯ Яніна Казіміраўна, народная артыстка Беларускай ССР. У 1926 годзе скончыла Беларускае тэатральнае студыю пры другім МХАТ. У Беларускай дзяржаўнай тэатры імя Якуба Коласа працуе з першых дзён яго існавання. Характары, якія яна стварыла на сцэне, — яркія і самабытныя: Гурмыжская ў «Лесе», Малыя ў «Несцерцы», Акасія ў «Патрыістэцкіх», Таццяна ў «Рыцары», Любоў Ярава і Ваза Жалызіва ў аднайменных п'есах. Высокім майстэрствам вызначаюцца яе апошнія работы — Орта ў спектаклі «Ветрык, вей!»; Шарлота ў «Гарачым лесе ў Берліне»; Матрона ва «Уладзе цемры».

АЛОУНІКАВУ Уладзіміру Уладзіміравічу, народны артыст Беларускай ССР. У 1911 годзе скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю. Добраахвотнікам пайшоў на фронт. У Мінск вярнуўся ў 1917 годзе. З таго часу працуе ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. З 1962 года — рэктарам. Аўтар папулярных песняў «Радзіма мая дарагая», «Песня пра Давыда», «Марш аўтазавадцаў» і многіх іншых, музыкі да кінафільмаў «Мікола-парава», «Дзятчынка шукае бацьку», «Вуліца малодшага сына» (у сааўтарстве з Ю. Вяліцкім), «Вясновыя навалыніцы», сімфанічных і камерных інструментальных твораў.

АСТРАМЕЦКІ Абрам Абрамавіч, народны артыст Беларускай ССР. Уздзельнік Першай дэкады беларускага мастацтва ў Маскве. У час Вялікай Айчыннай вайны — у рэдах Савецкай Арміі. З 1945 па 1957 год працаваў канцэртмайстрам Дзяржаўнага народнага аркестра БССР. Зараз саліст-самбаіст Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Неаднаразова прадстаўляў беларускае савецкае мастацтва за рубяжом.

ПЕНЧУК Барыс Міхайлавіч, народны артыст Беларускай ССР. У 1941 годзе скончыў ваенна-дыржорскі факультэт Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага. У часе вайны — дыржор аркестра ў вайсковай часці, старшы ваенны дыржор у гвардзейскай арэлье Суворова і Кутузава Таманскай дывізіі. З 1956 года інспектар ваенных аркестраў — галоўны дыржор у Паўднёвай групе войск. У апошнія гады начальнік ваенна-архестральнай службы — галоўны дыржор аркестра Чырванасцяжнай Беларускай вайскай аргани.

ПАПОВ Іосіф Сцяпанавіч, народны артыст Беларускай ССР. З 1955 года — галоўны рэжысёр Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. У часе вайны акцёр і рэжысёр тэатра Паўночнага флоту, Працаваў рэжысёрам у драматычных тэатрах Брэста, Гродна, Віцебска, Мінска і іншых гарадах краіны. Грамадскае жыццё было высока ацэнена ў спектаклі «Пасля пакараўня смерці прану...», «Рудальскае рэспубліка», «Толькі адно жыццё» і інш.

ГРАМЫКА Віктар Аляксандравіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. Скончыў Мінскае мастацкае вучылішча і Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут. У гады Вялікай Айчыннай вайны змагаўся ў рэдах народнага месцішча. Уздзельнік мастацкіх выставак з 1946 года. Спачатку працуе ў галіне графікі, а ў 1959 годзе — у жывапісе. Шырока вядомы яго карціны «Ільня беларуская», «Салдат», партреты, пейзажы. Выкладае ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце. Старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР.

ДАДЗІШКІЛІЯНІ Атар Міхайлавіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. Закончыў балетмайстарскае аддзяленне Дзяржаўнага інстытута тэатральнага мастацтва ў Маскве ў 1956 годзе. Дыпломная работа — «Маскарал» у Новазібірскім тэатры оперы і балета. Да 1964 года працаваў у Горкаўскім і Чэлябінскім тэатрах оперы і балета, Яму прысуджана ганаровае званне заслужанага артыста РСФСР. У Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларускай ССР паставіў балетны і оперныя спектаклі — «Спартак», «Рама і Джульета», «Пер Гюнт», «Выбрацці», «Альпійская балада», «Хаваншчыца» і інш.

МАРУСАЛАВ Міхаіл Міхайлавіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. У 1919 годзе закончыў тэатральна-мастацкае дзяржаўнага інстытута тэатральнага мастацтва. Працаваў акцёрам у Тбіліскай драматычнай тэатры імя Грыбаедава, намеснікам дырэктара Цэнтральнага дзіцячага тэатра ў Маскве, мастацкім кіраўніком цырка-вога аб'яднання ў Маскве, дырэктарам Ульянаўскага драматычнага тэатра. З 1959 года — дырэктар Мінскага дзяржаўнага цырка. Аўтар цыркавых праграм «Партызанская балада» і «Беласнежка і сем гномаў».

САВІЦКІ Міхаіл Андрэевіч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. Скончыў Мінскае мастацкае вучылішча і Маскоўскі мастацкі інстытут імя Сурыкава. Уздзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Аўтар шматлікіх вядомых карцін «Партызанская малодца», «Перад пакараўнем смерці», «Рабочы», «Адзінадушнасць» і іншых. Уздзельнік рэспубліканскіх, усеаюзных і міжнародных выставак.

СПЛASHНОВУ Сяргею Іванавічу, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларускай ССР. Скончыў акцёрскае аддзяленне Усеазападнага дзяржаўнага інстытута кінематографіі. Здымаўся ў фільмах. З 1934 года працаваў асістэнтам рэжысёра на студыі «Белдзяржкіно» ў Ленінградзе. Першыя самастойныя фільмы, якія зняў у якасці рэжысёра, — «Надзі» і «Мас-

ка». Потым былі «Песня пра шчасце», «Зялёныя ялі», разам з рэжысёрам І. Шульманам — шырока вядомыя камедыі «Намні суседзі» і «Куханнем трэба даражыць». Рэжысёр многіх дакументальных і тэлевізійных стужак.

КІРЭНКА Канстанцін Ціханавіч, заслужаны дзеяч культуры Беларускай ССР. Вучыўся ў Гомельскай аўтадарожным тэхнікуме, скончыў літфак Гомельскага педінстытута. З 1962 года з'яўляецца галоўным рэдактарам часопіса «Вірыска». Аўтар паэтычных зборнікаў «Пасля навалыніцы», «Мая рэспубліка», «Маяк», «Родны свет», «Любоў і дружба», «Спелі хвалі», «Слава, юнацтва», «Смага», «Жывыя ідуць наперад», «Цяцця радуга» і іншых.

КРЫСЬКО Цімафей Васільевіч (Васіль Віткі), заслужаны дзеяч культуры Беларускай ССР. Скончыў Слуцкую прафтэхшколу. Працаваў слесарам на Бабруйскай лесажыбіннае, потым — у рэдакцыі газет «Камуніст», «Чырвоны змея», «Літаратура і мастацтва». Аўтар паэтычных зборнікаў «Гартлавічы», «Паўдзень», «Вярніцеся», «Ружа і штык», «Павярка», «Выварная лірыка» і іншых, а таксама п'ес «Прамень будучыні» і «Шчасце цябе». З'яўляецца галоўным рэдактарам часопіса «Вясёлка».

МІЦКЕВІЧ Даніла Канстанцінавіч, заслужаны дзеяч культуры Беларускай ССР. З 1957 года працуе дырэктарам Літаратурнага музея Якуба Коласа. Вялікае вядомасць грамадскую работу на папулярныя творчасці народнага паэта. Скончыў хімічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта ў 1936 годзе і працаваў спачатку на ўніверсітэце старшым выкладчыкам, а пасля — вучоным сакратаром Інстытута хіміі Акадэміі навук БССР.

УЛАДАМІРСКІ Барыс Уладзіміравіч, заслужаны артыст Беларускай ССР. Скончыў студыю пры Беларускай дзяржаўнай драматычнай тэатры імя Янкі Купалы і працаваў у ім. Потым выступаў на сцэне тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі ў Брэсце. З 1954 года ён — зноў акцёр Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Гледчыкі добра ведаюць яго Рама ў «Рама і Джульета», Патра ў «Апошніх», Глухана ў «На кожнага мудраца хапае прастаты», Рэжысёр у «Даўнак».

КОКШТЫС Тадэвуш Антонавіч, заслужаны артыст Беларускай ССР. Скончыў Мінскі тэатральна-мастацкі інстытут, курс прафесара Д. А. Арлова, у 1958 годзе. Працуе ў тэатры імя Якуба Коласа. За 12 гадоў сыграў шэраг самых розных роляў: салдат у «Вайне пад дахамі», вартыў у «Шостым ліпені», Абдула ў «Трэцім патэтычнай», Труфальдына ў «Слава двух гаспадароў» і шмат іншых.

КАРМУНІН Павел Васільевіч, заслужаны артыст Беларускай ССР. Уздзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў акцёрам у драматычным тэатры пры Савецкай вайскай адміністрацыі ў Берліне, потым — у казанскім драматычным тэатры імя Качалова. З 1964 года — акцёр тэатра імя Янкі Купалы. За гэты час цікава сыграў шэраг роляў: Кропцю ў

«Канстанціне Заслонаве», Крыніцкага ў «Паўліцы», Даніла Дэфо ў спектаклі «...Праблема Нічога, акрамя праўды!» і інш.

ЛАКШТАНАВУ Іосіфу Пятровічу, заслужаны артыст Беларускай ССР. Скончыў студыю пры тэатры Леел Украіні ў Кіеве. Напярэдадні вайны паступіў у студыю К. С. Станіслаўскага, якую не паспеў закончыць — пайшоў добраахвотнікам на фронт. Быў прапанаваны, Пасля выздараўлення быў мастацкім кіраўніком тэатральна-канцэртнага брыгады, якія выступалі на Брэсцім, Карэльскім, Паўлаўна-Заходнім фронтах. Пасля вайны працаваў у Таганрогскім драматычным тэатры і Рускай драматычнай тэатры імя М. Горькага ў Мінску. У апошнія гады — рэжысёр і артыст Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

МІЦУЛЮ Эдуард Леанардавіч, заслужаны артыст Беларускай ССР. Уздзельнік Вялікай Айчыннай вайны. У 1952 годзе скончыў Гомельскае музычнае вучылішча, працаваў артыстам хору Беларускага радыя і Дзяржаўнай хіравой акадэмічнай капэлы БССР. Зараз — саліст-вакаліст Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

ПАУЛОВІЧ Яўген Мікалаевіч, заслужаны артыст Беларускай ССР. Пасля заканчэння ў 1959 годзе Мінскага харэаграфічнага вучылішча быў залічаны ў балетную трупу Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР. Яго першай роляй партыя Зіфрыды ў балете «Лебідзінае возера». Сёння ў яго рэпертуары — «Рама і Джульета», прышч («Золушка»), граф («Жыццё»), юнак («Шалёныя») і інш.

РЫЖКОВА Ганіна Паўлаўна, заслужаны артыстка Беларускай ССР. Выпускніца Рэспубліканскага тэатральнага вучылішча (1941 г.). Пасля вайны працавала артысткай драматычнага тэатра імя Коласа, потым метрадыстам Віцебскага абласнога Дома народнай творчасці, мастацкім кіраўніком Палаца культуры мясцовай прамісловасці (Віцебск). З 1961 года — артыстка Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

ТАЛКАЧОВА Галіна Сямёнаўна, заслужаная артыстка Беларускай ССР. Вучыцца народнага артыста БССР, прафесара Канстанціна Санікава. Скончыла Мінскі тэатральны інстытут. Працуе ў Акадэмічным дзяржаўным тэатры імя Янкі Купалы. Сярод створаных ёю роляў — Мэлі ў «Эапе», дачка ў «Забітым усні», Паташа ў «Яшчэ раз пра каханне», Ніга ў «Вялікім багам», Жылічына, якую ён кахаў, у «Чацвёртым» Ірына ў «Апошняя ахвяра».

ЯРАВОМ Якаву Паўлавічу, заслужаны артыст Беларускай ССР. Працаваў у розных музычных калектывах Савецкай Арміі. З 1962 года, пасля заканчэння Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі прызначаны дырэктарам-хормайстрам ансамбля песні і танца Чырванасцяжнай Беларускай вайскай аргани. Аўтар многіх папулярных песняў.

Ю БІЛЕЙ Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы святкуюцца народам. Дзень нараджэння гэтага калектыву ўпісаны ў гісторыю нашай культуры чырвоным лістком ў календары. Калісьці вуснамі М. Дабралюбава ў аднас на шавіністычныя выпадкі супроць беларусаў былі сказаны прарочыя словы: паглядзім, што скажуць самі беларусы. У галіне тэатральнага мастацтва важкі і грунтоўны доказ вялікага духоўнага багацця народа—творчасць купалаў-

Ларыса
АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ,
народная артыстка СССР

СВЯТА, ЯКОЕ ЗАЎСЁДЫ З ТАБОЙ

Той, хто штодзённа працуе, аддаючы мастацтву думкі і хваляванне, не заўважае, як бягуць дні, месяцы, гады... Так жывуць і купалаўцы. Жывуць, робячы явай тое, пра што так доўга марылі лепшыя людзі беларускага народа, пра што марыў Купала, — яны стварылі і цяпер гартуюць тэатр. І закрасавала, нібы Кветка Шчасца на глебе народнай творчасці, сцэнічнае мастацтва беларусаў.

Колькі іх, самаахвярных і таленавітых людзей, аддалі сябе гэтай вышэйшай мэце. Яны зведлі шчасце сапраўды вялікіх поспехаў, здараліся ў іх і прыкрыя смутныя дні, пасля якіх тэатр зноў высока ўзнімаў гонар і рэпутацыю калектыву, здатнага на творчыя подзвігі і вялікі ўзлёт. Галоўная рыса нашай акадэмічнай драмы—пачуццё ансамбля, аднасці ў пошуках праўды на сцэне. І тут купалаўцы ідуць у рэчышчы лепшых традыцый мастацтва сцэны нашай краіны.

Ансамбль тады мае права называцца так, калі ў ім не губляюцца індыўідуальнасці, а кожны артыст раскрывае свой талент на поўны голас. Такіх прыкладаў у гісторыі купалаўскай трупы — тысячы. Галерэя непаўторнага характа вобразу, якія не забываюцца, — здабытак нашага тэатра, яго слава. Спіс «аўтараў» такіх партрэтаў быў бы празмерна вялікі для аднаго артыкула. Але хочацца сказаць, што купалаўцы ўмеюць выхоўваць артыстычную змену і тым, каго мы называем зоркамі першай велічыні. Імя гэтай змены — наша моладзь, лепшыя прадстаўнікі якой на акадэмічнай сцэне шануюць і развіваюць знойдзеныя старэйшымі майстрамі.

Лепшыя спектаклі купалаўцаў народныя па духу, партыйныя па ідэйным кірунку. Я лічу выдатнымі дасягненнямі трупы і бліскавае відэанішча «На Купалле», і псіхалагічна дакладную «Гуту», і сацыяльна «Кар'еру таварыша Брызгаліна», і маштабныя гісторыка-рэвалюцыйныя палотны «Кастусь Каліноўскі», «Браняпоезд 14—69», «Партызаны», «Канстанцін Заслонаў», «Людзі на балоце», і горкаўскія «Апошніх», вясёлыя і паграмадзянскую гарачыя пастаноўкі «Хто сляецца апошнім», «Выбачыце, калі ласка!», «Лявоніха на арбце», творы Мальера і Шэкспіра... і — «Паўлінку», гэты дямонт у рэпертуары тэатра! Багацце сапраўднае. Тэатр, як і належыць валянічому мастацтву, прымушае залу задумвацца, сумавець, чыраванець, поўніць нас радасцю і перадае ваявы імпульс.

Беларусь ганарыцца тэатрам імя Янкі Купалы.

І хай заўжды над нашай зямлёй, пад светлым небам нашай бацькаўшчыны не сціхае слава аднаго з лепшых тэатраў краіны. Яму — любоў народа, клопат партый, наша агульная пашана!

цаў. Гэта яны першыя пяцьдзесят гадоў назад высока ўзнялі сцяг сапраўды рэалістычнага, паграмадзянску сталага, народнага сцэнічнага мастацтва. Выгокі такога плейнага пачатку — у духу рэвалюцыйнага часу, у ідэях Вялікага Кастрычніка, у рамантах грамадзянскай вайны. Большасць акцёраў Першага БДТ у 20-я гады ўзнімалася на сцэну, несучы з сабой не толькі малады запал, а і выдатнае веданне жывога народнага жыцця ў яго пераломны перыяд. Адсюль тое адчуванне вострага сацыяльнага драматызму сцэнічных калізій, той пафас пераўтварэння рэчаіснасці і тое жыццёвае праўдападабенства, што былі характэрныя для п'ес і манеры ігры, рэжысёрскіх трактовак і агульнага кірунку творчасці п'янераў першага прафесіянальнага тэатра беларусаў.

Ён рабіў свае крокі тады, калі агульная культура сцэнічнага мастацтва была досыць высокай, і кожны з дзеячоў тэатра лічыў сваім абавязкам вывучаць

навуковую сутнасць мхатаўскіх шуманняў і прантыку шматлікіх паслядоўнікаў і вучняў Станіслаўскага і Неміровіча-Данчанкі. Трэба быць удзячным заснавальнікам Першага БДТ за тое, што імкненне быць на ўзроўні сучаснай культуры творчасці яны разумелі не па-вучнёўску і не займаліся механічным паўтарэннем вядомых узораў. Калектыву пазбег грэху нівеліроўкі і выпрацоўваў свой стыль на грунце народных традыцый, у прыватнасці, тых, што склаліся ў трупі Ігната Буйніцкага. Лепшыя работы купалаўцаў на працягу ўсіх 50 гадоў дзейнасці сведчаць пра гэта вельмі пераканана.

Дарэчы, газета «Літаратура і мастацтва» напярэдадні юбілейных дзён спрабавала даць у розных жанрах тэатральнай крытыкі характарыстыку такім работам калектыву. Надрукаваныя на нашых старонках выступленні майстроў драматургіі і рэжысёраў, партрэтныя нарысы пра яркія таленты, што і цяпер

У ПАЧАТКУ 1918 года, пасля калядных канікулаў (тады яшчэ былі такія), едуць ў Барысаў праз Мінск, я зайшла да дзядзькі. Мая маладзенькая дзядзіна, мілая цёця Дуся, падумала звадзіць мяне ў тэатр. Мне толькі споўнілася 15 гадоў. Апрача вёскі, настаўніцкай жаночай семінарыі ў Барысаве, нашага семінарскага жаночага хору на 4 галасы, я, здаецца, нічога не ведала. У сапраўдным тэатры ніколі не была (праўда, глядзела ў Барысаве аматарскія спектаклі — вадэвілі, разыграныя нашымі настаўнікамі «в пользу» неадстаточных уменняў семінарыі).

Прывяла мяне цёця Дуся ў нейкую будыніцу. Ціха. Паўзмок — святло прытушанае. Лесвіца нешта вельмі высокая. Аказваецца, пачалося ўжо! Зайшла яшчэ некуды. Зноў няўдача... А мне так хацелася пабачыць тэатр.

Нарэшце трапілі ў клуб — не то «Колас», не то «Труд». Тут пачасціла — іграюць «Паўлінку»! Што адчувала, не памятаю. Мне ашаламіла. Нас жа, семінарыстак, адвучвалі ад «мужыцкай мовы». А тут на гэтай мове гавораць, спяваюць. Усё здавалася дзіўным у ігры артыстаў Беларускага таварыства драмы і камедыі.

Потым спяваў хор Тэраўскага. Хор невялікі. Усе ў беларускіх касцюмах. Наперадзе — двое маленькіх салістаў: дзяткіна Аляся і хлопчык Язэпка. Язэпка ў Ільіной кашульцы, падперзаны тканым паяском. Як заспяваў: «Калі хацімкі вецер заводзе, знай ты, вясчасны, стужка на ходзе». — дык аж сэрца сціснула, слёзы пабеглі. І цяпер чую той глыбок і не па ўзросце вышародны голас...

Скончыліся выступленні. Хлопцы ў вышываных кашулях спрытна забегалі па зале, наводзячы парадак, адсунулі да сцен лаўкі, крэслы. Толькі і чуваць было: «прабачце», «будзьце ласкавы», «зрабіце ласку». Усе малады, вясёлыя, прыгожыя, увішныя, і адчуваецца, што ім вельмі падабаюцца гэтыя «прабачце», «зрабіце ласку»...

Пачаліся ташы. Такіх я не бачыла — «Лявоніха», «Юрачка», «Мяцеліца». Танцавалі дзючыты асобы спектакля і харысты з гледачамі.

З гэтага дня пачалася мая «пагібель». Ужо ўлетку ў Дукору разам з настаўнікамі сыграла пакаўку ў нейкім вадэвілі, а потым і пайшло... Актрысай у тэатры не думала быць — вучылася на сельскую настаўніцу, ды і дасведчанія людзі гаварылі, што ў тэатр я не пападу, бо патрэбна «прадэманстрацыя». Але іграць у аматарскіх гуртках вырашыла абавязкова. Нарэшце, «дарвалася!» У канцы 20-га года ў Бабруйску на настаўніцкіх курсах стварыла гурток «Крыніца» і ўзялася за «Паўлінку». Сама ставіла, па касцюмы з гурткоўцамі ў вёску хадзіла, рэжысёрскія ўсё збірала і галоўную ролю іграла! Паўлінка была тады маёй марай. Як сыграла, не мне гаварыць, але неўзабаве на мяне ў Дукору прыехалі і запрасілі ў Беларускае тэатр. Сказалі, што буду вучыцца ў тэатральнай школе, якая адкрываецца ў Мінску, а каб было на што жыць, буду працаваць у тэатры. У Тэатры! Без «праціўніц»!

Было гэта 15 мая 1921 года. Нядзеля. У Дукору — свята. Усюды чыста, на плошчы — трыбуна, прыбраная зелянінай. З бліжэйшых вёсак сабраліся людзі. Павінен быць мітынг, прывесчаны гадзіны расстролу дукорскіх партызан. Чакаюць прыезд членаў урада з Мінска.

Сустраў мяне камандзір Чырвонай Арміі, былы настаўнік Іван Шахоўца. Служыў ён у Бабруйску і прыехаў дамоў у Дукору на некалькі дзён. «Ты атрымала п'еску з Мінска? Цябе запрашаюць у тэатр». Сэрца замерла. «Нехта бачыў, як ты ў Бабруйску іграла Паўлінку, паехаў у Мінск, раскажаў, і цябе павінны запрасіць». Ідзём. Насустрач брат Коля блыць, аж задыхаўся, крычыць: «Таня, прыедзься прасілі, каб зараз жа ў рэўком ішла». А ў рэў-

коме паўночка людзей. Расступіліся. Каля стала — прыедзься, адзін знаёмы. «Здрава, Тацяна, мы на цябе прыехалі. У Беларускае дзяржаўнае тэатры будзе працаваць...».

Маўчу, нібы зямела, ніяк не апамляюся. Усе заціхлі, слухаюць, глядзяць. «Дык ідзі, збярэйся!». Нарэшце годзе у мяне з'явіўся: «Не ведаю, як бацькі!».

Пайшлі да іх. Адзін з маіх спадарожнікаў, высачэзны, набіў гуза, пераступаючы парог. «Добры дзень, цётка! Мы да вашае дачкі ў сваты прыйшлі. Выбрай, за каторага аддасі». — І пачалася старадаўняя жартоўная гутарка-сватанне. Адзін перад адным стараліся. Мама спачатку падтрымлівала гэтую ігру, а потым і кажа: «Не, дурцыце мне галаву, скажыце, навошта яна вам патрэбна?». Яны

Як жа я буду, калі яны — гэта ж таварышы — і гаварыць са мною не хочучь?!

І колькі дзён дзівілася з фарбаваных вуснаў, падмалываных вачэй, кароткіх сукенкаў, вялікіх дэкальце ў артыстак. А рэпетыцыя была адна. Фларыян Паўлавіч паказаў, дзе сядзець, стаяць, у якія бані хадзіць. Ролю яшчэ ў Бабруйску я ведала напамінь. А пад аркестр ніколі не спявала. Але мелодыі знаёмыя, слых быў і неак (са страху!) патрапіла. Дырыжор пахваліў (напэўна, хацеў падбадзёрыць). Пасля рэпетыцыі рэжысёр сказаў мне пайсці ў цырульню і ўзяць парыв бландзінкі з косамі. Ды толькі «бландзінку з косамі» нехта ўжо забраў. І сказаць не ведаю наму, усе разышліся, а без парыва ніяк мне нельга. Далі русы, з косамі.

Тацяна БАНДАРЧЫК

ТАК ЯНО БЫЛО

Урывак з успамінаў

Ізноў пра сватанне. Тут ужо я не вытрымала і сказала. Мама памаўчала, а потым: «Хочаш скруціць галаву, дык едзь, скруці!». Паінула мужчыні ў хаце, пайшла да бацькі, ён у хляве нешта корпаўся. Сказала... Таксама памаўчаў, падумаў: «Як хочаш, толькі тэатр — гэта балота». Бацька служыў у салдатах у Маскве, можа хадзіў у тэатр, можа што чуў...

З такім «блашавеннем» склала сваё «багацце» ў драўляную скрынку і пасля мітыngu — у дарогу... (На мітынг прыезджалі Кнорын, Бурбіс, жонка Чарвікова — па шкільных справах, астатніх не памятаю).

Ехалі мы на дзвюх машынах — у кожнай па чатыры чалавекі.

Месца мне было паінута. Машыны адкрытыя, дарога не брукаваная, рухаліся памаленьку. Пыльла. А ў Мінску, пакуль адвезлі жонку Чарвікова, потым яшчэ аднаго, дык і добра сцягнула. Сяджу, а сытаць не адважуся. Нарэшце спыніліся каля трохзавярховага дома. Мой праважыты ўзлямаю скрынчачку, павёў на другі паверх. Калідор. Адчыніў дзверы ў пакой, аддаў ключ: «Тут будзеце жыць». Тады пакояў я да гэтага не бачыла... Пансі... Потым ужо даведалася, што тут жыў партыйны камісар тэатра — Ляжневіч Аляксей Фёдаравіч. Калі паехалі на мяне, ён пайшоў жыць да таварыша, а пакой аддаў мне...

На другі дзень прывялі ў нейкую ўстанову. «Вы Паўлінку ігралі ў Бабруйску?» Яшчэ нешта спыталі. «Шчыра заяву... Прашу прыняць у Беларускае тэатр». Я дзіўлюся: «Наронта ж пісаць, гэта ж вы мяне просіце?». Насмяшыла іх. А што тут смешнага, калі я не ведала гэтай «формы»? На заяве напісалі рэзалюцыю: «Праз два тыдні дэбют у ролі Паўлінкі». Пазнаёмлілі з Фларыянам Паўлавічам Ждановічам. Ён мне сказаў, каб заўтра была гатова рэпетыраваць.

Вялікі пакой. Каля вокнаў мужчыны і жанчыны размаўляюць. «Будзьце знаёмы, новая актрыса — Тацяна Бандарчык», — сказаў Ждановіч... І цяпер яшчэ у вакач — кароценькі позірк на мяне і спіны павернутыя. Яшчэ больш жвава загаварылі між сабою. Стаю. Ніхто не глядзіць у мой бок...

Навошта я паехала ў гэты тэатр?

Зараней прыйшла ў «Беларускую хату», дзе павінен быць спектакль.

І пачалося... Дачкалася Ждановіча, паказала парыв. «Не тое!». — «Дык «бландзінкі» п'яма, нехта забраў». — «Як хочаце, але гэты не гадзіцца».

Ледзь не заплакала. Дзе ж я тую «бландзінку» вазьму?

Прывеслі касцюмы. На першы акт — мультановае зялёнае сукенка з дробным узорам, а на другі... Асноўная выканаўца мела свой беларускі касцюм і прынесла яго з сабой. А ў мяне — нічога. Хацела ўзяць нейкі, што падыходзіў па росце, не далі: «Гэта надзея Лёля... І гэты таксама надзяюць».

І грывіравацца села, наслухалася: «Грывіравацца не ўмее, а ў артысткі лесе!» Ледзь вытрымала. Высачыла з пакоя, зашмыла на сцэне ў глухі куток за нейкімі дэкарацыямі і горна заплакала. Я ж не лезла, мяне напрасілі!

Тут знайшоў мяне Аляксей Фёдаравіч Ляжневіч. Пачаў супакойваць. Яшчэ горш заплакала. Пакалілася — чаму яны так, я ж ім нічога не зрабіла!

«Вы лепш падумайце, што ад сённяшняга залежыць ваша будучыня... Гаварыць яшчэ нешта. Патрошку супакойцеся».

Не ведаю, як пачала спектакль. Калі пасля першых сцэн выйшла за дзверы па «ніслую ды гарачую напугу» для бацькі, аднекуль Фларыян Паўлавіч: «Добра, каточак, толькі крышачку грамчэй». І па плячы паглядзіў. Відаць, недзе на сцэне праз дзвярчку глядзеў. Як мяне гэты «каточак» усцешыў і падняў! Усё пайшло добра! На ўсё забылася — і па парыв, і на сваё беднае адзенне, і на словы ў грывіравацкай... Гледачы былі да мяне добрыя, усё цёпла прымалі, і смяяліся, і заціхалі. А скончылася, доўга апладзіравалі, нават крычалі «Брава, Паўлінка! Малайчына!».

Я была шчасліва. У гэтым спектаклі ігралі: бацьку — Антук Крыніца, Францыся — Георгій Грыгоніс, Якіма Сароку — Барыс Дольскі, пана Бьюўскага — Усевалад Фальсін, Агату — Вольга Вацкевіч, а хто маці, не памятаю — здаецца, Ліда Навахацкая. У другім акце на вечарыны быў Тэраўскі з хорам. Язэпкі не было — ён памёр ад тыфу, а Аляся (гэта была Аляся Ален-

актыўна служаць сваёй высакароднай справе, ме- муарныя старонкі, літаратурныя «аднаўленні» этал- ных спектакляў—самыя розныя матэрыялы былі прысвечаны плёну дзейнасці купалаўцаў на працягу слаўнага жыцця тэатра. Пагартайшы камплект «Ліма», мы і самі ўбачылі, што і сапраўды немаг- чыма нават калектыўныя намаганні зрабіць аг- ляд бязмежнай з'явы, што завецца тэатрам імя Янкі Купалы. Кожны з нашых аўтараў у гутарках у рэдакцыі прызнаваўся, што перажываў незабыў- ныя гадзіны сустрэчы з хараством высокага класа, седзячы ў крэслах утульнага будынка ў скверы з вя- домым фантамам Лебедзь і помнікам Янку Купалу.

Так, туды, у засені старых мінскіх дрэў, працяраб- лены запаветныя сцэжкі многіх сталых паклоннікаў купалаўскай трупы. І калі на афішы абвешчаецца новая назва, і калі 600-ы раз дзецца неўміручая «Паўлінка», сотні ўсхваляваных прадчуваннем свята

людзей крочаць на святло купалаўскіх агнёў. Колькі разоў пад дахам гэтага будынка шумелі навалніцы дружных апладысментаў! Як часта ля артыстычна а ўваходу «маячыца» фігуры юнакоў і дзяўчат, якія хочучы хоць бы паглядзець на любімых артыстаў «у жыцці» і папрасіць аўтограф... Бывае, нас засму- чае няўдалы выбар п'есы або недастаткова глыбо- кая трактоўка роляў. Затое ёсць нешта ў купалаў- цаў такое, што заўтра абячае нам чаканую радас- ную сустрэчу. Яны ўмеюць здабываць павучальныя ўрокі і з няўдач. Патрабавальныя да сябе, няў- рымслівыя ў працы, самакрытычныя, актёры-купа- лаўцы прынцыпова не задавальняюцца лаўрамі і не прыходзяць у адчай, калі штосьці ў іх атрымліваец- ца ніжэй магчымасцей трупы.

Цяпер наша грамадскасць вітае калектывы, ведаючы гэтыя якасці трупы. Купалаўцы спрыялі станаўленню Беларускай савецкай драматургіі, сфарміравалі тэ-

атр з выразным творчым абліччам, выхавалі плеяду выдатных артыстаў. Гэта—працавіты і здольны на вя- лікія справы творчы ансамбль савецкіх актёраў, ма- стакоў, якія разумеюць сваю грамадзянскую адказ- насць перад партыяй і народам і ўмеюць быць ба- рацьбітамі на ідэалагічным фронце. Тэатр уносіць свой значны, ідэйна і эмацыянальна яркі ўклад у працэс камуністычнага выхавання працоўных.

Зычым кожнаму з купалаўцаў—і ветэранам, і ма- ладым—штурмаваць новыя вышыні ў мастацтве з адчуваннем, якое так хораша перададзена пэтам Аркадзем Куляшовым: «Шчасце ўперадзе ўсё... Толькі трэба яго не шукаць, не лавіць, трэба шчасце ў суровым змаганні здабыць. Шчасце ў працы, у светлым здзяйсненні надзей, шчасце ў тым, каб змагацца за шчасце людзей. Не жадаю я лёгкай удачы ў жыцці... Трэба ўперад ісці, толькі ўперад ісці!»

сандровіч) стала мілай тоненькай дзяўчынай з задумнымі шэрымі вачыма. Харысты і Тэраўскі былі да мяне ласкавыя і сардэчныя...

Мяне прынялі ў тэатр, далі пасвед- чанне — «Артыстка Беларускай трупы».

Праз два дні з'явілася рэцэнзія. Не ведаю, ці заслугувала я яе. казалі, што напісаў М. Чарот (подпісу пад рэцэнзіяй не было).

Потым паставілі «Ганку», яшчэ нейкія п'есы. У адной мне давялося іграць «душу» дзяўчыны, замучанай насмерць панам. Замучаныя «душы» (здаецца, нас чацвёра было) — пады- малі з розных месц сцэны, з люкаў. На нас было белая празрыстае адзен- не і на грудзях пад адзеннем зялёная электрычная лампачка. Я заўсёды за- гортвала лампачку ў насаваю хустач-

ся з Чаротам, Александровічам, Ра- мановічам. Іграла ў «Модным шлях- цюку», яшчэ ў нейкай аднаактоўцы. На спектаклі мяне «забіў» М. Чарот. Ён іграў шляхцюка. На рэпетыцыях было смешна ад яго, але можна было вытрымаць, а на спектаклі...

Грымраваліся і адзяваліся ў роз- ных пакоях, і да пачатку я яго не ба- чыла. Пачалося. Уваходзіць шляхцюк. Глянула: стаіць фігура ў чорным франку, кашуля з чорным банцікам, з рукавоў тырчаць белыя лубяныя ман- жэты. Твар белы, ружовыя шчокі, маленькія вочкі, бровы недзе на лобе, маленькі раток і на самым кончыку носа недарэчна пенсне. Я і «паеха- ла»... Немагчыма было вытрымаць, так камічна ён выглядаў. А трымаўся як! Важна, самаўпэўнена і недарэчна. Камедыяны актёр быў бы з яго надз-

Як я пкадавала, што мяне не заналі з самага пачатку! Адчувала, што тут многаму магла б навучыцца...

Неяк да мяне прыбеглі: «Вас шу- каюць бацькі, чакаюць на дварэ». Што такое? Што там парабілася? Худень- ка пайшла. Сапраўды — бацька і ма- ці. Аказваецца, у Дукоры нехта пра- чытаў рэцэнзію, перавярнуў яе па- свойму. І пайшла гуляць плётка, што Тацяна такая-гэткая, нават у газете пішучы, якая яна ёсць. Вацкі і зане- паколіся. Пазычылі каня і паехалі паглядзець, а то і забраць дадому ша- лопутную дачку. Дарога па тых часах была не маладая—40 вёрст на пяску.

Пасядзелі на возе, пагаварылі, рас- казалі ім усё. Не, не ўсё, толькі пра добрае. Пра нешчымеяна не сказала. А то, чаго добрага, схопіць на воз і па- вяжуць. Яны ж двое, не старыя, з ім не справіцца. А мне вельмі ха- целася вучыцца, асабліва, як пабывала на рэпетыцыях Міро- віча. І зараз трэба было ісці. На рэпетыцыі я хадзіла акуратна. Можна ўбачылі, што я не «гэт- кая», а такая, як заўсёды, толь- кі прымірыліся мае. Пакінулі мне паўбулікі хлеба, напэўна, з новага жыта — восень ужо бы- ла. Як гэта было добра — хлеб!

Занесла хлеб, пабегла ў тэатр і... спазнілася. Міровічу, відаць, адказала, не асабліва ад- чуваючы сваю віну (прычына ўважлівая, прыезд здзіўлена баць- коў, на чужым кані). Ён памаў- чаў тропіць: «Дэвушка, вы толь- ко націнаеце свой путь і не по- нимаеце, што такое тэатр. За- помніце, если даже самый до- рогий для вас человек будет лежать мертвым, а вам нужно будет играть, то вы должны быть на сцене вовремя и играть». І цяпер гэты наказ поўно...

Аднаго разу ў тэатры з'явілася смуглявая, чарнавокая маладая жан- чына ў белай хустачцы, павязанай на- зад (валасы толькі адрасталі пасля тыфу), з маленькай дзяўчынкай на руках. «Ліда, Ліда Рэжыка!» — усе зашумелі, кінуліся да яе, абдымкі, нацалуні. А Ждановіч сказаў: «Над- звычайна! Цяпер будзем ставіць «Цы- ганку Азу»...

А для мяне і маіх маладых колег адкрылася новая старонка ў жыцці — Масква, студыя...

Кастусь Санинкаў, Шуры Ільінікі, Іра Ждановіч, Стэфан Станюта, Яніна Глебаўская, Аля Савіч, Вера Краўцэ- віч, я, а потым і Вольга Вашкевіч вы- правіліся ў Маскву на вучобу, каб праз год—два, як меркавалася, вяр- нуцца ў тэатр.

Вера Краўцэвіч не вытрымала дру- гога экзамена, Іры сказалі, каб яна «пасталела» хоць трохі і прыехала на другі год. Яна паехала дамоў і не вярнулася, стала працаваць у тэатры. Аля Савіч вясною выйшла замуж за Чарота і таксама не прыехала. Астат- ня сем чалавек «даішлі» да канца пяцігадовай вучобы і разам з іншымі маладымі, якіх прымалі паэзія, ста- лі пачынальнікамі Другога беларус- кага дзяржаўнага тэатра (цяпер тэатр імя Я. Коласа).

На здымку, які захаваўся ў мяне,— гэтая група. Сядзяць (злева на- права) — А. Ільінікі, Т. Бандар- чык, В. Вашкевіч, С. Станюта, Я. Гле- баўская, К. Санинкаў, стаяць — К. Ка- товіч і М. Міцкевіч. Здымак 1926 года, зроблены напярэдадні адкрыцця БДТ-ІІ.

А спектакль «На Купалле» я ўба- чыла, здаецца, вясной 23-га года. Вельмі спадабаўся. Дэкарацыі, асвят- ленне, музыка Тэраўскага, танцы Александровіча, ігра актёраў, масоўні. Ірыгоніс — Даніла і Навахацкая — Параска былі на дзіва добрай арты- стычнай парай. Усе спявалі іх купле- ты: А Алеся? Ціхая і не вельмі прык- метная, а ян запяе, нібы святло яснае ад яе ішло.

Ці ж мне, горкай сіраціне, Ведаць пачэсце ў жыцці? Ці ж мне кветку, кветку шчасця, На шляху жыцця знайсці? Пакуль анойдзеш, дык загінеш... Маёй кветцы не пачэсць! [Заканчэнне на 8-й стар.]

Рубен АГАМІРЗЯН,

заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР

ЛЮБОЎ З ПЕРШАГА ПОГЛЯДУ

Колькі існуе чалавечтва, столькі перад ім стаіць пакутлівае пы- танне: ці ёсць любоў з першага погляду?

Са свайго вопыту магу ска- заць, што яна ёсць, гэтая любоў.

У Беларускай драматычным тэ- атры імя Я. Купалы я паставіў уся- го адзін спектакль, ды і то ў да- волі сціслы тэрмін. Але пры ўспа- мінах аб месяцах, якія я правёў у калектыве, робіцца светла і ра- дасна на душы.

Я палюбіў іх з першага погляду. Палюбіў самабытны гумар, так уласцівы яго актёрам і ўсяму бе- ларускаму народу. Мяне бяско- ца радавала гарачая адданасць справе, гордасць актёраў за свой праслаўлены тэатр, іх горыч, калі ў ім бывала нешта «не так», харо- шая зайздрасць, калі ў каго ат- рымлівалася лепш.

Складанасць майго становішча была яшчэ і ў тым, што я, армя- нін па нацыянальнасці, які атры- маў адукацыю ў Расіі, лавінен быў ставіць на беларускай мове грузінскую п'есу «Я, бабуля, Іліко і Іларыён». Не мне меркаваць аб емініках, але зараз, праз столькі часу, магу сказаць, што гэтыя месяцы былі для мяне школай ча- лавечай і творчай сувязі з майс- тэрні тэатра самых розных пака- ленняў, бо ў спектаклі разам з вядомымі майстрамі Беларускай сцэны, такімі, як С. Станюта, У. Дзядзькоўка, П. Кармунін, былі заняты зусім яшчэ маладыя актё- ры—Л. Давідовіч, А. Міланану, І. Дашкоўская і інш.

Усякае аіншаванне можа сёння здацца банальным, але я хачу, каб мае словы былі самым шчы- рым пажаданнем дзейных твор- чых поспехаў аднаму з самых моцных тэатраў нашай шматна- цыянальнай Радзімы.

Ленінград.

Леанід ЗОРЫН

РАДАСЦЬ

Ніколі не забуду таго радасна- га пачуцця, якое ехапіла мяне аднойчы ўвечары, калі на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Янкі Ку- палы я глядзеў спектакль па сваёй п'есе «Дабракі». Скажу шчыра, што аўтару не часта даводзіцца сустракаць такі парад магутных артыстычных талентаў, якія з творчым захваленнем выконва- юць адзіную ідэйна-мастацкую за- дачу. Глеб Глебаў, Стэфанія Ста- нюта, незабыўны Барыс Платонаў, Леанід Рахленка, Эдзіскі—Сто- ма, Барыс Уладзімірскі—інды- відуальнасці мастакоў самабыт- ных, не дзіва дынамічных і тон- кіх інтэрпрэтаў роляў!

За гэтую радасць кажу тэатру— дзякуй!

Віншую купалаўцаў са слаўным юбілеем, віншую як сваіх сяб- роў! Зычу калектыву таго ўзроўню таленавітасці, які дае тэатру пра- ва быць сярод лепшых у краіне і даваць прыклад высокага слу- жэння народу!

Масква.

ГЭТА І ёсць здымак з сямейнага архіва артыстка Т. Бандарчык, які так часта «буджае» і падтрымлівае ў неспасрадным ўспаміні пра маладосць пінераў Беларускай прафесійнальнай сцэны. Зроблены ён быў ў 1926 годзе, калі ў Віцебску з былых супрацоўнікаў Першага БДТ і выхаванцаў Беларускай студыі ў Маскве стварыўся Другі БДТ, па- браным кіравання Акадэ- мічнага тэатра імя Я. Купа- лы — трупа коласіўцаў. Другая злева — аўтар гэтых успамінаў Тацяна Бандар- чык.

ку. Аднаго разу паднялі мяне, чуо, пачынае плячы. А тут варушыцца пелга і невілікі маналог гаварыць трэба. Гавару, яшчэ ўсё больш. Адзен- не маё ўжо не зялёным свеціцца, а жоўтым, а потым чырванец пачало. Дагаварыла... Ледзь дачакалася, каб апусцілі ўніз. Хутэй адключыла лам- пачку. Зялёная фарба абгарэла, на хустачцы дзіркі, на грудзях пухіры ад апёкаў. Аховы працы тады не бы- ло. Але ж загалася...

Мне цяпер цяжка сказаць пра Ждановіча, які ён быў рэжысёр, вельмі ж я была недасведчаная тады. Мізан- сцэны ён паказваў, некаторыя месцы тлумачыў, а больш нічога ў памяці не засталася. Актёр ён быў вельмі добры, багаты на талент, а чалавек — добрабычлівы. З ім было лёгка іграць. Гаваруся, што мы з ім у «Ганцы» раз- ам ігралі.

Спектаклі ішлі пад суфлёра (я не ўмела пад суфлёра і вучылася напамі- нць). Суфлёраў было два — Ліда Гурьновіч (потым жонка Грыгоніса) і жонка Антука Крыніцы, прозвішча, здаецца, Савіч, а імя забылася.

Дэкарацыі былі адны на некалькі спектакляў. Не помню, каб рабілі но- выя. Рэжысёрвалі звычайна тыдзень. Школа тэатральная ўсё не адрывава- лася. Адносіны да мяне амаль не змя- ніліся... Гаварылі са мною толькі старая актрыса Марыя Палакоўка, а з маладых — адна Яніна Глебаўская.

Пайшлі чуткі — Міхась Чарот на- пісаў п'есу «На Купалле», даў тэатру з умовай, што галоўную ролю — Але- ею — будзе іграць Алеся Александровіч, што запрасілі Еўсцігнея Афінаге- навіча Міровіча, ён будзе галоўны рэжысёр і ўжо распачаў работу над новай п'есай з хорам Тэраўскага. З актёраў ён узяў Грыгоніса, Дольскага і Навахацкую. Працавалі яны ў будынку былога архірэйскага падвор'я.

Вельмі хацелася паглядзець і па- слухаць, што яны там робяць. Відаць, нешта цікавае. Пайшла. Нікога з не- занятых не пускаяць. Потым ужо зра- зумела. Міровічу трэба было ства- рыць належную атмасферу, і ён не хацеў спачатку бянтэжыць няволь- ных людзей — харыстаў — чужым, можа не заўсёды спагадлівым позір- кам.

Мяне прыцягнулі ў «Беларускую хатку» — ілюб моладзі. Пазнаёміла-

вчайны. У яго пмат гумару было... Ды падаўся ў літаратуру.

Яшчэ была ў мяне «гастроль» у Галубка. Напэўна, бацьку мяне ў «Ган- цы». Запрасіў сыграць у «Душагу- бах». Ён тады сказаў: «Я, жонка, Лю- ся і Багуса ды пара хлосціць — вось і ўся трына мая. А ў «Душагубах» па- трэбны дзве жанчыны. Дочкі ж не па- дыходзяць, яшчэ малыя...» Роля была вылікая. Перапісала, вучыла ноч і дзень. Рэпетыцыя адна. Ішло гладна, толькі рэзаць сваёго мужа не магла, так, як ён паказваў. Некалькі разоў паўтаралі, і ўсё выходзіла не так! «Трэба высока падняць руку з нажом, і...» Хоць зарэж, не атрымліваецца! Не здатная была на такія «анчара- ныя страхі». Махнуў на мяне рукою.

Ігралі ў клубе чыгуначнікаў, недзе каля цяперашняй таварнай станцыі (тады яна была пасажырская — Аля- сандраўская). Спектакль прайшоў з вельмім поспехам. Дзядзька Галубок шчыра дзякаваў і не напракаў, што я рабіла «не так».

Нарэшце, «На Купалле» перанеслі на сцэну. Нас, некалькі чалавек мо- ладзі, занялі ў масоўцы «са словамі»: Шурыя Ільініскага, Рагавенку, Гле- баўскую, мяне. Не трэба гаварыць, як мы чакалі рэпетыцыі. На сцэне ўжо стаялі дэкарацыі, не тыя, што былі ва ўсіх спектаклях, а нейкія не- звычайныя, праўда, яшчэ не пафар- баваныя.

Еўсцігнея Афінагенавіч расказаў нам пра п'есу, сказаў, што павінен быў кожны рабіць, паставіў на месцы. Пачалося. Моладзь сядзела на ўзгор- ках, хадзіла, спявала, скакала праз вогнішча, кожны ведаў сваё месца, і ўсё натуральна, як дзе-небудзь ля рэчкі, у лесе на Купалле. З харыстаў былі ведзьма, ваданік, лесавік, яшчэ нейкая нечысць. Балерыны Александровіча (яны таксама былі ў штаце тэатра) Ігралі русалак. І ніхто не стаяў, як слуп, а ўсе спявалі, скакалі, рухаліся, адпаведна вобразу: Але- ся — Алеся Александровіч, Ядзя — Каця Пуроўская, Даніла-бабыль — Грыгоніс, Параска — Навахацкая, Паніч — Дольскі.

Мы, відаць, «тырчэлі» спачатку — рэжысёр усё нас папраўляў. Гэта зра- зумелі мы потым — усе ўжо нажылі лужны настрой, быў ансамбль «адна- думцаў», а мы — «народныя цэльы»

ТЭАТРУ ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ—50

БУДНІ— ШТО СВЯТА

Сцяпан Бірыла і Леанід Рахленскі ў антракце паміж сядзеньнямі камісіі сената ЗША, дзе яны—снатары Уалкот і Лі Аверчэн—гартуюць нашу газету. Здаецца, што іхні ў ёй ёсць...

— Вішнёў!—добра пастаўленыя галасы славіць калегі; у газетах апублікаваны Указ аб прысваенні ганаровых званняў новай групе купалаўцаў. А гэта — агульняла радасць.

— А вам не здаецца, што гэты локан робіць мне трохі какеткай? Не? Ну, тады хай будзе... А ў публіцы пад вокан блакіт добра лёг...—прыблізна такі дыялог у Стэфаніі Станюты з Тамарай Кротавай.

ТОЕ, ШТО РОБІЦЬ усё жыццё акцёр, называюць па-рознаму — «служба» і «праца», «служэнне» і «робота». Кажуць часам і так: ён прысвяціў сябе мастацтву. І усё гэта правільна. Артысты працуюць, нібы ў кожнага з іх сёння свята, — пераўвасабляюцца, робяць сваімі думкі Гамлета або лісліваецца Озрыка, нахабства Гарлахвацкага або мудрую ўсмешку дзёда Нічыпара, прасветленыя трывогі Васіля Дзятліка або мужнюю стрыманасць Міканора, веру ў чалавека Юліі Тугінай і прыніжанае халуйства Лукі Дзержачова. Гэта вымагае ад цябе душэўнай гатоўнасці пераключыцца ад штодзённых клопатаў і аднастайнага быцця на зусім новыя «хвалі» і паглыбляцца ў атмасферу іншых часоў.

Здаецца, і сапраўды акцёр толькі «іграе». Не,

ТЭАТР святкуе юбілей. У думках людзей—і ўспаміны, і адчуванне прысутнасці тых, хто адышоў, каго няма сёння. Фларыян Ждановіч, Міровіч, Тэраўскі, Алексютовіч—ім слова нашаны. Крыдовіч, Грыгоніс, Міронава, Зораў, Быліч—яны таксама з купалаўцамі ў гэтыя дні. Літвінаў, Саннікаў, Глебаў, Платонаў—іх творчы подзвіг яшчэ жыве ў тым, што мы бачым на сцэне...

І—Янка Купала. Яго імя на франтоне тэатра. У рэпертуары. У творчых здабытках трупы. У духу творчасці сапраўды народных драматычных пісьменнікаў і артыстаў... «Купала і тэатр»—тэма, відаць, невычэрпная для даследчыка. Да яе будучы звяртацца часта. А цяпер хочацца дакрануцца да некаторых каменчыкаў з мазалі ўражанняў, якія ўдалося вывесці з размоў і пошукаў. Гэта—толькі частачка з таго, аб чым думаеш, чым цікавішся, пра што хочаш і адчуваеш абавязак пісаць.

ТЭАТР быў адной з патраб багатага духоўнага свету Купалы. Заўсёды цяжка вызначыць дакладна, калі да чалавека прыходзіць захапленне тэатрам, музыкой, літаратурай. Што да Янкі Купалы, дык вытокі яго захаплення вядуць у дзяцінства: да матчынай песні, да казачнікаў, тусляроў і лірыкаў, ніх хлапчукаў, слухаў у Прудзішчы. Селішчы, Селішчы, на вірлівых шматфарбных кірмашах.

Сам Купала ўспамінае такую сустрэчу з «адным незвычайным майстрам апавядаць казкі», што служыў парабкам у Прудзішчы: «Памітаю, што я яму не даваў праходу. Ці ён пойдзе ў поле араць, ці едзе на начлег, я заўсёды вымольваю ў яго казкі. Апавядаў ён захапляюча. Каб яго падахвоціць, не раз я краў у яго сала або сыр і нес яму ў адданку за казкі. Можна сабе ўявіць: чалавек ходзіць за плугам, а следам за ім, як варона, хаджу я і слухаю».

Можна тады, у гэтай атмасферы прастаты, непасрэднасці і шырасты пачалі складвацца мастакоўскія ўсты і прыхільнасці Янкі Купалы?

У 1908-09 гадах Іван Дамініквіч паведваў оперныя і драматычныя спектаклі, што прывозілі ў Міню гасцёрныя трупы.

Асноўным заняткам паэта ў той час была праца ў бібліятэцы Б. Даміловіча «Знанне» і ў рэдакцыі «Нашай нівы». За бібліятэкарства ён атрымліваў 25 рублёў у месяц, за працу ў рэдакцыі меў пажоўчык, адгароджаны

капітальнай сцяной ад рэдакцыйнай канторы, і яшчэ пяць рублёў зарплаты. Лёгка зразумець словы напачатку Я. Купалы пра тое, што, каб схапіць на спектакль ці канцэрт, ён часам вымушан быў адмаўляцца ад абеду. Але матэрыяльны нястачы, жыццёвая неўладкаванасць, недахоп вольнага часу (штат у рэдакцыі быў малы, і Купалу даводзілася выпраўляць чужыя рукапісы, карэктуры, перакладаць з рускай, польскай або ўкраінскай моў, дапамагаць у экспедыцыйных газетай і г. д.)—усё гэта не магло аслабіць цікавасці паэта да тэатральнага мастацтва.

Неўзабаве гурток меў свой хор і драматычную секцыю. Язеп Сувінінскі, адзін з гурткоўцаў, успамінае: «Ішла рэпетыцыя поўным ходам... як адчыняюцца дзверы і ўваляваецца ў перадняю малады чалавек, вышэй сярэдняга росту, белакуры, з невялічкімі светла-русымі вусікамі, светла-карымы вачыма, зачасаны на прабор. Пабачыўшы Купалу, усе кінуліся да яго—хлопцы і дзяўчаты. Усе імкнуліся як найхутчэй пацесніць яму руку».

1913 год, 15 жніўня. Тэатральная зала радашковіцкай пажарнай каманды. Купала пазнаёміўся і пасябраваў з Фларыянам Ждановічам.

чаго, апраўца ў што не мелі. А мы некаж знаходзілі сродкі і на дэкарацыі, і на касцюмы, і праца ў тэатры не спынялася.

І аднойчы, у часе рэпетыцыі п'есы Міхася Чарота «На Купалле», я звярнуў увагу на чалавека, што з дня ў дзень прыходзіў у тэатр, садзіўся ў чацвёртым радзе з правага боку і, падпершы кічкам бараду, уважліва глядзеў на сцэну.

Наступаў перапынак. І ён ішоў за кулісы. Грэўся разам з усімі калі адзінай у тэатры «буржуйкі». Ахвотна ўключыўся ў абмеркаванне. Нешта дужа знаёмае было ў абліччы гэтага

А НАДПІС ПАДКАЖА:

«Я памятаю,—піша жонка Янкі Купалы, незабыўная цёця Уладзя,—былі мы аднойчы ў польскім тэатры, глядзелі драму Пшыбішэўскага «Снег». Пастапоўта нам вельмі спадабалася. П'еса гэта захапіла Я. Купалу да глыбіні душы. Калі выйшлі з тэатра, на вуліцы падаў снег. Была даўная пішыня. Я. Купала, як заўсёды, праводзіў мяне дадому, я жыла на ўскраіне горада, кіламетры за тры ад цэнтры. Назаўтра я атрымала ад яго ліст нарочным. У ліст быў укладзены новы верш «Снег»:

Залігла, як пачсель,
Лябодзіная белы.
На загон, на курган.
І кажан, і гурган.
Займаеў не на смех:
Гэта снег, толькі снег...».

А 24 лютага 1911 года «Наша ніва» змясціла карэспандэнцыю Янкі Купалы пра беларускі вечаар, які з вялікім поспехам прайшоў у Пецярбургу, у зале «Пальма». Гэты вечаар пазнаёміў і зблізіў Купалу з заснавальнікам беларускага прафесіянальнага тэатра Ігнаціам Буйніцікам.

Купала зразумеў, што надыйшоў час, калі беларускі народ можа і павінен мець свой тэатр. Не аматарскі, а глыбока прафесіянальны. Тэатр, які б стаў святыняй роднага слова. Тэатр не для таго, каб лапчыць вуха, каб сміячыць смыхты мяшчан, а тэатр-тэатр, які стане будзіць, склікаць працоўны люд «на вялікі сход».

Адсюль пачынаецца Купала-драматург. Адсюль бяра пачатак яго гараця, нястомная дзейнасць па арганізацыі беларускіх тэатральных гурткоў.

30 студзеня 1912 года саветам прафесараў С.Пецярбургскага ўніверсітэта быў зацверджан статут беларускага навучова-літаратурнага гуртка.

Верасень 1913 года. Купала пераязджае з Пецярбурга ў Вільню і адразу ж уключаецца ў работу беларускага музычна-драматычнага гуртка. І ўжо 30 лістапада 1913 года ў зале «Сокал» гурток наладзіў агульнягарадскі беларускі вечаар...

14 верасня 1920 года адкрыўся заслоны Першы беларускі дзяржаўны тэатр! Той самы, пра які так гарача Купала некалі гаварыў з Фларыянам Ждановічам, чалавекам, што стаў на чале артыстычнай трупы...

І «Паўлінка» была адной з першых п'ес яго рэпертуару. Голасам Купалы, слай таленту яго народ беларускі, сцвярджаў сабе ў мастацтве. Старыя людзі і сёння памятаюць, як кожны вечаар будынак тэатра, што прыткнуўся ў жывой каланадзе старадрэвін-кляпоў і таполяў, напаяніўся стрыманым гулам, як ішлі сюды рабочыя з Ляхаўкі, Камароўкі, Серабранкі, заезджыя вясковыя настаўнікі, сяляне... Тое, што некалі здавалася фантастычнай, неверагоднай казкай, нарэшце зрабілася явай!

МАЛАДЫ мастак з Паліупраўлення Заходняга фронту спадабаўся Міровічу.

— Пакуль скончым «На Купалле», ты прыглядайся, браточка, а пасля даручым і табе нешта афармляць.

Сёння Аскар Марык успамінае былыя-гады, пачатак сваёй дзейнасці ў 1-ым БДТ і здзіўляецца:

— Не магу зразумець, адкуль сілы ў нас тады браліся. Будынак не ацяпляўся, і ў ім было, як кажуць, хоць вайкоў гаяні. Электрычнае святло таксама не надта часта з'яўлялася. Даводзілася пісаць дэкарацыі пры святле газоўкі. Людзям есці не было

чалавека. «Хто гэта?»—нарэшце спытаўся я ў Міровіча. «Янка Купала!..»

— Не ведаю чаму,—гаворыць Аскар Пятровіч,—але я запінаўся ў Купалы, што так прыцягвае яго ў гэты будынак. Навошта яму разам з намі калець ад холоду на рэпетыцыях. Купала адаўлена глянуў на мяне і сказаў, паціснуўшы плячыма: «Як навошта калець? Вы ж такую справу тут робіце...»

У БЕЛАРУСКІМ мастацтвазнаўстве справядліва адзначаецца, што наогул творчы і чалавечы лёс заснавальнікаў БДТ-1 паказальны для эпохі. Рознабакова адаронны ад прыроды, яны ўсе спачатку пракладвалі шлях да мастацтва далёка ад улоння роднай культуры. Фларыян Ждановіч прыйшоў з польскага правінцыяльнага тэатра, Уладзімір Тэраўскі вярнуўся ў родны край з Башкірыі. Еўсцігней Міровіч прыехаў з Паўночнай Пальміры.

— Добра,—гаварыў Купала,—што ты, Міроша (так сябры называлі Міровіча), ведаеш рускі тэатр. Цудоўна, што Марык знаёмы наогул са славянскай культурай. Але, як добра будзе, калі вы, хлопцы, прысвечце сябе беларускаму мастацтву. Яно ж караніямі сваімі ідзе ў старажытныя пласты гістарычнага жыцця народа гэтай зямлі...

І яны стараліся. Штудзіравалі гісторыю народа, называлі яго быт праз фальклорна-этнаграфічныя зборнікі, праз экспедыцыі, падарожжы. А Янка Купала, чым мог, дапамагаў ім.

У адно з гарачых летаў паехаў адпачываць на Лагойшчыну. Неўзабаве прыслаў запрашэнне Міровічу. А той напісаў Марыку: «Калі дубаль-

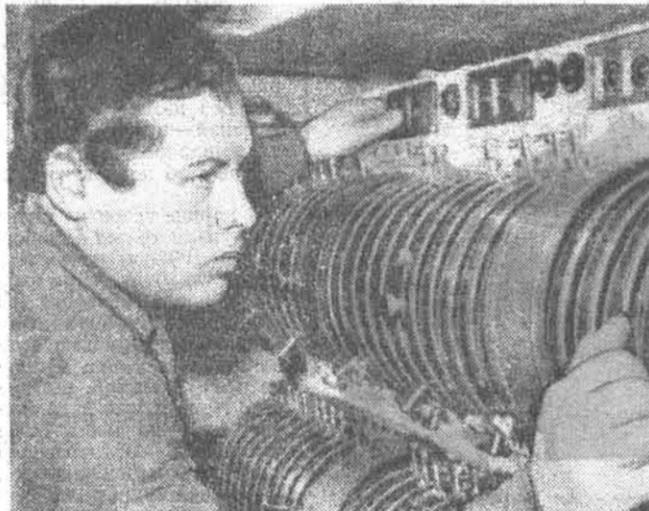
«Яшчэ адзін штырх, і я ў вобразе...» Народны артыст СССР З. Стома і заслужаны артыст БССР П. Пекур перад выхадом на сцэну.

«Дыспетчарскі пункт»—тут камедант спектакля Зінаіда Скачкоўская. Гэта ге клонат, каб ніхто не спазніўся на выхад, каб у кубках было «віно», каб у часе любоўнага спаткання на «яе» ці на «яго» галаву не авалілася калона карыфскага ордэра.

Ну, а заўзятым рыбакам Сіявану Хацкевічу і Паўлу Малчадаву дайце толькі хвілінку—і пачнецца: «Бу-уць вякі! Ды сарвалася, каб не каршун...»

Адзюль пачынаецца пуд, які робіць на сцэне электрычнае святло: то рэальнае праўдападобства кватэры ў мікрараёне, то ілюзія аэрадрома, то трывожны досытак на жытнёвым полі... Ды пудыта—Д. Астроўскі.

табе часам роля не даецца, твае пошукі не даюць жаданых вынікаў, ты ніяк не можаш знайсці кантакт з партнёрамі, а тут яшчэ з залы чуецца голас рэжысёра: «Вы не пераканалі нас. Паўторым яшчэ раз, пачынаючы з першага выхаду...» І з першага выхаду на сцэну з-за цябе паўтараюць па дзесяць разоў адзін і той жа эпізод. Ты псуеш «свята» калегам. Але раптам у цябе прарываецца ў голасе такая шчырасць, што побач і там, у зале, да яго прыслухоўваецца цішыня дзённага тэатра, калі ідзе рэпетыцыя...

А ўвечары яны першымі пераступаюць парог. Адрозна пакінуць за ім будзённасць цяжка, і той, каму сёння быць Пранцысем Пустарэвічам ці Антонам Кропльям, яшчэ ўспамінае ранішнюю рыбалку, а Паўлінка, ідучы да грэміравальнага люст-

ра, можа прадэкламаваць толькі што прачытаных ў часопісе вершы любімага паэта... На сцэне ж ужо стаяць дэкарацыі, рэквізітары разнеслі па «штатным раскладзе» шпакі ці вееры, у парыммахерскім цэху чакаюць «свае галовы» парыкі. Закулісны свет тэатра то ажывіцца мілай мітуснёй, то стане спакойным, нібы хвалі мора, гатовыя зноў кінуцца на бераг штормам.

Па радыё экцэраў, занятых у першай карціне, запрашаюць на сцэну. І хвалі—нервовае напружанне — праз якую мінуту ўздымуцца ля самай рампы, і гарачыя панучці перакінуцца праз яе агні і захопяць залу...

З гэтай мазаікі закуліснага жыцця наш фотакорэспандэнт Ул. Крук зрабіў маленькую сюіту здымкаў.

тоўка твая не заржавела, дык прыязджай абавязкова — цецерукоў повен лес».

— Толькі прыехаў, — смеецца Аскар Пятровіч, — і адразу ў лес. Пакруціўся-пакруціўся — няма цецерукоў. Бягу назад. На дарозе сустракаю Купалу і Міровіча. Я да іх ледзь не з кулакамі, а яны мне так спакойна-спакойна: «А на луге дык ты і не быў, мусіць?». Хутчэй іду на луг, там такія цеця-ру-хі'ходзяць».

Я на луг. А там жанчыны ў белых сукенках, з тканымі арнамантамі. Вы разумеете, што гэта такое? Любата адна! Я столькі замалёвак, эскізаў

беларускага савецкага тэатра ў Інбелкультце... Вось той далёка не поўны дыяпазон хваляванняў, радасцей, надзей, дыяпазон таго, што ў перыяд станаўлення БДТ-1 стала часткай жыцця беларускага песняра...

ПРЭМ'ЕРА «Кастуся Каліноўскага» адбылася ў тэатры 2 лістапада 1923 года. А 10 лістапада газета «Савецкая Беларусь» змясціла на спектакль невялічкую рэцэнзію Янкі Купалы, падпісаную псеўданімам «К-а».

«Новай п'есе Міровіча пачынае панцаваць усё больш і больш, «Кастусь Каліноўскі» абядае стаць драма-

працоўныя гушчы, адбіць у сваіх творах сацыялістычнае будаўніцтва...»

І яшчэ раз вернемся да «Каліноўскага». Успамінае мастак Барыс Малкін:

— Трыццатыя гады. БДТ-1 на гастролях у Гомелі. І вось Янка Купала даведаўся, што «Кастусь Каліноўскі» ідзе апошні раз. Гэты спектакль вырашылі зняць з рэпертуару. Купала падгаварыў мяне, Андрэя Александровіча, яшчэ некага (не помню дакладна каго), і мы ўсе разам паехалі ў Гомель, каб апошні раз паглядзець любімы спектакль.

ЯНКА КУПАЛА

зрабіў там...

А то ідзе яшчэ генеральная рэпетыцыя «Раскіданага гнязда». Апошні акт. Адрылася заслона, паўсталі перад глядачом руіны Зяблікавай хаты... І раптам з залы голас Купалы: «Што вы дарабілі? Га? Дзе вы бачылі ў селяніна печ цагляную? Гліняная была яна! Камень! Гліна, камень і зноў гліна! А месца, дзе вусце павіна быць, з дрэва рабілася. У печы запальвалі, дрэва выгарала і вусце нічым не горшае, чым у цаглянай, атрымоўвалася...».

— Усю тэхналогію кладкі печы раскажаў, — заканчвае мастак.

Памятаюць ветэраны тэатра і тое, як Купала патрабаваў ад артыстаў добрага ведання мовы, правільнага вымаўлення беларускіх слоў. Ён прыводзіў прыклады памылак са спектакляў, зазначаў, што іншы раз ужывае няправільнае слова мяняла сэнс фразы, а то і надавала брыдкі сэнс. Нават на што ўжо добрага знаўцу беларускай мовы Фларыяна Ждановіча і тое папраўляў. І Фларыян Паўлавіч не крыўдаўся: згаджаўся, не згаджаўся, але прыслухоўваўся да паэта з павагай.

Кожны, каму давялося бачыць Янку Купалу на рабоце, у Інстытуце беларускай культуры, можа засведчыць, што яго цікавіла тады не толькі літаратурная секцыя. Купалу часта бачылі на пасяджэннях тэатральнай падсекцыі мастацкай секцыі Інстытута, на дакладах дырэктары БДТ-1 (напрыклад, пра рэпертуар на 1923 год) і г. д.

Ад «кладкі печы» да арганізацыі творчых камандзіроваў на Беларусь, ад урокаў беларускай мовы да пастаюнкаў прынцыпова важных проблем

тычным творах, які запануе ў гэтым сезоне. Ужо тры разы ішла п'еса, — піша аўтар. Па тым, як ён апісвае настрой залы ў часе спектакляў («Кожны абраз п'есы суправаджаецца такімі дружнымі воплескамі публікі, творчы вызвае столькі разоў сярод яе, што кожны новы спектакль п'еса набывае сабе ўсё новых і новых «спрыяючых») — ясна, што Купала прысутнічаў на кожным прадстаўленні «Каліноўскага».

Далей аўтар выказвае крытычныя заўвагі і пажаданні ў адрас спектакля, драматургічнага матэрыялу. Зроблена гэта надзвычай лаканічна, зусім проста і на добрым прафесіянальным узроўні. «Першы абраз не вельмі зразумелы... Гаспадар кватэры Лапа добра зрабіў бы, каб у сваёй прамове за мёдам пратлумачыў, што гэта была спроба апошні раз памірыць дзве ўжо разышоўшыся часткі... Чацвёрты абраз усім падабаецца, ды задоўгі — томіць (баб трэ крыху суваць)... У турме хацелі б ад Каліноўскага большага».

Нарэшце, заключная частка рэцэнзіі: «На спектаклі, калі моладзь даведлася, што выведзены на сцэну Герой — не надуманая аўтарам асоба, а гістарычна-рэальная асоба, басцэрвалюцыйнер-Беларусі 60-х гг., напрасцілі паказаць яго партрэт. Але адміністрацыя тэатра чамусьці на гэты раз партрэт зняла...» Аўтар прапануе, каб у дні спектакляў вывешваўся не толькі партрэт Каліноўскага, а і кароткі жыццёвы яго.

Купала наогул надаваў велізарнае значэнне выхавальным задачам тэатра, пра што ў 1929 годзе ён сказаў зусім акрэслена і цвёрда: «Перад тэатрам стаяць задачы нясіці культуру ў

Ч

АТЫРНАЦІАЦГАДОВАП дзяўчынкай выйшла першы раз на сцэну Ірына Ждановіч. Захварала выканаўца ролі Данілка ў «Раскіданым гняздзе». І Фларыян Паўлавіч дазволіў даччы замяніць артыстку. Спектакль скончыўся, а за кулісы да «дэбютанткі» зайшоў Купала з Уладзіслава Францаўнай. Цёплі Уладзі абяла і пацалавала дзяўчынку, а Купала дастаў з кішэнні жменю цукерак, пачаставаў Ірыну і сказаў: «От гэта дык сапраўдны Данілка!»

Так, любіў ён артыстаў БДТ-1. І за кулісы часта заходзіў, і на вуліцы, калі сустрачае, — не абміне, а першы затрымае, пагаворыць, запрасіць да сабе ў гасці.

Уладзімір Дзядзькошка на маё пытанне, што найбольш усяго запомнілася яму ў доме Купалы, адказаў жартам:

— От такая патэлыня! — рукі развёў як мага шырэй. — Яечня, што падскоквала як на дражджах! — яго рукі і гэта паказалі. — А скваркі на палец таўшчынёй!

ЕДУ ў Ждановічы. Шукаю. Спачатку быў пасёлак, потым — дачу Барыса Платонава.

Адчыніў адны, другія дзверы і зусім разгубіўся: ніхто не выйшаў на сустрэчу, не адгукнуўся на крокі мае. І раптам зразумеў, што дзверы адчыніў якраз тыя, вельмі патрэбныя мне, бо са сцяны хітравата пазіраў Зелькін: скакаў «Лявоніху» пан Адольф Быкоўскі, кахаў Рамеа, бунтаваў Фёдар Пратасаў, пакутаваў Эзоп.

А на другой сцяне — Купала. І было ясна, што партрэт вісіць даўно, што некалі любоўна аздобіў і павесіў яго сам гаспадар.

І расла, білася ішчаслівая ўпэўненасць, што з дапамогай менавіта гэтых, трохі самотных вачэй Купалы героі артыста напоўніліся жыццём, выйшлі на шырокі прастор, зрабіліся бліскучай і ніколі не згаснай легендай.

І не толькі ў Платонава, Купалава сэрца ва ўсім лепшым, што створава тэатрам.

Раіса КАЗЛОВА, дырэктар школы

АД СЭРЦА ДА СЭРЦА

Купалаўцы — гэта з'ява ў мастацтве. Мабыць, мае словы могуць каму-небудзь здацца звычайнымі, банальнымі, але для нас, жыхароў правінцы, кожнае наведанне тэатра — сапраўды вялікае свята. Мы пакідаем Мінск, вяртаемся дадому, і сярод уражанняў, якія заўсёды застаюцца з намі, — тэатральныя. Ад ігры артыстаў, ад іх разумення і мастацкага паказу жыцця, ад іх умання ствараць незабыўныя вобразы. І жыве ў душы тое спеасабівае, непаўторнае, радаснае. Імя чаму — купалаўцы. Гістарычна дзе народ і інтымны перажыванні закаханай жанчыны, дасціпнай карыкатура на пачвару бюракраты і лірычны матыў у раскрыцці «хлопца з пашата горада», героіка і вадзілі... Здаецца, кожны вечар яны розныя, і ёсць у творах адзіства людзей, для якіх самае драгое той Тэатр з вялікай алтару, што нарадзіўся ў 1920 годзе, каб служыць высокім ідэалам.

З навалення ў наваленне перадаюцца традыцыі высокай сцэнічнай праўды, і дзіву даецца, як ад Міровіча, Міронавай, Крыловіча, Грыгоніса нешта запавятае пераходзіла ў мастацтва Глебава, Платонава, Ракіцкай, Жэноніч, а потым «падохліналася» Рахленкам, Дзядзькошкам, Пекурам, пераходзіла далей — да Давідовіч, Тарасяна, Манаравой, Талкачовай, Гарбукай Гэта ішчасліва дзе тэатра, што яго артысты не губляюць умання несіці ў глядзельную залу радасць адкрыцця, героізм адданай грамадзянскаму абавязку асобы, высіла гумар і паўнічую сатыру.

Калі мы наведваем нашу сталіцу, нас клічуць агні тэатра ў скверы з помнікам Янку Купалу. І кожнаму, хто выпраўляецца ў Мінск, мы раім абавязкова наведць спектаклі трупы купалаўцаў. Бяру хоць бы ўражання апошніх гадоў — Леанід Рахленка і Янка Давідовіч у «Апошній ахвяра», Мікалай Яроменка ў «Патрабуецца Ізгун», ансамблі выканаўцаў «Пудзія на балоне» і новай рэдакцыі «Канстанціна Заслопава», бабуля ў паэтычным спектаклі «Я, бабуля, ізіко і Іларыя», якую «спрасіваў» Стэфанія Станюта...

Хачелася б сказаць пра самае яркае, але адчуваю ў сабе разгубленасць перад вялікім характаром аўтэнтскага мастацтва. І ў думках паўтараю сваё шчырае, ад сэрца — «зяжукі!». І хочацца ад імя Зябліных у анімалічную беларускую сцэну пажаліць, каб і надалей тут не гублялі высокіх крытэрыяў творчасці, на спакусу таінаста паспелай адказвалі «не!», а ўсё вартае ўвагі бралі ў ірану і вынісалі на суд сваіх сталых і новых прыхільнікаў.

Купалаўцы ўмюць далучаць нас да характара і вучыць без надакучлівай дыдактыкі. За гэта ім наша бліжняная лашана. Ад сэрца мастака святло вялікай праўды перадаецца сэрцу глядача, і мы ўспрымаем яго, адчуваючы жаданне прызнацца Тэатру ў любові.

Бібска Негаўка.
Пуда-Кашалёўскі раён.

АДБЫЛАСЯ СВАТОЧНАЯ ПРЭМ'ЕРА

17 лістапада адбылася прэм'ера камеды «Амністыя» М. Матукоўскага на сцэне тэатра-юбіляра. Паставіў спектакль заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Ц. Кандрашоў. Афармленне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР А. Грыгарыяна. Музыкае афармленне С. Каргэса. Танцы паставіў народны артыст БССР С. Дрэчын.

У аўтара п'есы і рэжысёра да такога моманту, як адкрыццё асячкі на прэм'еры, заўсёды ёсць што ўдкладніць, напавіць, штосці адмяніць наогул. А гэта вымагае і дыпламатыі, і настойлівасці... Драматург Мікалай Матукоўскі і галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Цхан Кандрашоў у дзень прэм'еры камеды «Амністыя».

Сцэна са спектакля. У цэнтры — народны артыст БССР Віктар Тарасаў у ролі Рыгора Салавейчыка.

Спадыёмся, што такая рэакцыя зады будзе не толькі на прэм'еры «Амністыя».

Фота Ул. КРУКА.

М АБЫЦЬ, ніхто не будзе аспрэчваць, што для нас, купалаўцаў старэйшага пакалення, 50-я гадына тэатра—свята асаблівае. Успамінаючы першыя крокі калектыву Першага БДТ, мы ўспамінаем і сваю маладосць, гаворачы пра сяброў юнацтва, мы гаворым пра тых, хто ствараў тэатр, песьціў яго, гартаваў. І мне хочацца ад імя ветэранаў акадэмічнай сцэны сказаць шчырае слова падымаючы ўсім, хто дапамагаў нам на нялёгкім і патэсным шляху.

Што даў тэатр асабіста мне? Без перабольшання—усё. З ім звязаны мае радасці і нягоды, поспехі і памылкі. Ён быў маёй асабістай жыццёвай і творчай школай, бо я прыйшла ў тэатр не толькі без спецыяльнай адукацыі (як і пераважная большасць маіх калегаў), але нават без намеру стаць артысткай—проста па закліку выпадкова прачытанай аб'явы аб наборы харыстаў.

І першы сезон на сцэне выступала толькі ў масоўках. Я нават не ведала, што Еўсцігней Афінагенавіч Міровіч заўважыў ва мне нешта патрэбнае характарнай актрысе камедыі—на-бытавога плана і пільна сачыў за мной, выбіраючы момант, каб даць магчымасць паказаць свае здольнасці. Неўзабаве ён нашчаў спецыяльна для мяне невялікую ролю сялянскай дзяўчыны ў п'есе «Кастусь Каліноўскі», а потым—тры галоўныя ролі ў п'есах «Кар'ера таварыша Брыгадзіна», «Нерамога» і «Запынюць верадзены» (наогул, Міровіч-драматург заўсёды меў «прыцэл» на пэўных артыстаў нашай трупы).

Гэта сапраўднае шчасце для акцёра—сустрэчы на сваім шляху такога выдатнага настаўніка, якім быў для многіх з нас Е. Міровіч. Вельмі важным для нас было яго імкненне да таго, каб мы строга адбіралі і потым з поўнай увагай ставіліся да п'ес беларускіх драматургаў. Вялікімі сябрамі артыстаў былі Э. Самуіленак, К. Крапіва і іншыя пісьменнікі, якія пісалі свае творы з улікам нашых схільнасцей і магчымасцей. З сапраўднай асалядой іграў я Сцепаніду ў «Пагібелі воўка», Кацярыну ў «Партызанах», Ганну Паўлаўну Гарлахвацкую («Хто смеяцца апошнім»), Паўліну Бохан («Пяць жаваранкі»).

Спектакль «Пяць жаваранкі» ў 1952 годзе быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР. Я гаваруся, што разам з У. Дзядзюшкам, Б. Платонавым, К. Саннікавым, Л. Ржэцкай і Л. Драздовай стала тады лаўрэатам гэтай прэміі.

За сваё жыццё я іграла не адзін дзесятак самых розных роляў. Пашырыць творчы дыяпазон дапамагла мне цудоўны рэжысёр Вера Паўлаўна Рэдліх, з якой лёс звёў мяне ў Нова-Сібірску. Гэта яна ўпершыню заўважыла ў мяне здольнасці разнапланавай актрысы. Вельмі люблю сваю шэкспіраўскую карміліцу, шэрыданаўскую дуэнтю, удаву Лябёдзіну ў «Познім каханні», Ксенію Міхайлаўну ў «Вогненным мосце», Жыўку Понавіч у «Пані міністэр-

ў спектаклі. Мы, артысты, вельмі востра адчуваем і рост эстэтычных густаў публікі.

Памятаю нараджэнне «Паўлінкі». 1943 год. Сібір. Беларусь змагаецца супраць фашысцкіх акупантаў. Жыццесцяварджальны пафас купалаўскага твора адпавядаў тады нашым заповітным марам. Гэта і спрыяла таму, што атрымаўся яркі, самабытны, усхваляваны спектакль. Пастаноўку яго ў дэкарацыях Барыса Малкіна ажыццявіў вы-

не адарвалі мяне ад роднага тэатра, хоць і пазней я здымалася ў трох кінафільмах, а выкананне народных песень перад рабочымі, калгаснікамі, воінамі было для мяне проста асалядой. Але тэатр—гэта мой дом.

І самыя цёплыя, самыя сардэчныя словы мае—пра тых, хто ствараў таё адчуванне роднага дома—У. Крыловіча, В. Галіну, Л. Ржэцкую, Ф. Ждановіча, І. Ждановіч, Б. Платонава, Г. Грыгоніса, У. Уладзімір-скага, Э. Шапко, А. Крыніцу, Г. Глебава, Л. Рахленку. Якія разнастайныя таленты, адданы мастацтву людзі пачыпалі тэатр! Мы жылі адной дружнай сям'ёй, ад душы радуючыся поспехам кожнага, разам з ім перажываючы і няўдачы. Так хочацца, каб гэты ўменне жыць агульным домам перадавалася з пакалення ў пакаленне!

На дзіва прыгожымі, статнымі, абаяльнымі бачу я акцёраў першай групы тэатра. Усе былі выдатныя спевані, танцоры, многія малявалі. Ігралі на музычных інструментах. Ніхто з нас, выходзячы на сцэну, не думаў красавіца перад публікай, аднай нашай мэтай было данесці да гледача псхалагічную праўду вобразаў у вострых жыццёвых канфліктах, перадаць стыльваю індывідуальнасць драматурга. Перад спектаклем з народнага жыцця я збірала ў вясковых сваякоў лапці, фартухі, кашулі. Агату і дагэтулі іграю ў кашулі, вытанай маёй бабай, з аздобай на рукавах, якую цяпер рэдка дзе ўбачыш. Ад маці вучылася я і жывой народнай гаворцы, інтанацыі голасу. Чысціню і характэрна беларускай мовы трэба беражліва захоўваць і маладым купалаўцам, каб глядач адчуваў асаляду не толькі ад драматургічных знаходак аўтара і эмацыянальнасці выканаўцаў, але і ад музыкі беларускага слова.

Адным словам, хочацца, каб маладыя акцёры часцей шчасліва спалучалі талент, працу і самаадданасць у творчасці, каб і яны жылі адзіным імкненнем ствараць ансамбль удумлівых і яркіх салістаў. Калі я бачу непаўторны дуэт Генадзя Гарбука і Ліліі Давідовіч у «Людзя на балоне» ці ўспамінаю Віктара Тарасава ў хікметаўскім «Дзіваку», бачу Аўгуста Мілаванова ў спектаклі «Што той салдат, што гэты»; у мяне мацнее вера, што сілы ў нашым тэатры ёсць.

І мы, старэйшыя купалаўцы, адчуваем у сабе творчы запал і будзем аддаваць свае сілы агульнай справе і ролям, якія яшчэ будуць вахамі і ў нашых артыстычных біяграфіях.

Вера ПОЛА,

народная артыстка БССР

НА УСЁ ЖЫЦЦЁ—МОЙ РОДНЫ ДОМ

шы». І самым вялікім святам былі для мяне і застаюцца сустрэчы з гераніямі беларускіх п'ес з ярка акрэсленымі нацыянальнымі характарамі. Калі пагартыць творчы біяграфіі артыстаў-купалаўцаў, можна убачыць, што гэты імкненне сказаць сваё слова пра чалавека з народа, мабыць, наогул самае галоўнае для нас усіх.

Нам, удзельнікам спектакля «Партызаны», не забудзецца, скажам, адзін вечар у 1939 годзе ў Беластоку. Публіка так горача рэагавала на падзеі! А маёй Кацярынай абуралася—толькі што не кідалі ў мяне крэсламі. Не магу сказаць, што мне было вельмі прыемна, але як актрыса я адчувала: іграю правільна. Ды так, зрэшты, іграў увесь ансамбль выканаўцаў.

Безумоўна, нельга параўнаць з сённяшнім таго занадта непасрэднага гледача, які атажамліваў артыстку з яе сцэнічнай гераніяй. Калі зараз прыязджаеш у тую ж былоую Заходнюю Беларусь, цябе акружаюць шматлікія ўдзельнікі самадзейнасці, і ты гаворыш з імі аб складаных праблемах акцёрскага майстэрства, а часам іграеш разам з імі

датны рэжысёр Леў Літвінаў, памяць аб якім заўсёды застаецца ў нашых сэрцах.

Я да гэтага часу захоўваю томскую газету з цікавай, змястоўнай рэцэнзіяй на нашу прэм'еру. У ёй, між іншым, гаворыцца і пра «ўдавы падбор малюнкаў і матываў, пячотных і свежых фарбаў, якія ствараюць чароўную стыльваю кампазіцыю ў народным духу». А мне, у сваю чаргу, хочацца сказаць удзячныя словы аб залатых руках сібірскага майстроў, якія любоўна ткалі і расшывалі нам заслонку, сукны і іншыя мяккія дэкарацыі. Іх адносіны да нас былі часцінай той усеагульнай цёпліны, з якой быў прыняты ў Томску спектакль. Мы разумелі, што гэта была не толькі адэнка нашай акцёрскай работы. Гэта была даніна любові і павагі да беларускага народа. І мы ў адказ плацілі шчырай творчай самааддачай.

У дваццатых гадах мяне запрашалі вучыцца сьпевам у Маскву, іграла я і ў адным з першых беларускіх фільмаў «Хвоі гамоняць». Праўда, ні кар'ера спявачкі, ні поспех «кіназоркі»

ТАК ЯНО БЫЛО

(Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.)

Такі голас, які быў у Алесі, параўноўваюць са звяночкам. Мабыць, гэта не зусім дакладна... Неяк ранняю вясною на захадзе сонца давалася мне ісці па лесе. Усюды снег ужо растаў, а тут, у лесе, ляжаў. Неба існае. Дрэвы голяыя, а галіны, быццам жывыя, угору цягнуцца, растуць. Ветру няма. Цішыня. Раптам нейкі гук. Нібы так сумна крыштаць звяніць. «Як голас Алесі», — у думках мільганула. Праз паўзу — зноў... Пайшла на гэты крышталёвы звон. Знайшла — сталіць пад бярозай новае драўлянае маленькае карытца, і ў яго

з надрэзу на калодаццы кроплямі падае сок. Карытца поўнае, кроплі звяняць. Па адной. Па адной... Голас Алесі. Пачало цягнуць... Алесі ўжо не было ў жывых. Ідучы назад, яшчэ доўга чула кроплі-крыштаць.

У 30-я гады гэты цудоўны чалавек працаваў у выдавецтве, пісаў дзіцячыя кніжкі і падручнікі для малодшых школьнікаў па мове, потым — у Акадэміі навук БССР, у апошнія гады жыцця памагала цётцы Уладзі наладжваць музей Янкі Купалы. А першае каханне, першая радасць—тэатр.

Вяртаюся да спектакля «На Купалле». У аркестры пачула незвычайны гук. Цымбалы? Адкуль? У антракце не сцярыла, глянула — хлапчук гадоў 12 з цымбаламі. Гэта быў Юзкі Жыновіч. Нездзе на выездзе тэатр пачуў яго іграў і забраў з сабою. У Мінску ён вучыўся ў звычайнай і музычнай школе і іграў у аркестры. Парты для цымбалаў тады яшчэ ніхто не пісаў, дык ён на слых іграў. А цяпер

сам піша для створаўнага ім аркестра — «аркестра Жыновіча». Народны артыст СССР...

Так, Першы БДТ даваў пучэўку ў мастацтва многім з дзеячоў беларускай сцэны — і вядомым, і сціплым працаўнікам.

Вялікі шлях прайшоў тэатр Я. Купалы, слаўны шлях. Час няўмольны, і амаль нікога не засталася, хто пачынаў вялікую справу. Кагосьці мы забываем наогул, пра кагосьці дарэмна не ўспамінаем. І гэтыя мае старонкі аб тым, што засталася ў маёй душы. От я і падумала: а можа, гэта цікава... Няхай цяперашнія работнікі тэатра і ў другім паўстагоддзі свята захаваюць тое, добрае, што набыў тэатр, і, ідучы да новых, вяршыняў, абавіраюцца на вопыт і самаахвярную адданасць роднаму сцэнічнаму мастацтву, як на прыклад папярэднякаў, варты пераймання.

СТАРОНКІ БЛАКІТНАГА АЛЬБОМА

...Утульная гасціная. Есць у ёй нешта, на першы погляд, адметнае. Ці больш дэкладна — артыстычнае. Гэта адчуванне робіцца яшчэ большым, калі гаспадыня, Юлія Уладзіміраўна Хіраска, пачынае раскладваць старыя фотаздымкі, пажоўклыя афішы, праграмкі, гартэ альбом у блакітнай вокладцы. Перад намі ажываюць дні і людзі беларускага балета. А пачатак — гэта нараджэнне тэатра, які носіць імя Янкі Купалы.

...Першыя паслярэвалюцыйныя гады. Сярод вучаніц толькі што адкрытай балетнай студыі Кастуся Алексютовіча — чатырнаццацігадовая Юлія Хіраска, яе сяброўкі Ганна Кізіна, Гінда Юселева, Маруся Тарасевіч, Ліза Злотнікова, Бася Кантаровіч... Дзяўчаткі любяць балет і мараць прысвяціць яму жыццё.

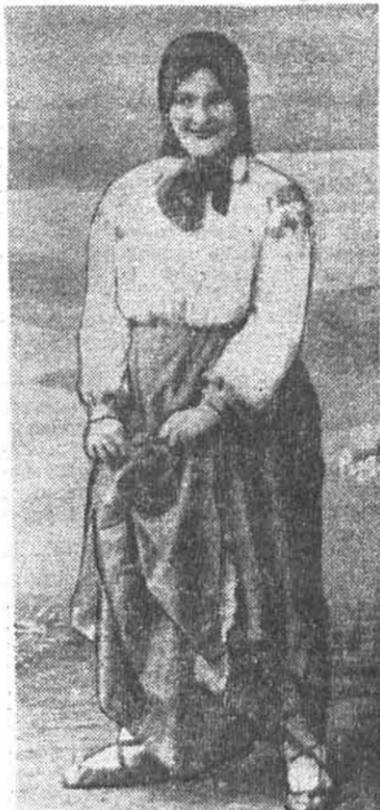
Стварэцтва Беларускага дзяржаўнага тэатра, і мары робіцца шчаслівай явай. Студыйкі пад кіраўніцтвам таленавітага балетмайстра Кастуся Алексютовіча развіваюць і ўдасканальваюць свае здольнасці на прафесійнай нацыянальнай сцэне. Крыху пазней харэаграфічная труппа Першага БДТ папоўнілася маладымі артысткамі балета Тамарай Узунай, Тасяй Гурывіч, Нютай Глушачковай, Софай Перлавай.

Асновы харэаграфічнага мастацтва ў класах К. Алексютовіча праходзілі і артысты драмы. Асабліва ўвага надавалася беларускім народным танцам. Увогуле, у тыя гады ў спектаклях танцавала ўся труппа тэатра. Драматычныя спектаклі ўключалі ў сябе вялікія балетныя сцэны, у балетных вечарах удзельнічалі артысты драмы, часцей за ўсё мужчыны, бо так здарылася, што «балетныя артысты» ў тэатры былі толькі жаночага полу. І было іх зусім мала, так што даводзілася шмат разоў за вечар пераапрацаваць...

Гартэем праграмкі тэатра 20-х гадоў. Углядаемся ў здымкі, з якіх глядзяць маладыя знаёмыя твары цяперашніх ветэранаў-купалаўцаў, слаўных майстроў сцэны.

Напэўна, самае дарагое ў іх творчым жыцці тых часоў тое, што не было ў тэатры так званых прэм'ераў і прымадон. Галоўнае — каб быў добры спектакль! Так выхоўвалі артыстаў Фларыян Ждановіч і Еўсцігней Міровіч.

Здымак Уладзіміра Крыловіча. Артыст — у ролі ваяводы ў спектаклі «Каваль-Ваявода». Выразны твар, гарачы глыбокі позірк. У гэтым спектаклі артысты балета выконвалі ролі ааханак. На адвароце здымка — дэравальны надпіс.

Лідзія Ржэцкай і да твару гэты касцюм, і да вобраза...

— Можна, Юлія Уладзіміраўна?
— Калі ласка.

Чытаю: «Спячай балерыне з 1001 ночы ад «бацько» Уладзіміра Крыловіча»...

— Вы танцавалі «1001 ноч»?
— Не...

(Напэўна, Уладзімір Мікалаевіч назваў яе так таму, што была чароўная, як прынецса, гэтая статная дзяўчына з пластычным целам і артыстычнай душой...)

Праглядаю праграмкі балетных спектакляў. Па іх відаць, што найбольш здольныя да балетнага мастацтва ў тэатры ў тыя гады былі Ул. Уладамірскі, Г. Глебаў, Б. Платонаў, Э. Шапко... Бачу іх на здымках — яны ў самых экстравагантных касцюмах, «схоплены» фатографам у розных мудрагелістых па. На адной з фатографій — подпіс: «Эксцэнтрычны та-

А гэта — Ірына Ждановіч.

нец. Выконваюць Ю. Хіраска і Ул. Уладамірскі. Ну хто скажа, што партнёр салісткі не сапраўдны танцоўшчык!

— Гэты нумар мы заўсёды бісравалі! — усміхаючыся, успамінае Юлія Уладзіміраўна.

Чытаю праграмку аднаго з балетных вечароў. Першае аддзяленне: «Ноч — Вальпургіі» з оперы Гуно «Фауст», танец вакханкі і сатыра выконваюць салістка балета Ганна Кізіна і Уладзімір Уладамірскі... Аднаго з сатыраў у балете танцаваў і Глеб Глебаў, вампіра — Эдуард Шапко. У другім аддзяленні выконваліся палавецкія танцы з оперы А. Бардзіна «Князь Ігар», дзе ў танцы чагі і ханскага стральца выступалі салістка балета Юлія Хіраска і Уладзімір Уладамірскі.

Поспехам карысталіся балетныя спектаклі тэатра «Зачараваны лес» Дрыго, «Капелія» Дзіліба, беларуская пантаміма «Помста сябровак» у пастаноўках нястомнага К. Алексютовіча.

Чытаю цікавы дакумент.

...Масква. Вялікі тэатр оперы і балета. Тут у 1927 годзе для дэлегатаў з'езда Саветаў быў наладжаны Вечар нацыянальнасцей, арганізатарам якога быў Анатоль Васільевіч Луначарскі. Сярод удзельнікаў вечара — Тамара Ханум, Кацярына Гельцэр і іншыя майстры мастацтва маладой Савецкай краіны. Беларускае танца «Крыжачок», «Юрачка», «Лявоніха» выконвалі ў канцэрте Т. Узунава, Ю. Хіраска, Г. Кізіна, Б. Платонаў, Ус. Былінскі, У. Саладуха. Беларускае народныя песні спявала Вера Пола...

Дагэтуль сярод старых мінчан ходзяць легенды пра тое, якія прыгожыя ў тыя гады былі артысты Першага БДТ. Кажуць, што прахожыя спыняліся, калі сустракалі іх на вуліцы. Мабыць, гэта справядліва, бо і цяпер

Сцэна са спектакля «Міжбур'е» па п'есе Д. Курдзіна.

цяжка адвесці вочы ад фатографій Лідзіі Ржэцкай, Веры Пола, Вольгі Галіны, Кацярыны Міронавай, Ірыны Ждановіч...

І я ўспомніла спектакль «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага. Кручынину іграла Лідзія Ржэцкая. Усё чаравала ў гэтай жанчыне: гордасць і тонкасць душы, яе глыбокія пачуцці і пакуты, і ўся постаць яе, і голас — грудны, багаты...

На другі дзень мы з сяброўкамі збеглі з урокаў і доўга хадзілі вакол тэатра, чакалі: раптам з яго выйдзе наша ўчарашняя чароўніца. І яна сапраўды выйшла. Была вясна, вакол усё жыло і квітнела. Яна хутка ішла па алеі сквера ўся ў белым, па-вясноваму маладая і поўная радасці.

Іменна такая яна і на здымку ў блакітным альбоме. На адвароце напісана: «Глядзі і ўспамінай наш тэатр. Ліда».

Занадта часта паўтараю слова «прыгажосць». Але я гавару не столькі пра знешнюю прыгажосць, а больш пра адухоўленасць артыстаў.

У свабодныя гадзіны акцёры ездзілі па вёсках. І не толькі выступалі. Слухалі песні, запісвалі мелодыі — «збіралі» беларускі фальклор.

Адзін з такіх здымкаў.

...Па прасёлку цягнецца вазок. На ім — «увесць беларускі балет» на чале з Кастусём Алексютовічам... Няма чаго і казаць, якую вялікую справу рабілі яны для нацыянальнага мастацтва! Яшчэ і сёння беларускія балетмайстры і мастакі карыстаюцца ў сваёй рабоце фальклорным матэрыялам, што так карпатліва збіралі ў тыя гады гэтыя паўгалодныя «прынецсы з 1001 ночы».

Ішлі гады. БДТ рос, сталёў. І надыйшла тая часіна, калі яго балетная група павінна была пачаць самастойнае жыццё...

Тры гады Ю. Хіраска з Т. Узунай з поспехам выступалі на эстрадзе, былі артысткамі так званага ДАМЭЦ (Дзяржаўнае аб'яднанне музыкі, эстрады, цырка). А потым, у маі 1933 года, у Мінску адкрыўся тэатр оперы і балета, і яму былі аддадзены ўсе веды і вопыт першых артыстаў нацыянальнай балетнай сцэны...

Мы маўчым. У гасцінай вельмі ціха. Я гляджу на вялікі партрэт Ісідара Міхайлавіча Балоціна, што вісіць на сцяне. Мастак намаляваў вядомага беларускага спевака ў адной з яго любімых роляў — Уладзіміра Ленскага. Ведаю, што ў суседнім пакоі ёсць шафа, дзе беражліва захоўваецца архіў, фотаздымкі і дакументы, звязаныя з творчай дзейнасцю чалавека, разам з якім пройдзена шмат жыццёвых дарог, зведана столькі радасных дзён, шчасця...

Усё ў гэтым доме, як і ў жыцці яго гаспадыні, захоўвае атмасферу мастацтва — справы, якой аддадзены

«Эксцэнтрычны танец» выконваюць Ю. Хіраска і Ул. Уладамірскі.

Уладзімір Крыловіч не толькі заграмыраваўся так, што яго не пазнаць, а і стаў амаль казачным героем.

кожны дзень, кожнае імгненне жыцця...

Я гляджу на яе рукі. Рукі старой балерыны. Тонкія, нервовыя, выразныя...

І раптам мне здаецца, што ў гасцінай пачынае гучаць музыка. Гукі запэўняюць пакой, і да мяне ледзь даходзіць сэнс слоў, якія гаворыць гаспадыня.

— Выбачайце, Юлія Уладзіміраўна, паўтарыце, калі ласка, што вы казалі.

— Я спыталася, ці не перашкодзіць вам, калі ўключу прыёмнік, бо зараз футбол...

І праз імгненне пакой запоўнілі гукі сённяшняга дня — бурлівага і кіпучага.

І гэта было таксама добра.

Б. ШАРАШЭУСКАЯ.

ТЭАТР — мастацтва шматмоўнае. У ім спалучаюцца літаратурная мова, мова выяўленчых мастацтваў, мова музыкі. Мастацтва акцёра — гэта адначасова і жывое слова, і рух, і мастыка.

Магчымасць адначасова выкарыстаць якасна разнастайныя выяўленчыя сродкі дазваляе тэатру дасягаць асаблівай сілы ўздзеяння на глядачоў. У складаным і разнастайным творчым жыцці сучаснага тэатральнага калектыву роля мастака-сцэнографа незаменима. Ён падобны на ювеліра, які прыгожай аправай можа прымуціць зайграць нашоўны камень усім багаццем граняў або пазбавіць яго прыроднага характа.

«Чароўны», «чудоўны», «таямнічы», «магічны» — вось эпітэты, якія звяртае В. Бялінскі да свайго куміра — тэатра. І першае, з чым звязваецца для яго думка аб тэатры, — гэта эпікавы вобраз спектакля, тое, чым тэатр абавязаны мастаку. Бо ён, мастак, — першы, хто «прадстаўляе» спектакль глядачам. Агульная атмасфера спектакля, настрой, якім будзе прасякнута дзеянне, стыль андэрскага выканання — усё гэта ў таленавітым спектаклі ў нейкай меры ўжо «паказана», ужо апырэджана мастаком — у пейзажы або інтэр'еры, у самім характары жывапісных і архітэктурных рашэнняў, у той манеры, у якой сумесна з рэжысёрам знойдзены стыль і аформлены спектакль. І на працягу ўсяго спектакля створанае мастаком дапамагае акцёрам знаходзіць і захоўваць творчае самаадчуванне, неабходнае для найбольш поўнай перадачы ўнутранага жыцця вобраза, а глядачам — пайней і глыбей адчуць усё багацце і складанасць гэтага жыцця.

Значна больш, чым здаецца на першы погляд, можа сказаць глядачам і дапамагчы акцёру мастак, напрыклад, наццомам. Лініі, фарбы, адценні не толькі падказваюцца тут пошукамі найбольш выразных каларовых спалучэнняў і кантрастаў, але і служаць сродкам характарыстыкі герояў.

Калі ў размове аб спектаклях мы ўжываем такія выразы, як «настрой», «паэтычнасць», гаворым пра атмасферу, у якой развіваецца дзеянне, мы свядома або падсвядома маем на ўвазе менавіта спалучэнне і ўзаемаўплыў розных выяўленчых пачаткаў.

Лепшыя работы тэатра імя Я. Купалы вызначаюць народнасць, глыбока псіхалагічная і мастацкая праўда — «жыццё чалавечага духу», якому спадарожнічае яркая тэатральная форма. Галоўныя клопаты рэжысёраў, мастакоў — пошукі вобразных рашэнняў, адпаведнасці формы і зместу.

Творчае прада тэатра, якое вызначылася яго заснавальнікамі — рэжысёрамі Ф. Ждановічам і Е. Міровічам, знаходзіла і знаходзіць сваіх прадаўцаў.

Рэжысёры М. Зораў, Л. Рахленка, Л. Літвінаў, К. Саннікаў, Б. Эрын у цесным творчым кантакце з чужымі андэрскімі калектывам тэатра наслідавалі і развівалі гэтыя традыцыі. Яны стварылі выдатны творчы сцэнічна мастацтва, прызначаны далёка за межамі рэспублікі.

Зразумела, не заўсёды гэтыя традыцыі набывалі сапраўдных паслядоўнікаў. Здаралася, што некаторыя рэжысёры і мастакі адхіляліся ад гэтай асноўнай лініі. Паўвекавы шлях тэатра і не мог, натуральна, быць гладкім і бескампрамісным.

Не маглі таксама не адб'іцца на

творчасці тэатра модныя ў свой час ідэі канструктывізму і кубізму, якія захапілі многія тэатры дваццатых гадоў. Пранікалі часам у творчасць і чужыя прыкметы сацыялістычнага рэалізму фармалістычнай прыёмы, пагоня за арыгінальнасцю дзеля самой арыгінальнасці, захапленне навізнай дзеля навізнай.

Але калектыву тэатра, які ўзнік на глебе лепшых рэалістычных традыцый, не мог не праўляць нецярпнасці да ўсякіх адхіленняў ад вялікай мастацкай праўды — пераадоўваў гэтыя чужыя яго прыродзе тэндэнцыі.

Сіла нашых таленавітых мастакоў заключана ў вернасці агульным для свецкага тэатра прыкметам мастацкай праўды, народнасці і непаўторнасці шляхоў, якімі ідзе ён да стварэння арожавага вобраза спектакля.

Сорак пяць мастакоў (за паўвека) аформілі каля двухсот пяцідзсятні спектакляў на сцэне нашага тэатра. Сорак пяць мастакоў — сорак пяць індывідуальнасцей! Лаканізм, манументальнасць, патэтыка і стрыманасць, статыка і дынаміка, графічнасць і маляўнічасць прыёмаў, падказаных не толькі жанрам той або іншай п'есы, але і творчай манерай, ідэйна-мастацкім светапоглядам кожнага мастака. Якая разнастайнасць, багацце выяўленчых сродкаў, эмацыянальных форм!

Мне б хацелася, не прэтэндуючы на ўсебаковы мастацтвазнаўчы аналіз (гэта я, з вялікай надзеяй на ажыццяўленне, пакадаю прафесіянальным мастацтвазнаўцам) расказаць аб маіх калегах — мастаках, якія сваім высокім прафесіянальным майстэрствам, культурай і густам сцвярджалі і развівалі, у той ці іншай ступені, традыцыі тэатра імя Я. Купалы.

Першым прафесіянальным мастаком тэатра быў К. Елісееў, цяпер вядомы маскоўскі карыкатурыст. Ён адзін з першых заклаў падмурак будучага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва ў нашым тэатры.

У цеснай творчай садружнасці з рэжысёрамі — заснавальнікамі тэатра Ф. Ждановічам і Е. Міровічам ён стварыў рад цікавых дэкарацый да спектакляў на п'есах беларускіх драматургаў У. Галубка, М. Чарота і В. Гарбацэвіча, асновай якіх былі дакладнасць задумкі і вострая выразнасць.

Асобае месца ў гісторыі тэатра імя Я. Купалы і яго сцэнаграфіі займае народны мастак БССР А. Марыкс — мастак вялікай культуры, які мысліць маштабна і своеасабліва, свабодна валодае сцэнічнай тэхнікай.

Высока ацаніўшы творчыя магчымасці А. Марыкса, буйнейшы беларускі рэжысёр, драматург, мастак і краўцік тэатра Е. Міровіч невыпадкова звязаў з ім свой творчы лёс. У асобе А. Марыкса ён знайшоў чужага мастака, які лёгка разумеў рэжысёрскую задумку. Гэта зайздросная садружнасць працягвалася доўгія гады. Запаваная на творчай павазе і даверы адзін да аднаго, яна прынесла выдатны плён.

Дастаткова ўспомніць такія спектаклі, як «Машэна», «Кастусь Каліноўскі», «Каваль-ваывода», «Пінская шляхта» і многія, многія іншыя. У той перыяд (1922—1929 гг.) А. Марыкс у садружнасці з Е. Міровічам стварылі цэлы рад спектакляў на п'есах беларускіх драматургаў, а таксама рускіх і замежных пісьмнікаў. А. Чахаў і Р. Ралап, Ж. Мальер

і А. Кальдэрон, А. Луначарскі і Д. Фурманаў — вось далёка не поўны пералік аўтараў, якія займалі творчую фантазію двух віднейшых майстроў беларускай сцэны.

Шырыня ведаў і кругагляду, умненне знайсці правільную атмасферу, эмацыянальна-выразную кампазіцыю, гістарычна і этнаграфічна дакладную характарыстыку месца дзеяння і касцюмаў вызначаюць усю творчасць А. Марыкса.

Неацэнны ўклад зрабіў мастак у развіццё беларускага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва і, у прыватнасці, тэатра імя Я. Купалы.

У перыяд з 1929 па 1932 г. як і ў папярэднія гады, тэатр імя Я. Купалы працягвае актыўна працаваць над стварэннем спектакляў на п'есах беларускіх аўтараў. Для афармлення спектакляў «Міжбур'е» Д. Кур-

Многа гадоў свайго творчага жыцця аддаў тэатру імя Я. Купалы І. Ушакоў, пасляхова выступаючы з сур'ёзнымі, адзначанымі своеасаблівым, непаўторным почырным работамі.

Аформлены І. Ушаковым спектаклі «Кацярына Жарнасек» М. Клімковіча (рэжысёр М. Зораў), «Пагібель воўка» Э. Самуіленка (рэжысёр К. Саннікаў), «Палешукі» Я. Рамановіча (рэжысёр Е. Міровіч), «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона (рэжысёр К. Саннікаў) і рад іншых унёслі сабой неацэнны ўклад у развіццё нацыянальнай драматургіі і нацыянальнага беларускага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва. Яго тэатральны жывапіс заўсёды вызначалі сапраўднае народнасць і жыццёвая верагоднасць.

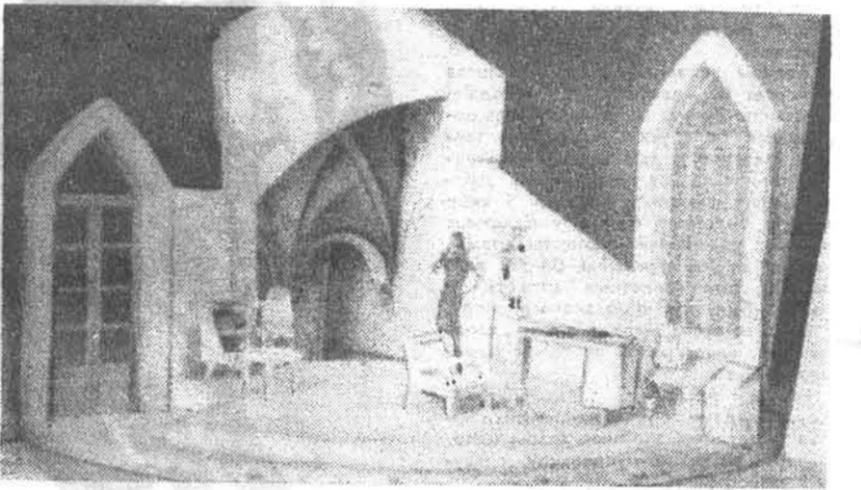
Якую б таму ні заўраў мастак, пыхай гэта будзе сучасная п'еса, рус-

А. ГРЫГАР'ЯНЦ,

галоўны мастак тэатра імя Я. Купалы, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР

АБАВЯЗАНЫ МАСТАКУ...

Б. Герлаван, Макет да спектакля «Начное дзярства» (1970 г.).

дзіна, «Гута» Р. Кобеца, «Камень на дарозе» Я. Рамановіча тэатр запрашае вядомага ў краіне мастака Д. Крайна. Д. Крайн — мастак своеасаблівага таленту. У ім шчасліва спалучаюцца пачуццё кампазіцыі, вынаходлівасць і адчуванне сцэнічнай прасторы. Яго высокі прафесіяналізм і патрабавальнасць у многім садзейнічалі павышэнню культуры пастаючай часткі тэатра.

Неаднаразова тэатр прыцягваў да работ над афармленнем сваіх спектакляў мастака В. Шкляева — майстра шырокага творчага дыяпазону. Ён аформіў у нашым тэатры розныя па жанрах п'есы: «Жыццё кліча» Ул. Біль-Белацаркоўскага, «Вочная стаўка» Л. Шэйніна і братоў Тур, «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага.

Выдатнае адчуванне прыроды сацтырычнага жару дапамагло яму стварыць надзвычай цікавае афармленне да спектакля «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы, якое дакладна раскрывае аўтарскую і рэжысёрскую (рэжысёры І. Раеўскі і Л. Рахленка) задумку. Гэты спектакль быў паказаны ў Маскве і меў велізарны поспех, які ў роўнай ступені і дастойна паказалі мастак В. Шкляеў.

Умненне знайсці блізкага па духу мастака-аднадумца, дапамагчы яму гранічна раскрыць свой талент — уласцівасць, даступная далёка не ўсім рэжысёрам. Не кожны рэжысёр здольны захапіць мастака ідэяй твора і задумаць, тонка адчуць паралельны зваротны працэс, калі мастак напірае пошукі вобразнага рашэння па сваім шляху.

На шчасце, рэжысура нашага тэатра, за радзім выключэннем, валодае гэтымі неацэннымі ў творчасці якасцямі.

Е. Міровіч, «адкрыўшы» аднойчы А. Марыкса, на доўгія гады заключыў з ім «саюз». Л. Рахленка знайшоў гэтыя якасці ў мастаку В. Шкляеве. К. Саннікаў — у асобе заслужанага дзеяча мастацтваў БССР І. Ушакова.

кая або замежная класіка, яго работы заўсёды вызначаліся добрым густам і своеасаблівым каларытам. Асабліва тонка і паэтычна ўмеў І. Ушакоў перадаць у сваіх дэкарацыях прыгажосць беларускай прыроды.

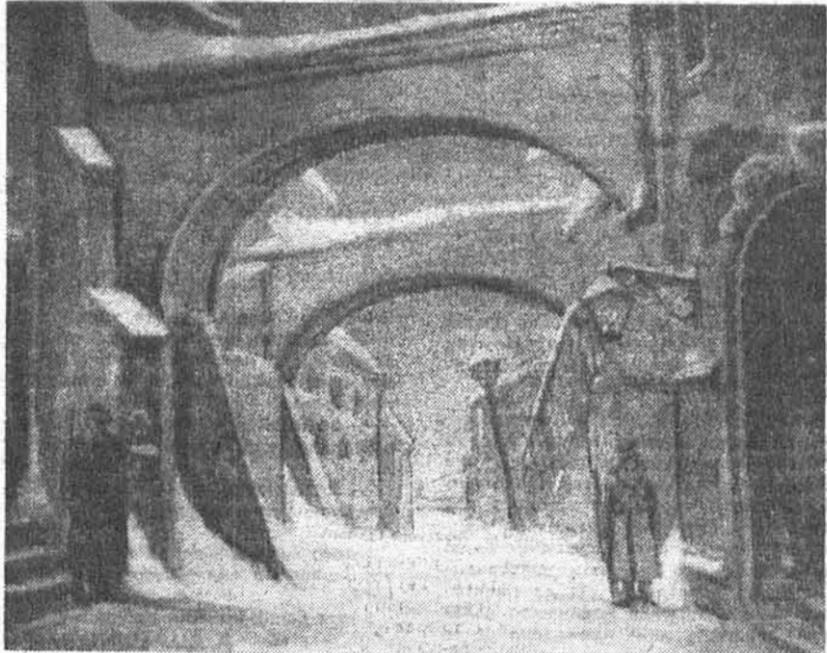
Мы ўжо гаварылі аб шырокіх магчымасцях і разнастайнасці прыёмаў, якімі карыстаюцца тэатральныя мастакі. Гэта дыктуецца рэжысёрскай інтэрпрэтацыяй, жанравымі асаблівасцямі твора і ідэйна-мастацкімі задачамі, пастаўленымі драматургам. Апярэча таго, у вялікай ступені вызначае прыём і стыльовае рашэнне спектакля творчая індывідуальнасць самага мастака.

Бывае, тэатральных мастакоў падзяляюць на так званых «операў» і «драматычных». Недарэчнасць падобнага пункту гледжання, асабліва ў наш век, відавочная. Нямаючы прыкладаў можна прывесці, якія абвяргаюць надобны пункт гледжання. Дастаткова прыгадаць творчасць выдатных свецкіх мастакоў П. Вільяма, Ул. Дамітрыева, Б. Волкава, В. Рындзіна і многіх іншых, якія выдатна адчуваюць і драматычную, і музычную фактуру твора.

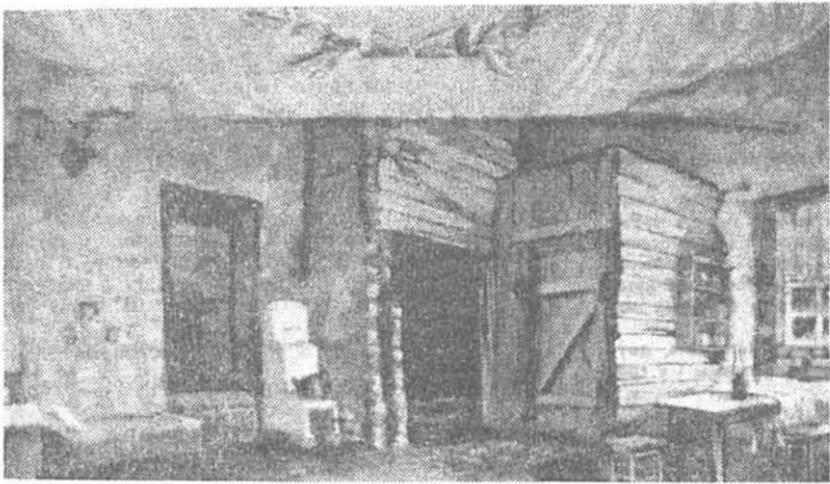
Запрашэнне ў свой час у наш тэатр заслужанага дзеяча мастацтваў БССР П. Масленікава, мастака вялікай жывапіснай культуры, «операўга» (па тэрміналогіі апалагетаў памятнай неабгрунтаванай тэорыі), толькі ўнесла разнастайнасць і ўзагаццела дэкарацыйную культуру тэатра. Спецыфічная мова жывапісу, якой мастак выдатна валодае, пашырыла разнастайнасць прыёмаў і рашэнняў, уласцівых «драматычнаму» тэатру.

Дэкарацыя П. Масленікава да спектакля «Чудоўны скарб» П. Малеўскага і «Шчасце паэта» В. Віткі ўяўлялі сабой вялікую мастацкую цікавасць і сваім жывапісным рашэннем стваралі ачэрслены і неабходны эмацыянальны эфект.

Другая сустрэча з мастаком тагога ж плана дакладна супала з «прапанаваным абставінам» п'есы. Тэатр даручыў афармленне назкі А. Аксанава

А. Марыкс, Эскіз дэкарацыі да спектакля «Кастусь Каліноўскі» (1923 г.).

1. Ушакоў. Эскіз дэкарацыі да спектакля «Констанцін Заслаўны» (1917 г.).

«Аленька ветка» (рэжысёр І. Ждановіч) мастаку М. Білічу. Свайго таленту мастак стварыў выдатныя дэкарацыі, якія вольна ўжо многа гадоў прыносяць гледачам розных узростаў эстэтычную асалоду.

«Любыя жанры добрыя, акрамя сумнага», — гаварыў К. Станіслаўскі. Перафразіруючы гэты афарызм, можна сказаць: любы прыём і рэжысёрны ў тэатральна-дэкарацыйным мастацтве добры, акрамя бядарнага, пазбаўленага мастацкай цэласнасці, густу і індывідуальнасці іх аўтара.

Своеасаблівай творчай індывідуальнасцю вызначаецца яшчэ адзін мастак, які стварыў нягледзячы на ​​жорсткае ідзе пра мастака В. Маліна.

Адным з першых спектакляў, які аформіў В. Малінін у тэатры імя Я. Купалы і які прынес яму сапраўднае прызнанне, быў спектакль па п'есе К. Крапівы «Партызаны». Работа гэтая была паказана ў Маскве, вылікала аднадушнае адobrэнне і атрымала высокую ацэнку крытыкі і тэатральнай грамадскасці. Афармленне было строгае і вельмі выразнае.

На працягу двух дзесяцігоддзяў не сыходзіць са сцены нашага тэатра «Паўлінка» Я. Купалы (рэжысёр Л. Літвінаў), Першую «Паўлінку» ставіў Ф. Ждановіч (мастак невядомы). Гэта — «залаты фонд» тэатра, які прынес яму немалую славу.

Створанае В. Малініным афармленне да «Паўлінкі» заснавана на глыбокім веданні этнаграфічнага матэрыялу і беларускага фальклору, удала стылізавана і надзелена яркай тэатральнай формай. Мастак сапраўды падзяляе славу, заваяваную гэтым цэласным, высокамастацкім творам сцэнічнага мастацтва.

Спектаклі, аформленыя В. Малініным у тэатры імя Я. Купалы, розныя па прыёмах і па форме: гратэск і бытавая канкрэтнасць, лакалізм і падрабязная выяўленчая мова. Але аб'ядноўвае іх заўсёды своеасаблівае непаўторнае індывідуальнасць мастака.

М добрай традыцыйнай манеры аформіў спектаклі «У добры час» В. Розава, «Гаспадар» І. Сабалева і «Жывы труп» Л. Талстога народны мастак БССР Я. Шкалаеў.

З 1959 па 1962 год галоўным мастаком тэатра быў заслужаны дзеяч мастацтваў Казахскай ССР лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР В. Галубовіч. Мастак, які мае «цягу да манументальных рашэнняў, арыгінальна аформіў рад спектакляў па п'есах беларускіх аўтараў. Сярод іх «Дні нашага нараджэння» І. Мележа, «Любоў, Надзея, Вера» П. Васілеўскага і іншыя.

Значнай работай В. Галубовіча было афармленне спектакляў «Уваскрэсенне» Л. Талстога (рэжысёр А. Яфрэмаў) і «Смерць ваяводы» Ю. Славацкага ў пастаноўцы рэжысёра К. Сіцінкіна.

Побач з беларускімі мастакамі вялікі ўклад у развіццё сцэнаграфічнай культуры тэатра ўнеслі буйнейшыя майстры тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва, якіх перыядычна запрашалі для работы ў тэатры.

Народны мастак СССР Б. Волкаў яшчэ ў 1928 годзе аформіў у тэатры спектакль «Браньезд 14—69» Ус. Іванова. Адною з выдатных работ мастака за апошні час у нашым тэатры з'яўляецца «Ліса і вінаград» Г. Фігейрэда. Гэты спектакль на Усесаюзным фестывалі драматычных тэатраў прызнаны адным з лепшых спектакляў, створаных да саракагоддзя Савецкай дзяржавы, і атрымаў дыплом І ступені. А акцёры З. Браварская і Б. Платонаў, рэжысёр спектакля Б. Эрын і мастак В. Волкаў атрымалі званне лаўрэатаў фестывалю.

На афішах нашага тэатра — імёны народнага мастака СССР В. Рындзіна, заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР М. Варпеха, А. Канстанці-

ноўскага, С. Вішнявецкай і Е. Фрадэінай, заслужанага мастака РСФСР М. Курылі, М. Плахавай, А. Тарасова і К. Андрэева.

Вялікай падзеяй у творчым жыцці тэатра імя Я. Купалы была сустрэча з выдатным майстрам савецкай сцэнаграфіі заслужаным дзеячом мастацтва РСФСР галоўным мастаком МХАТа Ул. Дзмітрыевым. Яго афармленне трагедыі В. Шэкспіра «Рамеа і Джульета» (рэжысёр Л. Літвінаў) смела можна назваць жамчужнай савецкага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва.

Завяршаючы рэтрспектыўны агляд дзейнасці мастакоў, якія аформілі спектаклі ў тэатры імя Я. Купалы за 50 гадоў, хочацца некалькі слоў сказаць аб яго сучасным і будучым.

Працэс абнаўлення і пошуку маладых таленавітых мастакоў заўсёды быў вызначальнай рысай тэатра. Без гэтага працэсу «амаладжэння» немагчымы прагрэс, немагчымы поспех любога творчага калектыву. І наш тэатр не складае выключэння. За апошнія гады неаднаразова запрашаліся мастакі-дэбютанты. Гэта маладыя мастакі Б. Грубін, Б. Забораў, Ул. Гардзіенка, А. Краўчук, В. Герлаван.

Стварэнне спектакля, распрацоўка яго складанейшай тэхнікі, творчыя ўзаемаадносіны з рэжысурай, ацэнка і пастановачнай часткай пашырыліся сёння настолькі, што мастак, які прыйшоў у тэатр, павінен сябе цалкам аддаць стварэнню спектакля, а творчае жыццё сваё без ваганняў звязаць з тэатрам. У гэтым пастаянстве — зарука паспяховай дзейнасці тэатральнага мастакоў, асабліва маладых.

Свой выбар тэатр спыніў на В. Герлаване. Ён, яшчэ будучы студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, прыйшоў у тэатр. Пераадоляючы цяжкасці сумяшчэння вучобы з работай, В. Герлаван праймаў ва ўсе працэсы стварэння спектакля, запаўняючы прабел у існуючых навучальных планах інстытута. У практычнай рабоце ён ахоплівае «кухню» складанай тэатральнай вытворчасці.

У творчай біяграфіі В. Герлавана ўжо налічваецца дзесятак самастойна аформленых спектакляў. Цяпер пра яго ўжо можна гаварыць, як пра таленавітага самабытнага мастака, які добра разумее сваё прызначэнне і авалодвае вышэйшым майстэрствам. В. Герлаван малады. Ён яшчэ ў дарозе. А дарога гэта абяцае быць насычанай і ўсяляе ўпэўненасць у тым, што яго творчасць зойме вартасць месца ў гісторыі тэатра імя Я. Купалы.

Гаворачы аб мастаках тэатра, нельга не сказаць пра непасрэдных памочнікаў, якія матэрыялізуюць яго задуму, — работнікаў пастановачнай і маніравачнай частак тэатра, пра выдатных майстроў сваёй справы: загадчыка вырабнага цэха М. Котава, бутафора Ул. Жызнеўскага, мастака-дэкаратара В. Абадзінскага, краўніка ўсёго складанага механізма тэатральнай вытворчасці, загадчыка пастановачнай часткі тэатра М. Лапідуса.

Тэатр імя Я. Купалы можа ганарыцца такімі высокапрафесіянальнымі майстрамі сцэны, як заслужаны дзеяч культуры БССР галоўны машыніст сцэны М. Прыбытка, адзін з буйнейшых у краіне мастак па святле І. Пірэці, старшы святатэхнік С. Базарэўскі, старшы рэжысёр В. Кубельскі, старшая касцюмерка А. Кабарда. Яны штодзень прымаюць удзел у здзяйсненні «чарадзейства».

У саюзе з рэжысурай тэатра, драматургіяй, сцэнічным дзеяннем і цэхам пастановачнай і маніравачнай частак мастак тэатра імя Я. Купалы п'яцьдзят гадоў раскавалі аб вайнейшых падзеях сучаснасці, аб глыбокіх канфліктах гісторыі, аб моцных і яркіх характарах, аб вялікіх чалавечых лёсах.

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫШЬ ГЛЯДАЧ

З РАНИЦЫ ДА ВЕЧАРА...

У купалаўскім тэатры ідзе «Лявоніха на арбіце». Набліжаецца фарсавая сцена фізічнай зарадкі. Глуздакоў — Уладзімірскі крочыць да прыёмніка. Зараз ён дакранецца да яго, памочнік рэжысёра націсне на адпаведную кнопку на сваім пульце, і згукаць загады: «Устаць. Прысеці. Пачынаем скікі».

Уладзімірскі цалкам увайшоў у ролю азылага наменклатурнага мешчаніна пенсійнага ўзросту. Зараз ён некалькі разоў прысядзе, трохі памахае рукамі — некалькі разоў будзе нічога не рабіць.

Раптам у акцёра непрыемна ёкае сэрца. Столік, на якім павінен стаць прыёмнік, пусты. Прыёмніка няма, яго забыліся паставіць. Няўпэўненыя крокі Глуздакова абуджаюць веселасць, лёгкі смяшок коціцца па залу. Што рабіць? Што рабіць? Фатальная мінута набліжаецца. Настрой акцёра падае, як падбітая птушка.

А далей? Далей усё было добра. Прыёмнік аказаўся на патрэбным месцы. Усю гэтую гісторыю я прыдумаў, каб паказаць уплыў тэатральнага рэжысёра на рух спектакля, на творчы настрой акцёраў.

Узначальвае рэжысёрны цэх Валянціна Іосіфаўна Кубельская — адзін са старэйшых работнікаў тэатра. Яна прыйшла сюды ў 1934 годзе вучанцай рэжысёра.

— А мне было ўсяго шаснаццаць, — успамінае В. Кубельская. — Не думала, што на доўга затрымаюся. А потым палюбіла тэатр, сваю справу. І вольна год трыццаць шосты ўжо працую тут.

Настаўнікам Кубельскай быў Фёдар Іосіфавіч Зелянкевіч — стары рэжысёр і, па водгуках многіх людзей, выдатны здольнасцей бутафор. Работы яго, на жаль, не захаваліся, усе згарэлі ў час вайны. Справу сваю ён ведаў выдатна, да таго ж ставіўся да сваёй вучанцы па-бацькоўску. Цэпла адносіліся да яе і акцёры — У. Крыловіч, Е. Міроўіч, Г. Глебаў, Б. Платонаў, Г. Грыгоніс. Яны распыталі Валянціну пра яе жыццё, давалі добрыя парады, любілі і ёй пажартаваць. Дзяўчына з хваляваннем назірала, як размаўлялі з акцёрамі Янка Купала, Якуб Колас, Біль-Белацаркоўскі, як прыслухоўваліся да іх парад...

Такія назіранні — добрая школа для рэжысёра, бо ён працуе на акцёра, на яго настрой. Акцёру патрэбна і ўвага, і чуласць, а іншы раз і слова добрае патрэбна. Перад выходам на сцэну ён звычайна засяродж-

шкілет — здаецца, несапраўдны...

А наогул рэжысёры стараюцца збіраць сапраўдныя рэчы, бо бутафорыя не вельмі падабаецца акцёрам. Глеб Паўлавіч Глебаў, прыгадвае Валянціна Іосіфаўна, усяляк пазбягаў мець справу з бутафорскімі вырабамі і прасіў сапраўдную стрэльбу ці сапраўдны гаечны ключ. Казаў, што з імі лягчэй іграць.

Праца рэжысёра патрабуе энергіі, уважлівасці, келлівасці. Ён прыходзіць у тэатр раніцай і выбірае з фонду патрэбныя для вачэрняга спектакля рэчы. Потым працуе пасцілкі, мяе шклянкі, разносіць па акцёрскіх месцах розныя дробязі — папярось, завушніцы, хустачкі, пісьмы. Займае гэтая работа гадзіны тры. Увечары ён прыходзіць задоўга да пачатку спектакля і расцяўляе патрэбныя рэчы на ​​сцэне. У перапынках паміж карцінамі рэжысёр за даве-тры хвіліны павінен паспець памяняць

У Мінск вярталіся амаль з пустымі рукамі. Адно радавала, што нейкім цудам уцалелі будынак тэатра.

Пачалося мірнае жыццё, і кожны з купалаўцаў заняўся сваімі справамі. Рэжысёры бегалі па камісійках і базарах, хадзілі на «таўкучку» ў пошуках неабходных для тэатра рэчаў. Тое-сёе знаходзілі, і рэжысёрнае багацце памалу расло. Спачатку цэх меў адно памяшканне, пасля рэканструкцыі атрымаў яшчэ два.

Чаго тут цяпер толькі няма — фарфоравыя вазы, хамуты, гармонікі, нямецкія каскі, шаблі, шахматы, нашы і імпартаваны парожнія бутэлькі, старажытны куфар, костка, па якой Туляга пісаў дысертацыю Гарлахацкаму, фаршыраваныя індыкі з пай'е-машэ, магнітафоны, ведры, лапаты, гітары, абразы, рыбакія прылады, сапраўдныя станкавы кулямёт,

іх у адпаведнасці з ходам спектакля. У цеснаце і спешцы так лёгка памыліцца, забыцца пра што-небудзь, напрыклад, пра тэлефон, па якім павінны тры разы размаўляць у наступнай карціне...

— Калі б са мной такое здарылася, — з жахам кажа Кубельская, — я атрымала б разрыў сэрца.

У гэта можна паверыць, бо Валянціна Іосіфаўна належыць да той кагорты купалаўцаў, якая служыць свайму тэатру самасвярненне.

Гледачу тэатр прадстаўляюць акцёры. Але іх творчы настрой у многім залежыць ад шчырай і энергічнай работы ўсіх работнікаў тэатра. У стварэнні тэатральнага саята ўдзельнічаюць і рэжысёры. У кожным спектаклі ўкладзена іх праца — сціплая, нябачная, але нялёгка і неабходная.

К. ТАРАСАЎ.

АЛЯКСАНДРУ МІРОНАВУ — 60 ГАДОЎ

23 лістапада праймаю Аляксандру Міронаву спаўняецца 60 гадоў. З гэтай нагоды прафесар Саюза пісьмennisкаў Беларусі накіравала юбіляру віншаванне, у якім саворыцца.

«Дарагі Аляксандр Яўгенавіч! Шчыра вітаем Вас, вядомага празаіка і публіцыста, са слаўным юбілеем—60-годдзем з дня нараджэння.

Вы пачыналі свой жыццёвы і творчы шлях у цяжкай, бурнай па пачатку час. Рамантыка, захапленне непазнаным факікала Вас у далёкія падарожжы. Вы апрагнулі форму марак, аб'ездзілі на суднах гандлёвага флоту многія моры і акіяны, пабывалі ў шмат якіх краінах.

Мы ганарымся тым, што Вы былі ўдзельнікам гераічнай Чэлюскінскай эпапей і аб гэтым хораша і грунтоўна напісалі ў сваіх творах.

Сярод чытачоў шырока вядомы Вашы кнігі, якіх

Вы стварылі не адзін дзесятак. Гэта і «Конец легенды», і «На океанскіх дарогах», і «По морям і океанам», і «Кораблі выходзяць у океан», і «Толькі море вокруг» і іншыя.

Вы напісалі шэраг твораў і для нашай дзетгары.

Мы рады адзначыць, што Вы прымаеце самы актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, прамом публіцыста змагаецеся за нашу цудоўную сацыялістычную яву. Вы ўнеслі дастойны ўклад у стварэнне ваеннай мемуарнай літаратуры, з'яўляецеся аўтарам літаратурнага запісу многіх кніг бывалых людзей.

Жадаем Вам, дарагі Аляксандр Яўгенавіч, доўгіх год жыцця, спарехаў у творчай працы і ў грамадскай дзейнасці.

Рэдакцыя штоднёвага «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага цёлага віншавання.

РАНИЦОЙ — у новай параднай тужурцы, у чорных штанах з адпасавамай да немагчымай вастрэны «стрэлкай» — выходны цывільны касцюм прыдбаць так і не сабраўся — інжынер-падпалкоўнік Алексіевіч выклікаў дзяжурнага афіцэра. Той увайшоў і спыніўся ля парога, уражаны не так шыкоўным знешнім выглядам звычайна не вельмі педантычнага ў адносінах да свайго адзінства начальства, як дзіўным (пасля афіцэрскага казасу — «лагодна-задаволеным») выразам яго твару. І словы, і голас інжынер-падпалкоўніка гучалі не так, як заўсёды: ці то ён хацеў прызнацца ў чымсьці, у чым лепш не прызнавацца, ці то вырашыў папрасіць прабачэння, але за што — ніяк не зразу мееш...

— Мне дзевятдзесяць... Я павінен... Абставіны складваюцца так... — тройчы спрабаваў пачаць Алексіевіч і, з прыкрасцю зразумеўшы, што нічога не атрымаецца, махнуў рукою: — Адным словам, я вымушаны адсутнічаць. Запішыце адрас, па якім, у выпадку неабходнасці, мяне можна будзе знайсці: вуліца Леніна, трынаццаць...

— Есць запісаць!

— ...і перадайце капітан-лейтэнанту Чулкову, каб зараз жа прыйшоў сюды.

Чулкоў таксама зрабіў выгляд, нібы не заўважае параднага бляску ў звычайным будзённым дзень, і са спакойна-службовым выразам твару пачаў:

— Па вашым загадзе капітан-лейтэнант...

— Чакай! — парушаючы ўсялякія статутныя правілы, паморшчыўся Алексіевіч. — Ніякіх загадаў. У мяне, разумееш, просьба... Скажы прама: можаш зрабіць мне адну сяброўскую паслугу?

Чулкоў і вокам не міргнуў:

— Як загадаеце!

— Ды не загадваю я, дзівак, — Алексіевіч збянтэжыўся. — Я, брат, сёння... жаносы. І хацу, каб ты, і маёр Васільеў, і начальнік боезабеспячэння капітан Ступніцаў роўна ў семнаццаць нуль-нуль былі з намі за сталом у рэстаране. Можаш уззяць на сябе такое дзела?

— Як загадаеце, — слова ў слова паўтарыў Чулкоў, не мяняючы ні адцення голасу, ні выразу твару, і дазволіў сабе толькі ледзь улоўную нотку пытання: — Быць у семнаццаць нуль-нуль за сталом рэстарана ў адпаведным такому выданню складзе альбо без?

— А што значыць — «без»?

— Без нашых жонак?

— Ну вядома ж з ім! — засмяўся Алексіевіч. — Абавязкова ў поўным складзе!

— Есць! — рука Чулкова ўліццела да казырка фуражкі, — Дазвольце выконваць?

— Даруй, брат...

Будучага вясельнага застолля Барыс крыху баўся: ці лёгка выносіць сваю інтымную радасць на вочы захмяталай рэстараннай залы? Ды і Вары ці будзе прыемна за іх вясельным сталом, але з чужымі, зусім незнаёмымі ёй людзьмі? А то раптам, не дай божа, пачне Чулкоў свае нязменная-казённыя «як загадаеце» і «дазвольце звярнуцца»? Тады вясельне ўвогуле...

На самой справе ўсё атрымалася не так.

Была пэўная збянтэжанасць у першыя хвіліны знаёмства, а неўзабаве — нязмушаная, абы пра што, гаворка...

Было весела, але без крыкаў «горка!» за суседзямі дзвума рэстаранымі столікамі...

І ніхто не «набраўся», не «акасеў»...

І ніхто з тых, што сядзелі за ўсімі іншымі столікамі ў велізарнай рэстараннай зале, не лез з неатойна-нахабнымі віншаваннямі, таму што эстэтыка заўсёды і ўсёды ўмеюць сябе наводзіць...

І яшчэ было нечаканая пчырасць Чулкова, якой раней Алексіевіч марна дабіваўся не раз.

— Вы, Барыс Канстанцінавіч, не папракайце мяне, — неяк вельмі інтымна, вінаватым голасам загаварыў Алексіевіч, калі квартал джазістаў на малюпасенькай эстрадзе ў далёкім ад іх кутку меладычна і суладна зайграў «У лесе прыфрантавым»... Не ў майёй, не ў нашай казацкай натуре ўсіх, хто старэйшы за цябе па гадах, дэманібрацыю «тыкаць». І за тое, што на службе ў вызначаных статутах рамках трымаеце, таксама не крыўдуйце: калі апрагнуў чалавек вайсковы мундзір, павінен гонар марскі і ў вялікім, і ў малым захоўваць.

— Ну, а калі мы пабратаемся? — усміхнуўся Барыс. — Вып'ем на брудэршафт?

— І ўсёроўна не іначай: бо і старэйшых братоў у нас — абавязкова на «вы»!

Магчыма, Алексіевіч і знайшоў б, што і як адказаць на гэтае нечаканае прызнанне Чулкова ў сваёй казацкай старамоаднасці. Можна быць, і дазволіў бы сабе пакартаваць з вернага дзе-

Аляксандр
МІРОНАЎ

ВЯСЕЛЛЕ

РАЗДЗЕЛ 3 РАМАНА
«ПРАЗ ТЫСЯЧЫ СМЕРЦЯЎ»

даўскім традыцыям капітан-лейтэнанта. Але жонка Чулкова, Алена, раптам дакранулася да яго рукі:

— Усе танцуюць... Пойдземце?

— Што вы, што вы! — спалохаўся Барыс. — Я і кроку не зраблю — збытаюся!

— А мне можа? — пачуў ён шэпт Вары.

— Калі ласка!

І Вара працягнула абедзве рукі да Аляксея:

— Прашу...

Хто б мог падумаць, трасца яму ў бок, што гэты непаваротлівы мядзведзь умее вальсераваць так лёгка і прыгожа! Барыс з задавальненнем, нават з зайздрасцю любаваліся Вара і Аляксеем, і печакана з запозненым шкадаваннем падумаў, што так і не знайшлося ў яго часу навучыцца танцаваць.

— Барыс Канстанцінавіч, ты аб чым? — падсеў на суседняе прэсла расчыраваны, прыкметна ахмятаў маёр Васільеў. — Няўжо палавіну сваю раўняеце?

Хвіліна — і мроіва радасна-шчымлівай самоты развелася, і вакол зноў загула застольнымі галасамі пракураная цыгарэтам і папярсамі рэстараннай залы. І Вара, аказваецца, зноў побач... І побач са сваёй жонкай-казаккай сядзіць паказку мажны і падцягнуты Аляксей Чулкоў...

— Ды не, — прымусліў сябе Барыс праглынуць недарэчнае пытанне маёра, — якая там рэўнасць!

— Ну-ну, усё-такі — першы танец... Я ўжо б-

ні-ні...

І адразу стала брыдна: што трэба гэтаму боўдзёлу? Аднак давалася стрымацца, адказаць хоць і вельмі, але халаднавата:

— Сям'я — не казарма, жонка — не асабовы склад падраздзялення. Ці ты думаеш іначай?

Васільеў заміргаў зіркатымі вачыма, з прыкметным намаганнем пераварваючы пачутае, і здрыгануўся ад патрабавальна-загаднага голасу сваёй пышна-дзябелай жонкі:

— Алег, з цябе хопіць. Пачнеш цяпер філасофія разводзіць. Пара дадому!

— Ідзём. Ніначка, ідзём, — накорліва падняўся маёр.

«Вось так, — усміхнуўся Алексіевіч, — вось табе і «ні-ні»».

— Куды ж яны? — праводзіла Вара пару Васільевых аасмучанымі вачыма. — Яшчэ ж рана...

Барыс паглядзіў яе па аголенай да локця рудзе:

— Прывыкай. На тое, мая любая, і дысцыпліна.

Недарэчную паўзу, выкліканую раптоўным адыходам Васільевых, парушыў Чулкоў:

— Ці не час і нам?

І Ступніцаў, хоць і не вельмі ахвотна, пага-

дзіўся з ім:

— Бадай, пара...

Развіталіся ля пад'езда, пажадаўшы адзін аднаму спакойнай ночы. Барыс асцярожна, беражліва вёў Вару па слізкіх, абледзянелых тратуарах і, здаецца, толькі зараз увершыню пачаў разумець, што не проста ідзе поплец з прыгожай, жаданай жанчынай, а ідзе з жонкай. Ён нават расхвалываўся, адчуўшы, што і Вара да дрыжыкаў напружылася ад ахапіўшага яе хвалевання, і абодва, нібы саромеючыся прызнацца ў гэтым, міжволі паскорылі крок. А калі павярнулі праз два кварталы на Ленінскую вуліцу і падышлі да пад'езда хоць і часовага, але свайго дому, як пачулі!

— Таварыш інжынер-падпалкоўнік? Дазвольце звярнуцца!

Барыс адпусціў Варына локца:

— Прабач!

І ступіў крок насустрач старшыне першай стацы:

— Я слухаю вас.

— Тэрміновы выклік, таварыш інжынер-падпалкоўнік, — сцятым ад холаду вуснамі, але выразна прамовіў старшыня. — Да аператыўнага дзяжурнага па флоте.

Вось яно — тое, чаго тужліва чакаў і падсвядома баўся ўвесь гэты дзень і ўвесь вечар: не бог на небе, не д'ябал у пекле і не выклік мой лёс, а тэрміновы выклік да аператыўнага... Але чаму, тысяча д'яблаў, ён павінен быў абрынуцца на мяне менавіта ў гэтую, а не ў любую іншую ноч?

— Варачка, — павярнуўся Барыс да жонкі, — даруй, але мяне...

Вара зябка ўцягнула шыю ў кцўнер паліто:

— Я разумею... Паспяшайся, любы, цябе чакаюць...

Толькі калі пад'езд, які праглынуў Вару, застаўся заду, Алексіевіч дазволіў сабе некалькі кароткіх, аднаскладовых пытанняў.

— Дзе? — спытаў ён.

— На землечарпальцы. У каўшы, — таксама нібы двойчы стрэліў, адказаў старшыня.

— Што?

— Міна.

— Даўно?

— Дзве гадзіны назад.

— Ясна. Шырэй крок!

— Есць!

Значыць, у каўшы... Зачэрпнулі з дна порцыю грунту і — вось ён, чарговы сюрпрыз, пакінуты гітлераўцам!... Колькі іх ужо выцягнута, а колькі ішчэ ляжыць і будзе ляжаць да таго часу, пакуль не адшуканым усіх... Нічога, адшуканым. І выцягнем. І гэтую, сённяшнюю, абясшкодзім. Толькі б яна, гадаўка нямецкая, не аказалася магнітнай: у землечарпалькі вельмі вялікае магнітнае поле і прыбор кратнасці можа спрацаваць...

Аператыўны дзяжурны па флоте, маладзенькі старшы лейтэнант з белабырым хлапечым віхурком, вінавата развёў рукамі:

— Не ведаю, таварыш інжынер-падпалкоўнік, якой яна сістэма. Паслаў па вас: у гэтай справе я прафан.

— А калі б я ўтаніўся альбо праваліўся ў пекла? — сярдзіта зыркнуў Алексіевіч чорнымі вачыма. — «Паслаў па вас»... Вы хоць неабходныя меры прынялі?

— Асабовы састаў з землечарпалькі адразу быў дастаўлен на бераг. Усім караблям на рэйдзе і пагрузачным механізмам на прычалах аддадзены загад спыніць рух і работу.

— Землечарпалька далёка?

— Два кабельтовых ад уваходу ў Купецкую гаваль. Кацёр вас чакае. А інструменты...

— Ну?

— Я загадаў даставіць вашы інструменты на кацёр, таварыш інжынер-падпалкоўнік, — вінавата пацярванеў дзяжурны.

— Вось за гэта вы малайчына, — з палёгкай кінуў Алексіевіч і падаў руку. — Шчаслівага дзяжурства, старлей!

Кацёр імкліва пракрасліў белапенную рысу па чарнільна-чорнай вадзе і без штуршка, «на ўздыху», замёр дна борта судна. Хвіліна — і цяжкая брызентавая сумка з інструментамі на палубе, за ёй адным рыўком — сам.

— Усе механізмы выключаны, — сустрэў Алексіевіча хрыплаваты голас багермайстра, — пара ў катлах страўлена.

— Выдатна. А цяпер самі на кацёр і — марш адсюль!

— Мне б чамадан з сабой захапіць...

— Пасля!

І багермайстар паслухмяна скаціўся ў кацёр.

— Больш на судне нікога няма? — усё ж паспеў крыкнуць у цемру Алексіевіч. І пачуў працяглае, як ўздых палёгка:

— Ні душы-ы...

Што ж, так і павінна быць, але лішні раз праверыць не пашкодзіць: хто можа ведаць, што адбудзецца ў бліжэйшую гадзіну, а то і ў бліжэйшыя хвіліны... І, падхапіўшы з палубы сумку, Барыс рушыў на марму, да каўшоў, што застылі ў трывожным маўчанні.

Тут было дастаткова святла: пераносная лампа ад аўтаномнага аварыйнага акумулятара, падвешаная прадабачлівым багермайстрам, давала магчымасць бачыць усё, што знаходзілася пад ёй, як у яркі сонечны дзень. І першае, што кінулася ў вочы, гэта вялікі, чорны, абдзелены слоём мёрзлай гразі шар, які страшэнна недарэчы застыў у адным з нікіх пад'ёмнікаў.

— Ха, даўня знаёмая, — усміхнуўся Барыс. — Вось і зноў сустрэліся, га? Крыху пацяпілі: нам з табой, як кажуць, спянацца супрацьпаказана.

Пазнаўшы міну, ён і на самой справе не збіраўся спянацца. Калі б гэта была сталёвая туша магнітнай, тады — не марудзь ні хвіліны: паспее дабрацца да яе нутра раней, чым спрацуе гадзіннікавы механізм. З ім, з магнітнымі, жыццё мінэра вырашаюць секунды. Але, на пачатку, у коўш землечарпалькі трапіла акустычная міна, адчувальная толькі да гуку: пакуль стрэлка яе механізма — гукавога рэде — не дойдзе да

СЛОВА ЖАЛОБЫ І СМУТКУ

Аблмалася нічы адна галіна з Купалаўскага дрэва. Адзіна на вены сінкай Леакадзіі Дамінікаўна — сестра Янкі Купалы. Гэтым астатні раз у не твар — колкі знаёмых, да болю родных Купалавых рыс!

З маленства і на працягу доўгіх гадоў моцная дружба была ў Леакадзіі з Янкім. Можна та-му, што інакш ж маладзейшай бы-ла ў сям'і. Адна з самых ран-ніх Янкавых вершаў быў прысвя-чаны ёй, маладой — жывай, іскрай, рухавай.

Леакадзія Дамінікаўна пакла-ла нам адзіна ўспаміны пра Купалава маленства і юнаства, на якіх мы ўзнаўляем дарогі кожнаму з нас рысы народнага песняра.

Яна любіла быць на людзях і сядзіць на родных Купалавых мясціцах. Асабліва гарулася да дзядзю. Леакадзія Дамінікаўна дарыла дзядзю ўсмешку, у адказ атрымлівала кветкі і Купалавы вершы.

Шмат сіл патраціла Леакадзія Дамінікаўна, памятаючы інст-рым і ў адзіноце ў зашпаленым літаратурна-му музеі народнага песняра. Яна памыла пярэдай, сцягадай, шчырым словам — пра Купала.

За некалькі дзён да смерці мы раіліся з ёй пра тое, як вярнуць-дому ў Візанцыю, дзе нарадзіўся Купала, ранейшы выглад.

На вясемдзесятым парозе жыцця пакінула нас апошняй сестры Янкі Купалы, памятаючы прагадзіць яго сціплым.

Някі папал за ўсё, незвычай-ная Леакадзія Дамінікаўна.

Уладзімір ЮРЭВІЧ.

Праўдзіне Саюз пісьмен-нікаў БССР з глыбокім жа-лем павядамае аб смерці сестры Янкі Купалы Леа-кадзіі Дамінікаўна Раманоўскай і выказвае шчырае спачуванне сям'і і ўсім бліз-кім нябожчыцы.

Літаратурны музей Янкі Купалы з глыбокім смуткам павядамае аб тым, што 18 лістапада пасля працяглай няжыкай хваробы памёрла сестра Янкі Купалы Леака-дзія Дамінікаўна Раманоўскай. І выказвае шчырае спачуванне яе родным.

3 КАГОРТЫ ПЕРШЫХ

НАРОДНАМУ АРТЫСТУ БССР МІХАІЛУ ДЗЯНІСАВУ — 70 ГАДОУ

Садружнасць творчая, глыбокая, плёная... Міхаіл Дзянісаў (першы злева) гутарыць з народнымі артыстамі БССР Аляксандрам Гілінскім і народным артыстам БССР Ісідарам Балочніным, 1945 год. Сяня ўвочары Міхаіл Іванавіч Бульзе спяваць партыю Апанаса ў оперы «Алесь» Я. Цікоцкага.

які горача любіць сваю радзіму і тых, хто стаіць на абароне яе свабоды.

1939 год у гісторыі беларускага музычнага мастацтва адзначаны з'яўленнем першых нацыянальных опер. І тут Дзянісаў быў адным з энтузіястаў: ён «праправаў» ары і сцэны разам з аўтарам у клавіры. У атмасферы такой калектыўнай зацікаўленасці тэатра і нарадзілася опера Я. Цікоцкага «Міхась Падгорны». У гэтым спектаклі Міхаіл Іванавіч выконваў партыю кулака Змітрака Закрэўскага. Сакавіты, маштабны вобра-раз класавага ворага быў жывы і пераканаўчы. А партыю падполь-шчыка-бальшавіка Кузь-міча ў оперы «У пушчах Палесся» А. Багатыроў і пісаў, здаецца, маючы на ўвазе вакальныя і сцэнічныя дадзеныя са-ліста Дзянісава.

Незабытае ўражанне пакі-даў Кастусь Каліноўскі М. Дзянісава ў аднаймен-най оперы Д. Луцка. У ёй умела выкарыстаны інтана-цыйныя асаблівасці белару-скага «народнага мелосу. І яна падабалася шырай лі-рычнасцю многіх ары, ан-самбляў, хораў, аркестра-вых нумароў. Галоўны ге-рой твора — кіраўнік наро-днага паўстання Кастусь Каліноўскі. Ад першага паў-лення ў пралогу да апош-няй сцэны ён увесь час у цэнтры падзеі, прыкочвае да сямі ўвагу і сімпатый слухачоў. На долю вакаль-

ваў партыю Эскаміль— адну з найбольш эмацы-янальных у оперы. Сме-лы і рамантычны тэрза-дор прынёс заслужаны поспех Дзянісава. Выка-наўца паказаў сябе не толькі дасканалым у ва-кале, але і акцёрам з прыродным сцэнічным густам. Выступленні Дзя-нісава ў розных партыях і доляй пацвярджалі гэрт вакальнага майстэрства, умённе выразна ляпіць сцэнічны вобраз.

Рад чужоўных вобра-заў стварае артыст у операх рускіх кампозіта-раў-класікаў. Сярод іх— мужны Ігар з оперы Ба-радзіна «Князь Ігар», Дэман у аднайменнай оперы Рубінштэйна, Тра-якураў у «Дуброўскім» Напраўніка, Ялецкі ў

«Пікавай даме» Чайкоўскага, мастак Сандзі ў оперы Юрасоўскага «Трыльбі», Султан у «Зеларожцы» за Дунаем» Гу-лак-Артамоўскага...

Сярод шматлікіх спек-такляў, пастаўленых на сцэне Беларускага дзяр-жаўнага тэатра оперы і балета, асобнае месца займае опера Манюшкі «Страшны двор». Гэты твор упершыню ў Савец-кім Саюзе быў пастаўле-ны на беларускай опер-най сцэне, і калектыў тэ-атра рабіў яе, не маючы вопыту папярэдніх па-станоў. У гэтай оперы Міхаіл Іванавіч Дзянісаў выконваў ролю Мечніка і, добра адчуўшы стыль і камедыю лінію, здолеў стварыць праў-дзівы вобраз патрыёта,

най партыі Каліноўскага прыпадаюць і самыя леп-шыя, самыя шчырыя месцы музыкі оперы.

Больш за сорак гадоў назад Міхаіл Іванавіч распачаў і актыўную кан-цэртную дзейнасць у Бе-ларусі. Ён быў адным з першых салістаў створа-нага ў 1929 годзе ансам-бля цымбалістаў, з якім паспяхова гастралюваў па Украіне і Каўказе. Твор-чае супрацоўніцтва ар-тыст падтрымліваў і з Дзяржаўным народным аркестрам Беларускай ССР.

А які чужоўны Міхаіл Іванавіч тварыць — па-дкажа, параіць, а ка-лі трэба, зробіць па-ціху заўвагу: «Эге, браце, у другім акце фальшывіш...» А завітаў-шы на «агеньчык» род-нага тэатра, будзе се-мым неспрэчным слу-хачом і першым паапло-дзіруе маладому салісту, які апраўдвае яго спа-дзяванні і ўпэўнена за-мяняе ветэранаў бела-рускай оперы.

З раніцы яго пакліча да сябе тэлефон: запра-шаюць кансультаваць па-станоўку тэатра музыч-най камедыі, удзельні-чаць у журы конкурсу, выступаць перад мікра-фонам у канцэрце... І сум, знікае—артыст у страі, ён патрэбен, яго чакаюць.

Мабыць, і сёння, калі вы атрымаеце гэты нумар газеты, у Міхаіла Іванавіча запоўнены тэр-міновымі творчымі спра-вамі дзень.

Дзмітрый ЖУРАУЛЕУ.

ЯГО імя трывала ўвайшло ў гісторыю станаўлення беларускага опернага мастацтва. А пачыналася творчая дзейнасць Міхаіла Дзянісава ў нашай рэспубліцы так: адва-іваюшы на франтах гра-мадзянскай вайны, гэты саратаўскі хлопец пра-цуе на чыгунцы і што-вечар спявае ў што-тон артыстаў-аматараў, спявае, атрымлівае пу-цёчку ў кансерваторыю, трапляе ў клас выдатна-га педагога Антона Пятровіча Баначыча... А дэ-лей малады спявак ужо не можа жыць без чула-га настаўніка: калі той едзе ў Беларусь, Дзяні-саў—наўздегон за пра-фесарам.

Тут яму выпадае выступаць у першым оперным спектаклі будучага тэатра—«Фаўст», іграць у «Севільскім ци-рульніку», дзе яго Фіга-ра быў адным з самых прывабных сцэнічных вобразаў. Разам з Л. Александроўскай, С. Друкер, І. Балочніным, П. Валодзькам, К. Пуроўскім, М. Пігулеўскім, дырыжорам І. Гітгарцам малады вакаліст з захва-леннем працуе ў трупце опернай студыі. Аўтары-тэт яе быў надзвычай вя-лікі, студыя паказала, што мае яркія таленты і здольна стаць першым у гісторыі народа прэфэ-сіональным оперным тэ-атрам. 23 мая 1933 года тэатр адкрыў заслоны і паказаў оперу «Кармэн». Міхаіл Іванавіч выкон-

загадзя ўстаноўленага нямецкімі мініэрам і крата і не замкне кантакт, выбуху не будзе. Эх, і ма-лайчына ж дзяжурны па флоры, што загадаў спы-ніць на рэйдзе ўвесь рух!

Стала зусім лёгка: распраўлюся, і да Бары, але... А ці не будзе выбуху на самой справе? Адкуль мне ведаць, калі стрэлка возьме ды і замі-не кантакт? Паспрабуй, здагадайся, на якім з дванаццаці кратаў і колкі гадоў назад загадаў гітлеравец узарвацца гэтай мярзотніцы, начыне-най шасцісоты міліграмаў разбуральна-ма-гутнай узрыўчаткі! Вакол цэпра і жудасная ці-шняя, як над прорвай у непраглядна-чорную ноч... Стук аб палубу нагі, якая можа сарвацца з зуба-каўша... Нечаканае, але зусім магчымае падзенне бронзавага ключа, які можа выслізнуць з азалельх пальцаў... Гул матара выпадковага кацера, які насуперак загаду можа апынуцца не-падалёк ад землечарпалкі... Урэшце, гудок пара-хода, які можа падскіць нечакана да прычалаў порта, не ведаючы пра тое, што здарылася ў га-пані...

Гэта — гукі і лобы з іх, жонны з іх можа ўздзейнічаць на навібельны, устаноўлены гітле-раўскі мініэрам, крата!

Вечер шпунуў у твар, у вочы прыгарычы ка-лочы-гарачага снегу, а ў Барыся пад шынелем, над параднай тужурнай раптам ўзмакрэлі ад по-ту нахаладзтва ланаткі. Ён мацней прыціснуў да грудзей брызентавую сумку і, бяшумна сля-заючымі крокамі, адшыоўся ў цэпру, да самага борта маўклівага судна.

— Што цяпер рабіць?

І падумаў: «Пануль я з ёй не распраўлюся, ка-раблі і краны і самыя малосенькія кацеры ў норце будуць мёртвыя...»

І яшчэ раз, як пра нешта далёкае-далёкае, ус-помніў пра Вару: «Добра, што я не сказаў ёй, куды і навошта іду...»

Люлька, міжвольна выцягнутая з кішэні і з такой жа машынальнасцю набітая тытунём, за-дымла, патроскаючы, у яго зубах. Перад ва-чыма, як на экране нямога кіно, залатымі зорач-камі міргалі ў начы ілюмінатары караблёў. А Барыс як прыпаў локціям да сталежнага планшыру борта, так і застыў, думаючы і ўзвважаючы...

...Нервы крата, вядома — ухалястую, спраца-ваў у тое імгненне, калі коўш землечарпалкі ад-раваў міну ад гунту. Халастым, незададзеным немцамі, быў і другі, калі да борта судна па-дыйшоў партовы буксір, каб забраць каманду. Трэці крата, а магчыма, і чацвёрты, — гэта калі кацэр спататну прывёз мяне, а пасля забраў бегмаістра. Значыць, тры, можа быць чацвёрты — ухалястую. Застаецца восем, максімум — дзе-сяць. Які з іх устаноўлен на выбух?

І раптам яго ахапіла злосць з такой сілай, што плечы ацяжэлі, заняла спіна: ды лоб з васьмі ці дзевяці можа быць устаноўлен на вы-бух! Літаральна кожны! Хоць ты прыцігні ця-пер сюды таго-гада, які ставіў гэтую міну, і ён зараз не ўспомніць — на які! Што ж, я таі і бу-ду дрыжаць тут, як трус перад удавам?

Імгненне — і верх брызентавай сумкі адібу-ты, яшчэ імгненне — і патрэбныя ключы ў ру-ках.

— Ну, душа з цябе вон, пачнём!

Але адна справа — нечаканая, асляпляльная лютасць ад усведамлення свайго бяспллі, і ін-шых — такая работа...

Панолі, абарот за абаротам, пачаў Барыс зніч-

ваць прыціскныя гайкі з покрыўкі гарлавіны. Яшчэ больш паволі, яшчэ больш асцярожна апу-сціў знятую покрыўку на палубу. І пад покрыў-кай, як і належыць у такіх акустычных мнах, убачыў герметычна завінчаную пластымасавую затычку. Зняць яе, і адразу пад гэтай-затычкай, гэта таксама вядома даўно, знаходзіцца ярвічны дэтанатар, ад якога правяды цягнуцца да запану. Але вось тут і самае цяжкае: як без шоргату, зусім бязгучна выніць затычку, каб у лічаныя секунды дабрацца да правадоў, абар-ваць яго і тым самым разбурыць замкнуты электрычны ланцуг? Разьба затычкі будзе, вядо-ма, цярпіць аб метал гарлавіны. Значыць, шуму нельга пазбегнуць. Але — ці хопіць гэтага шуму, каб прывесці ў дзеянне гукаўлоўнае рэле?

Пад націскам абедзвюх рук на бронзавы ключ затычка ледзь-ледзь скранулася з месца. Няўжо пайшла? Пайшла... Але адкуль! Чаму адначасова з гэтым амаль няўлоўным рухам затычкі раптам пачулася ціхуткае шпэнне, а затым, больш вы-разна, — «цк-цк-цк»? Значыць, стрэлка рэле замінула кантакт і прыбор кратнасці запрацаваў?

Зноў жорсткі, калочы снежны зарад ударыў па землечарпалцы, па міне, па твары і аголеных руках Барыса. Але ён нават не адчуў холаду: за-працаваў, а выбуху няма! І атрымліваецца, што чацвёрты, а можа быць і пяты крата таксама ака-заліся халастымі! Застаюцца апошнія сем, мак-сімум восем, і пакуль прыбор кратнасці стане на наступны пасля таго, які толькі што спрацаваў, міне пяцьдзесят секунд!

Пяцьдзесят секунд... Цялая вечнасць...

Барыс упіўся ў ключ абедзвюма рукамі, з усіх сіл — хутчэй, хутчэй! — пачаў вынічваць за-тычку. Але яшчэ хутчэй бегла секунднай стрэлка на цыферблате паручкага гадзінніка перад самы-мі вачыма:

Трыццаць...

Дваццаць секунд засталася...

Дзесяць...

Усяго толькі пяць...

Стоп! А затычка ўсё яшчэ ў гарлавіне... Крані яе, і спрацеў наступны, магчыма, апошні ў тваім жыцці крата...

Стала холадна, бязвольна апусціліся рукі, у грудзях невядома адкуль узнік туман, далёкі-да-лёкі боль: што ж я ўпусціў, аб чым не падамаў? Затычку, справа лсная, ужо не вынічваюць; а без гэтага не дабрацца да правадоў, электрычны лан-цуг не разамкнуць. Няўжо фашысцкі мінер ака-заўся пераможцам?

Ногі самі па сабе панеслі Барыса да борта землечарпалкі, да пакінутай там брызентавай сумкі. Рукі самі па сабе дасталі з яе спецыяль-най канструкцыі, востра адточаны нож. І, уздых-нуўшы напаследак, каб спыніць неаразумелы даўкі боль у грудзях, ён ціхенька, на дыбачках вярнуўся да міны.

Трэба рэзаць, а не вынічваць затычку. Рэзаць так, каб ад кароткага дотыку атрымліваўся адзі-надзны імпульс гучу. Таму што пачасова харак-тарыстыка гукаўлоўнага рэле — ён гэты ведаў дакладна — складае роўна тры секунды. А раз так, дык адзіны імпульс на працягу гэтых трох секунд не змога праітхнуць стрэлку ад зы-ходнага становішча да кантакта.

Тры секунды — надрэз, тры секунды — надрэ-з. Не болей.

Калі два надрэзы адзіны за другім — выбух... Нож, заціснуты ў абедзвюх руках, тронкам

ўперся ў грудзі, там, дзе Барыс адчуваў боль. Лязо нажа, пакідаючы прыкметны след на пласты-масе, з рэзкім скрыгатам чыркнула на дзе затычкі. Барыс сцяўся ў камяк.

— Ну?

Але па-ранейшаму над землечарпалкай, над ім і над мінай як вісела, так і засталася вісець це-парушная начная цішыня. І па-ранейшаму рэйд, і караблі ў насцярожаным маўчанні па-каюць, што будзе далей. Толькі боль у грудзях, які вылікаў у роце прысмак меда, паўза ўсё вышэй і вышэй, да перасолага, перахопленнага здуманасцю горла. Э, ды ліха з ім, з гэтым дур-ным болям, ці да яго зарад!

— Дваццаць — раз, дваццаць — два, два-ццаць — тры, — зашпталі, адлічваючы секунды, пераконаныя ад напружання і ўжо ад няцярпа-нага болю вусны. І другі раз, зверху ўніз, ва ўсю цяжкасць цела, надрэз!

Не, цішто, ніякай сіла не змягла б цяпер пры-мусіць яго спыніць гэтую шалёную, на мяккі адчаю работу. Нават боль адкуль ён, навошта? Быццам хтосьці з вар'яцкай, д'ябальскай злосцю засунуў у грудзі раскаленую да чырвані рукі, і чым далей, тым мацней, з кожнай новай секун-дай, сціскае ўсё ўнутры. Чым жа суняць яго, гэ-ты працілае боль?

Губы міжволі пацягнуліся да прысыпанай сця-гам гарлавіны. Зубы ўгрызліся ў ледзяную ска-рынку. Няўжо праходзіць боль? Хутчэй — яшчэ глыток... І яшчэ... Вось так...

І зноў:

— Дваццаць — раз, дваццаць — два, два-ццаць — тры. Надрэз!

А боль усё цішэйшы...

Колькі часу ўсё гэта цягнецца? Ліха з ім, з ча-сам; нож праішоў, нарэзае, прада ўвесь слой пластымасы, і болю амаль няма, і дзірка ў затыч-цы павялічваецца з кожным новым надрэзам. А зараз адагнуць лязом, як рыцагом, надрэзаную частку, прасунуць, здзіраючы скуру, у адтуліну руку, і апухлым ад лютаўскага холаду пальцамі звайці правадок, разарваць замкнуты электрыч-ны ланцуг.

Ну, было не было, апошні рывоў!

Барыс паволі разавуў адубелую спіну, раўна-душна вірнуў на счыраўленую далонь: бач ты, як мне сабіла, моцным жа аказаўся нямецкі про-вад... Цікава, а што было на прыборы кратнас-ці?

Думаў так пра гэта, быццам усё, што адбыва-лася хвіліны назад, было не з ім, а вынітаў у нейкай кішэці ці чуў ад каго. І з не меншым раўнадушшам, нібыта ўсё гэта не мела да яго ніякага дачынення, паволі выніць і адзінуў сапсаваную нажом затычку. І без усляпнай ужо цікавасці зазірнуў у гарлавіну: так і ёсць, на прыборы кратнасці рыска-стрэлка стаіць на ліч-бе «6». Значыць, на апошнім, на тым, які пры-значаўся мне... Ну што ж, наплаваць: я — жы-вы, нічога са мною не здарылася...

Але ад думкі гэтай, што ён — жывы — рап-там нахлынула неймаверна шчаслівая смялі-насць. Вось дзёвак, ды ці магло быць іначай? Мяне ж Варуна, Вара, Варачка чакае!

Пераклад з рускай мовы.

НЕ ТАК ДАШНО зайшоў да мяне знаёмы старшыня калгаса.

— Здагадваешся, чаго завітаў? — усміхнуўся ён. — Будзем Дом культуры. Пад вясну здамо... Шукай, браце, загадчыка... Знайсці б талковага, энергічнага, адукаванага хлопца! Адрозу б аклад паўтарыста рублёў. Арганізуі, а?

Давялося паабяцаць... А дзе яго ўзяць, такога спецыяліста, сапраўднага арганізатара культурна-масавай работы? Адказаць цяжка. А заявак — прышліце загадчыка — няма, усё новыя і новыя клубы ўступаюць у строй. Толькі за апошнія пяць гадоў на Гродзеншчыне пабудавана больш як 150 клубных устаноў. Адкрыта больш двухсот бібліятэк. Пабагацеўліліся фонды, набыта вялікая колькасць музычных інструментаў, тэхнічных сродкаў прапаганды. Зараз сотні клубаў маюць трывалую матэрыяльную базу для змястоўнай і эфектыўнай культурна-асветнай работы.

Але ці можам мы сказаць, што работа кожнай установы культуры цалкам адпавядае патрабаванням сённяшняга дня? Не, і вінаваты ў гэтым перш за ўсё кадры. Большасць нашых клубнікаў і бібліятэкараў не маюць патрэбных ведаў і вопыту. Дамо слова лічбам. З 1688 клубных і бібліятэчных работнікаў вобласці вышэйшую спецыяльную адукацыю маюць усяго 124, сярэдняю спецыяльную — 463 чалавекі. Больш палавіны культурнікаў не працавалі і пяці гадоў.

Зразумела, што далей так цягнуцца не можа. Наспела задача грунтоўна вырашыць праблему навучання і замацавання кадраў працаўнікоў культасветустаноў. Да гэтага вымушае тое, што з кожным годам павышаецца культурны ўзровень насельніцтва, расце насычанасць вёскі сродкамі інфармацыі, асветы — тэлевізарамі, радыёпрыёмнікамі. Тэлевізар — гэта яшчэ і тэатр у хаце, гэта канцэрт і лекцыя «без адрыву ад канала», гэта самае бяспечнае падарожжа ў далёкія краіны ці ў глыбінні космасу.

Нялёгка ў такіх умовах працаваць у клубе ці бібліятэцы, заставацца на ўзроўні патрабаванняў часу, «канкуруваць» з тэлебачаннем.

Абласное ўпраўленне, нашы раённыя і гарадскія аддзелы культуры сёе-той робяць, каб дапамагчы кожнаму культасветработніку набывць неабходныя веды, вопыт арганізатарскай работы ў новых умовах. І лік кіраўнікоў клубаў, бібліятэк, паркаў, музеяў, калектываў мастацкай самадзейнасці, якія сваёй самаадданай працай заваёўваюць аўтарытэт і павагу насельніцтва, увесь час павялічваецца.

Што ж мы робім для падрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі кадраў?

Перш за ўсё, стараемся паўней выкарыстаць магчымасці падрыхтоўкі спецыялістаў у спецыяльных навуцальных устаноў.

Аддзелы культуры разам з камітэтамі камсамола больш старанна адбіраюць юнакоў і дзяўчат, выпускнікоў, якія маюць схільнасць да культасветработы, і накіроўваюць іх у вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навуцальныя ўстановы. Летась у Гродзенскае культасветвучылішча паступіла па накіраванні пяцьдзесят чалавек, яшчэ больш — у музычнае. Сёлета пасля такога адбору ў культасветвучылішча прышлі 77, а ў музычнае вучылішча — 64 чалавекі.

Многа зроблена, каб ахапіць завочным навучаннем тую моладзь і лю-

дзеі больш сталага веку, якія ўжо працуюць у клубных устаноў. Цяпер у вышэйшых і сярэдніх навуцальных устаноў займаецца больш 300 практыкаў.

Але пакуль што навуцальныя ўстановы не могуць даць нам столькі спецыялістаў, колькі патрэбна. Вучым людзей на курсах падрыхтоўкі баяністаў і кіраўнікоў гуртковай мастацкай самадзейнасці пры абласным Доме народнай творчасці, на абласных курсах павышэння кваліфікацыі. Працуюць семінары і школы перадавога вопыту ў раёнах і гарадах, курсы па падрыхтоўцы калгасных баяністаў пры дзіцячых музычных школах і г. д.

Аднак, «голад» на кадры адчуваўся і адчуваецца. Практычна мы яшчэ не камплектуем сельскія клубы і бібліятэкі спецыялістамі, бо штогод толькі спраўляемся закрываць вакансіі ў раённых і гарадскіх дамах культуры, у раённых бібліятэках.

Хацелася б, каб над гэтым пытаннем падумалі таварышы ў Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР. Можна, варта стварыць для такіх людзей нейкія льготы? Можна, варта павысіць стыпендыю тым, хто ідзе на вучобу ў вучылішча з вытворчасці па накіраванні аддзелаў культуры і райкомаў камсамола?

Не ўсё добра са спецыялізацыяй навучэнцаў. Я не прырочу, спецыялізацыя патрэбна, не можа кожны быць майстрам на ўсе рукі. Трэба, каб культасветработнік валодаў адным з музычных інструментаў, ведаў метадку кіравання гурткам мастацкай самадзейнасці. Аднак, паўтараю, культасветвучылішча павінна рыхтаваць перш за ўсё арганізатара культасветработы, а не выканаўцу — удзельніка танцавальнага і драматычнага калектыву або хору.

Добра, вядома, калі выпускнік вучылішча сам умее выканаць песню,

Такіх, як Марыя Аляксандраўна, ёсць яшчэ некалькі чалавек. На іх прыкладах добра відаць, якую карысць дае завочнае навучанне.

Калі б магчыма было завочна рыхтаваць кваліфікаваных кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці, мы змаглі б вырашыць гэтую пакуль што невырашальную праблему. На працягу гадоў гадоў мы не можам укамплектаваць усе калектывы, якія носяць назву «народны», «ражысёрскі», «балетмайстраў і дырыжорскі». З вышэйшых навуцальных устаноў такія кадры ў вобласць не паступаюць, а вопыт у іншых рэспубліках не даюць патрэбнага выніку. А ад гэтых творчых кадраў у першую чаргу залежыць далейшае развіццё мастацкай самадзейнасці, яе ўзровень. Шмат надзей мы ўскладаем на інстытут культуры, які павінен нам даваць такія кадры.

На наш погляд, варта было б Магілёўскае і Гродзенскае культасветвучылішчы і тыя аналагічныя вучылішчы, якія будуць створаны, перадаць у падначаленне Міністэрству культуры БССР. Яны былі б блэйжэй да тых устаноў, якім рыхтуюць кадры, больш уважліва вывучылі б перадавы вопыт арганізацыі культасветработы. Лепш бы планаваліся і задавальняліся патрэбы ў спецыялістах. Культасветвучылішча ў вобласці маглі б стаць базай для перападрыхтоўкі кадраў і метадычным цэнтрам клубнай работы.

Прычыны, па якіх некаторыя культасветработнікі працуюць не з поўнай аддачай, няма, часам з ведама арганізацыі культуры, мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных, грамадскіх арганізацый работнікі клубаў або бібліятэк, асабліва на сяле, перагрукваюцца даручэннямі, якія не датычаць іх работы. Трэба ўдасканаліць сістэму маральнага і матэрыяльнага заахвочвання работнікаў культасветустаноў.

Хочацца закрануць і яшчэ некаторыя праблемы.

Сёння ўжо няма скептыкаў, якія б сумняваліся ў карысці дзіцячых музычных школ. Пачатковую музычную адукацыю толькі ў Гродзенскай вобласці атрымліваюць штогод амаль чатырыста чалавек. Многія аматары і прадпрыемствы просяць арганізаваць філіялы музычных школ або музычныя студыі ў сельскіх дамах культуры. Расце колькасць дзіцячых самадзейных аркестраў, ансамбляў, індывидуальных выканаўцаў. Гэта нас радуе.

Але чаму мастацкае выхаванне дзіцей зводзім мы толькі да музыкі? Час ужо гэтак жа шырока арганізаваць сетку школ і студый выяўленчага мастацтва. У многіх абласцях РСФСР такія школы працуюць, ахопліваюць вялікія групы дзяцей. Гэтыя школы адбываюць важную ролю ў фарміраванні эстэтычных густаў моладзі, спрыяюць далейшаму развіццю народнай творчасці. Мы будзем мець больш людзей, якія змогуць афармляць нашы культасветустановы, вырабляць высокамастацкую наглядную агітацыю і да т. п.

Вырашыць гэтыя і іншыя праблемы работы з кадрамі — значыць, у канчатковым выніку, забяспечыць той узровень узроўню работы ў новай пяцігодцы, якога чакаюць ад культасветработнікаў партыя і ўрад, павысіць ролю устаноў культуры ў камуністычным выхаванні працоўных.

У імя гэтага мы і працуем.

КАМУ ЗАГАДВАЦЬ КЛУБАМ?

Г. СВДЭРСКИ,
намеснік начальніка Гродзенскага
абласнога ўпраўлення культуры

Неяк мы падлічылі, што калі вобласць штогод будзе атрымліваць па семдзесят спецыялістаў, як цяпер, то ўкамплектаваць кадрамі сельскія клубы мы зможам гадоў за дзесяціп'ятнаццаць. Гэтакаса выходзіць і з сельскімі бібліятэкамі.

Выход са становішча я перш за ўсё бачу ў тым, каб больш прымаць і бібліятэчныя тэхнікумы, каб у абласцях адкрыць новыя вучылішчы і тэхнікумы.

Але гэта яшчэ паўсправа. Адной колькасцю выпускнікоў не вырашыць праблему кадраў. Неадарма кажучы, што колькасць не заўсёды пераходзіць у якасць.

Давайце паглядзім, як камплектуецца Гродзенскае культасветвучылішча. Калі прытрымлівацца справядлівых дадзеных, дык усё нармальна. Летась адно месца аспрэчвала 3,5 чалавекі, сёлета на адно месца было пададзена тры заявы. А ў прыёмнай камісіі такая інструкцыя, што і ў камісіях астатніх навуцальных устаноў: набраў чалавек больш балаў, яго і трэба прымаць. Праўда, даюць абітурыенты і спецыяльныя дысцыпліны: рытм, музычны слых, музычную памяць і да т. п., ацэнкі, якія таксама прымаюцца пад увагу.

Але ж культасветвучылішчы рыхтуюць арганізатараў культасветработы. Як пры сённяшняй сістэме адбору людзей правярыць задаткі гэтых якасцей? Некаторыя могуць сказаць: а хто перашкаджае больш адбіраць у вучылішчы тых юнакоў і дзяўчат, якія ўжо працавалі некалькі гадоў, зарэкамендавалі сабе добрымі арганізатарамі?

Ніхто не перашкаджае. Але неяк атрымліваецца, што толькі два — тры праценты абітурыентаў са стажам работы трапляюць у вучылішча.

сыграць складаны твор, авалодаў тэхнічай класічнага і народнага танца, але зусім дрэнна, калі ён бездаможны ў вырашэнні прасцейшых пытанняў, якія патрабуюць арганізатарскіх навыкаў. А якраз на большасць выпускнікоў нават псіхалагічна не падрыхтаваны да таго, каб кіраваць клубнай устаноў. Яшчэ горш з тымі выпускнікамі, якія паступаюць у вучылішча пасля васьмігодкі. Ад першых няжакасцей у рабоце яны губляюцца. Не знайшоўшы на месцы падтрымкі і разумення, яны зусім расчароўваюцца ў рабоце і лдуць у іншыя галіны народнай гаспадаркі. Гэта з такіх «спецыялістаў» выходзіць ганлярыі іражжамі і газіроўкай, героі газетных фельетонаў.

І ўсё ж, як бы мы ні крытыкавалі недахопы навучання ў вучылішчах культасветработы, гэтыя навуцальныя ўстановы нічым не заменіць пакуль што. Больш таго, нават завочнае навучанне ў іх пры сумленным падыходзе да справы перш за ўсё саміх навучэнцаў дае вялікую карысць.

Практыка папярэдняе — завочную адукацыю культасветработнікаў неабходна папярэць. Есць нямаля спецыялістаў, якія атрымалі завочна вышэйшую і сярэдняю адукацыю і зараз працуюць з вялікай аддачай. Мы часта прыводзім на нарадах у вобласці як прыклад Марыю Аляксандраўну Ніваварчук. У свой час ёй удалося закончыць толькі пачатковую школу. А вярнуўшыся сярэдняю школу, завочны бібліятэчны інстытут Марыя Аляксандраўна канчала, працуючы ў Гальшанскай бібліятэцы Літвінскага раёна. Зараз яна адна з лепшых кіраўнікоў сельскіх бібліятэк вобласці, яе ўмельству, мэтанакіраванасці ў прапагандзе кнігі сярод насельніцтва пазайздросціць любы бібліятэкар.

А ПЕСНЯ ЗАСТАЛАСЯ З НАМІ...

ДА 75-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ А. ПЛАТНЕРА

Нібы жывы, паўстае перада мною воблік Айзіка Платнера, майго даўняга і вернага друга, прыяцеля па пярэ. Невысокага росту, ссутулены, ён здаваўся нагадваў заклапочанага падарожніка, які прайшоў цяжкі, калдобісты шлях.

Нарадзіўся Айзік Платнер 17 лістапада 1895 года ў мястэчку Сакалоў-Падляскі Седлецкай губерні, на тэрыторыі цяперашняй Польшчы. Яго бацька быў месцачковым краўцом. Навучыўшыся трохі чытаць, Платнер з малых гадоў стаў дапамагаць бацьку ў працы, а калі падрос, пачаў самастойна зарабляць капейку на хлеб.

У пошуках свайго «шчасця» ён у 1921 годзе трапіў у Амерыку і працуе там на фабрыках, а вечарамі наведвае настаўніцкі семінар, настаўнічае ў рабочых вярэньніх школах.

Пісаць вершы Айзік Платнер пачаў у 1918 годзе. Першая кніжка яго выйшла з друку ў 1930 годзе.

Разам з групай замежных пісьменнікаў — Луі Арагона, Эльзаў Трыэле і іншымі — ён робіць паездку па гарадах Саветаў Саюза, наведвае Урал, пасля чаго піша вершы і нарысы пра будаўніцтва тых часоў.

З 1932 года Айзік Платнер з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі і стала жыве ў Мінску. З гэтага часу і павялялася наша шчырая дружба. Мы часта сустракаліся ў Доме пісьменніка, выступалі на прадпрыемствах Мінска і ў заводскіх клубах, выязджалі ў творчыя камандзіроўкі. Я вельмі паважаў яго за багацце шчырай і яснай думкі, за чуласць паэтычнай душы.

Вершы Айзіка Платнера перакладліся і перакладаюцца на беларускую мову. Сярод яго перакладчыкаў — Пятро Глебка, Рыгор Барадулін, Нічыпар Чарнушэвіч, Алесь Званок, Максім Лужанін, Мікола Аўрамчык.

Асабліва яскрава раскрыўся талент А. Платнера ў кніжцы «Соль жыцця», якая выйшла ў 1957 годзе.

А. Платнер плённа працаваў і ў

жанры дзіцячай літаратуры, аб чым сведчаць кніжкі вершаў «Вясёлая іголка», «Дар сэрца», «Магазін цацак». З глыбокай пранікнёнасцю напісана яго кніга апавяданняў аб жыцці дзіцячых рабочых у Амерыцы пад назвай «Палаючае сэрца».

Паэт часта хварэў, але не выпускаў пера з рук. Перад самай смерцю ён закончыў сваю кнігу вершаў «Дар сэрца». У ёй ёсць вершы, які называюцца «Пра самога сябе». Гэты верш характарызуе паэта, як аялікага і прагнага жыццялюбца, мастака слова:

Не, пра сябе яшчэ я не сказаў нічога.
А колькі ўжо было маразоў і адлігаў!
Я чую: час ляціць бясплуднаю дарогай,
І прыліпне яго не ўмею я на міг!
Я — кропля. Кропля я ў бязмежнам акіяне.

Я парушыцца, трапіўшая ў дуд,
Хай плён маіх турбот на гэтым свеце стане
Часцінкаю і шчасця і пакут.

Сярод нас ужо няма Айзіка Платнера. Але творы яго жывуць. Значыць, паэтычнае слова сапраўды даўгавечнае. У гэтым — вялікі сэнс жыцця і шчасця паэта.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

нае не кожнаму артысту. Давід Ойстрах пры выкананні скрыпачнага санаты Шастаковіча (прывечана салісту) прадстаў зусім іншым чалавекам — глыбокім філосафам, мысліцелем. У музыцы Шастаковіча чэсца гарачае дыханне сённяшняга трывожнага часу, які ставіць перад чалавекам складаныя праблемы. Данііл Шафраг справядліва назваў санату «жамчужынай камернай музыкі».

Але вось новая змена настрою — пасля трагедыіных старонак скрыпачнага санаты водарам лірычных пачуццяў павяяла ад «Фантазіі» Шуберта. Гэты твор прагучаў незвычайна паэтычна і задушэўна. Працікнуае гучанне скрыпкі ва ўступе, яркая ха-

ПЕРШАЯ СКРЫПКА КРАІНЫ

ДАВІД ОЙСТРАХ
ІГРАЕ, ДЫРЫЖЫРУЕ,
РАСКАЗВАЕ

ДАВІД ОЙСТРАХ... Гэтае імя стала легендарным. Хто не чуў пра яго трыумфальныя канцэрты! Пра яго напісаны дзесяткі манаграфій, тысячы патхнёных артыкулаў і рэцэнзій на розных мовах свету. 32 зарубежныя краіны, 160 гарадоў Саветаў Саюза — вось гасцёрлыныя маршруты артыста. У гэтым спісе няма гарадоў Беларусі: Мінск, Гомель, Віцебск, Магілёў, Бабруйск, Барысаў...

Шэсць гадоў не быў артыст у сталіцы Беларусі. Лістапад 1970-га. Вялікі скрыпач зноў з намі. Ён ветлівы, энергічны, рухавы... Давід Фёдаравіч любіць жарг, трапінае слова. Да яго ўсе цягнуцца, і артыст ахвотна дзеліцца сваімі ўражаннямі, думкамі, шкада толькі, што пастаянна хто-небудзь нагадвае яму пра неадкладныя справы...

Давід Ойстрах на эстрадзе. Ні аднаго тэатральнага жэста ў яго ігры, усё падначалена музычнай логіцы. У Восьмай санатце Бетховена Давід Фёдаравіч і піяністка Фрыда Баўэр здзіўлі пудоўным ансамблем, вобразнасцю выканання. Слухачы былі зачараваны надзвычай прыгожым гучаннем скрыпкі, крыштална-чыстым, ласкавым, серабрыстага тэмбру. Вельмі мякка і грацыёзна, з багатай нюансіроўкай гучала другая частка. У радасным, узніслым фінале Ойстрах зноў і зноў здзіўляў нас штрыхавай тэхнікай.

Уменне імгненна пераўвасабляцца — складанае мастацтва, даступ-

рантэрнасць танцавальнага эпізоду, дзе тэмы пададзены імітацыйна; ювельная тонкасць тэхнікі штрыхоў у варыяцыях на тэму песні «Прывітанне» (здзіўляюча віртуозна была сыграная трэцяя варыяцыя) і нарэшце — фінал, антымістычны і энергічны — усё тут было хваляючае і незабыўнае.

У другім канцэрце Давід Фёдаравіч прадстаў перад аматарамі музыкі ў якасці дырыжора. У Д. Ойстраха нярэдка пытаюцца: «Чаму вы сталі дырыжорам?» І музыкант адказвае, што стаць дырыжорам было яго марай з той пары, калі ён упершыню пачуў у Адэскай опернай тэатры сімфанічны аркестр. Але скрыпка адбірала ўвесь час, і таму дэбют адбыўся толькі ў 1961 годзе ў Сьвярдлоўску, дзе Давід Фёдаравіч акампаніраваў свайму сыну Ігару ў канцэрце Баха, Бетховена і Брамса. Наступны выступленні з лепшымі аркестрамі прыносяць музыканту зноў славу, але цяпер ужо дырыжорскаму.

Давід Ойстрах дырыжыраваў аркестрам Беларускай філармоніі з надзвычайным натхненнем. Славетны уверцюра «Эгмант», Чацвёртая сімфонія, Скрыпачны канцэрт Бетховена — уся праграма была прывечана вялікаму нямецкаму кампазітару, чый двухсотгадовы юбілей будзе адзначаць у снежні ўсё чалавецтва.

Нярэдка кажуць, што Ойстрах — музыкант-класік, што яму ўласцівы алімпійскі спакой. Так, знешне рухі

Ойстраха-дырыжора вельмі эканомныя, лаканічныя — усё падначалена раскрыццю мастацкага вобраза музыкі. Але вы заўсёды адчуваеце палымянае гарачае сэрца Ойстрахамантыка. Ва уверцюры «Эгмант» Давід Ойстрах выдатна раскрыў яе галоўную ідэю: пераз барацьбу — да перамогі! Успамінаюцца словы Гётэ: «Падвойце мужнасць, не бойцеся смерці — смерць не для тых, хто назаўжды палюбіў жыццё... І змагайцеся за яе, і памірайце ў змаганні са смерцю!»

На рэпетыцыях здзіўляешся таму, як Ойстрах працуе з аркестрам. Ён не перагружае музыкантаў дробнымі заўвагамі, добра ведае, як словам, жэстам дамагчыся таго ці іншага эфекту.

Магутнае гучанне ўсяго аркестра, тонкая выраўненасць усіх яго груп, дакладная нюансіроўка, вялікая культура «здабывання гучы», штрыхі і фразіроўка — тыя рысы, якія набыла аркестр пад кіраўніцтвам дырыжора. І «Эгмант», і Чацвёртая сімфонія былі сыграны на высокім мастацкім узроўні. А пры акампаніраванні салісту Віктару Пйкайзену (вучню Давіда Ойстраха) музыканты прадэманстравалі пачуццё ансамбля.

Пасля канцэрта мы папрасілі Давіда Фёдаравіча падзяліцца ўражаннямі ад сустрэч з нашым сімфанічным аркестрам.

— У аркестра ёсць добрыя якасці, — гаворыць дырыжор. — Перш за ўсё — гэта жывасць успрыняцця. Усе мае ўказанні хутка засвойваюцца, і я адчуваю плён нашага супрацоўніцтва, творчага ўзаемаўздзеяння! Гэта прыемна адзначаць. Але «духаваму» лагеру хочацца пажадаць, каб ён павысіў індывідуальнае майстэрства кожнага музыканта пасабодку, а ўсе яны павінны ўмець дакладна «разам уступаць». Усім музыкантам неабходна больш уважліва ставіцца да тых аўтарскіх указанняў, якія прадаўлены ў нотках. Так, выконваючы музыку Бетховена, я адчуваю, што многія не перадаюць тэхнічныя прыёмы, якіх вымагае стыль яго музыкі. Наогул, мінскія музыканты часцей могуць сыграць сваё сапраўднае ў адным нюансе, напрыклад, фортэ або піяна.

Мне было прыемна сустракацца з вашымі музыкантамі, яны вельмі цікавыя і сімпатычныя мне. У нас былі добры творчыя кантакты...

Прыезд Давіда Фёдаравіча выклікаў вялікую цікавасць музыкантаў і аматараў музыкі. Ён быў запрошаны на сустрэчу са студэнтамі, педагогамі, школьнікамі. І нягледзячы на вялікую занятасць, Давід Ойстрах згадзіўся прыйсці.

Вось адказы на некаторыя пытанні, якія былі зададзены Давіду Фёдаравічу:

— Як развілася скрыпачнае мастацтва ў XX стагоддзі? Як вылучылася саветская скрыпачная школа?

— Такія бліскучыя віртуозы, як Яша Хейфец, Міхаіл Эльман, Яфрэм Цымбаліст, пакінулі Расію. У нас засталіся некалькі канцэртных музыкантаў-скрыпачоў. Хоць да нас вярнуўся Мірон Палякін, выдатны музы-

кант-скрыпач, аб Расіі на Захадзе было ўяўленне як аб дзяржаве з адсталай музычнай культурай. Перамога саветскай скрыпачнай школы на конкурсе ў Бруселі ў 1937 годзе была сенсацыйна. З 12 месц нашы скрыпачы занялі першыя шэсць. У XX стагоддзі незвычайна ўзняўся ўзровень скрыпачнай ігры. Калісьці некаторыя творы Паганіні, Эрска дзіліся амаль недаступнымі для выканання, а цяпер іх іграюць многія маладыя музыканты. Іх імёны вядомы на міжнародных конкурсах. Аднак і за рубяжом ёсць таленавітыя скрыпачы — Гудачэк, Цымерман, Ушыюда, Фудзікава і іншыя.

— Як працаваць над выпраўленнем сваіх недахопаў?

— Каб стаць сапраўдным музыкантам, трэба заімацца пяцінаццаць — шаснаццаць гадзін. Я маю на ўвазе не толькі самі заняткі на інструменце, але і чытанне кніг па музыцы, наведванні канцэртаў, спектакляў.

Жыццё вялікага артыста — гэта няспыны падзвіг. Давід Ойстрах усё паспявае: канцэрты, вучні, запісы на радыё ў якасці саліста-дырыжора, выступленні ў прэсе. На пытанне, як гэта яму ўдаецца, Давід Ойстрах адказвае:

— На жаль, паспяваю я вельмі мала. Калісьці не прапуская ні адной тэатральнай прэм'еры, ні аднаго канцэрта... Днямі ў мяне выступленне ў Берліне, а я тры дні не трымаў скрыпкі ў руках. У Маскве чакаюць вучні. Да 1972 года мне вядомы мае канцэрты: Люксембург і Сан-Себастыяна ў лістападзе месяца. Дарэчы, у Іспаніі я паспрабую трапіць на міжнародны шахматны турнір (аб вялікай любові Давіда Фёдаравіча да шахмат добра вядома). А потым — Парыж, Вена, гарады Італіі. Вяртаюся і даю канцэрты ў Маскве, Ленінградзе. Некаторыя запісы іншы раз каштуюць вялікай арганізацыйнай працы. Зараз паступіла ў продаж пласцінка, дзе мы з Караянам, Рыхтэрам і Растрпавічам выконваем траіны канцэрт Бетховена. Успамінаю, як цяжка нам было ўсім сабрацца, бо ў кожнага свае гастрольныя планы. Да ўсяго Рыхтэр не лятае ў самалётах, аддае перавагу мору. Вось і паспрабуе сабрацца.

— Давід Фёдаравіч, відаць, у вас было нямала ў жыцці смешных выпадкаў?

— Так, вядома. Вось, напрыклад, адзін. Разам з піяністам Ямпольскім у Зальцбургу мы давалі канцэрт. Ён адбыўся ў музеі Моцарта. Слухачы пастаянна заходзілі ў залу, і калі мы закончылі, то некалькі гадзін запар давалася даваць аўтографы. Здавалася, чарзе не будзе канца. І вось калі засталася адна дзяўчына, я з палёгкай уздыхнуў. Яна просіць мяне даць аўтограф і, калі я выконваю яе просьбу, раптам пытаецца: «Снажыце, калі ласка, а вы хто?»

Затое калі артыст выходзіць на канцэртную эстраду і яго смьчок кранае струны, ніхто ў зале не спытае — «Хто гэта?», бо гэта — Давід Ойстрах, першая скрыпка краіны.

Станіслаў МАДОРСКИ.

СТВАРАЕЦЦА З... РУІН

УРАД АРМЕНІІ ШЫРОКА СУБСІДІРУЕ АДНАВЛЕННЕ
СТАРАЖЫТНЫХ ПМНІКАУ АРХІТЭКТУРЫ

Шаснаццаць стагоддзяў прастаяў каменны язычскі храм Сонца, узведзены на непрыступнай скале ў 30 кіламетрах ад Ерэвана. Тры стагоддзі потым праляжаў ён пасля землетрасення ў руінах. Урад Армянскай рэспублікі адлучыў 1 мільён 200 тысяч рублёў на аднаўленне ўнікальнага архітэктурнага помніка. Спецыяльныя кірэспандэнты АДН Валентын Жакраў перадаў гэты рэпартаж з Гарні, а месца рэстаўрацыі храма Сонца. Тлумачыць яму давалі аўтары прэскі і кіраўнікі работ — кандыдат архітэктурны Алексій Сатінін, кандыдат тэхнічных навук Арм Саркісян і інжынер-канструктар Васіль Саркісян.

Усе дэталі будынка радамі раскладзены на траве і іранумараваны. Нібы храм толькі што разабралі. Некаторыя каменныя, аднак, рэстаўратары не далічыліся. Іх працягваюць шукаць па скрыпузе — срод магільных помнікаў, у падмурках жылых будынкаў, у дварах і агародах: ці мала дзе яны маглі аказацца за трыста гадоў? Адна з капіталаў захаўвалася ў Ленінградскім Эрмітажы, цяпер яна вяртаецца ў Гарні.

Архітэктара храма нагадвае італійскія формы. Але тлумачыцца гэта тым, што ў першым стагоддзі Арменія мела шырокія гандлёвыя і палітычныя ўзаемаадносіны з Рымскай імперыяй. Армянскі правіцель Трад І, які субсідзіраваў будаўніцтва храма, быў у Рыме ганаровым гасцем. Нерона і пасля ад яго з каронай царя і шчодрым падарункам — 150 мільёнамі дынараў (калі 20 мільёнаў золатам). Гэ-

дзясні тон кожная, былі аднесены назад, ствараючы такім чынам хітрую настыку для ворага.

У храме Сонца язычнікі прыносілі ахвяры сваім багам. Нядаўна рэстаўратары, умацоўваючы падмурак будынка, раскапалі тры калядзжы. Яны былі поўныя попелу і рэшткаў і касцей жывёл, у тым ліку і коней. Спецыялісты так апісваюць першапачатковае аблічча храма. Крутая парадная лесвіца вядзе да галоўнага, паўночнага ўваходу. Абодва яе бакі ўпрыгожваюць пліты з бар'ельефамі: атланты, узяўшы рукі к небу, ставяць на адным калядзжы. Вучоныя звязваюць гэты бар'ельеф з прызначэннем храма. Бо атланты, наводзе падання, падтрымлівалі купал неба з вярхоўным бажавствам — сонцам. А само свяціла ў выглядзе ілала змяшчалася ў зале.

Не землетрасенне прынесла найбольшую шкоду ўнікальнаму будынку. Справа ў тым, што яго камяні, між іншым, як і блок крамянёных сцен, былі для трываласці злучаны бронзавымі змацаваннямі, залатымі спінном. Але ў час поўнага апошняга стагоддзя, калі з'явілася агнястрэльная зброя, вострая неабходнасць у кулях прымусяла абароннаму крапасці выдэбунаць спінне з базальтавых глыб. Выбылі і знішчаны больш

шасць дэталей будынка.

Дваццаць лепшых армянскіх каменчыкаў прыдуць зараз на будаўнічай пляцоўцы. Яны рамантуюць камяні прыступак, асновы калон, робяць у іх устаўкі-латкі. Толькі разба будынка, якая захавалася на 90 працэнтаў, не будзе рэстаўрыравацца.

Сапраўднае мастацтва не мае патрэбы ва ўмяшанні чужога майстэрства. Нават дзеля высякароднай мэты аднаўлення. — заявіў інжынер-канструктар Васіль Саркісян. Аднаўленне працягнецца яшчэ года паўтара. А пасля гэтага рэстаўратары плануюць сабраць такіх жа чынам каменныя сены Гарні, яго вежы і вароты. Да гэтага часу побач з храмам Сонца закончыцца раскопкі царскай рэзідэнцыі. Над руінамі дваровай лавы, у падлозе якой захавалася мазаічная карціна — адзіны ўзор манументальнага жыванісу старажытнай Арменіі — узвысіцца шкляны навілён.

Таму Гарні расчыняць крапасныя вароты перад турыстамі. Гэта будзе яшчэ адзін з рэстаўраваных шэдэўраў старажытнай архітэктурны Арменіі. Такіх, як крапасці Эрэбуні, якая даўнаш сем з паловай стагоддзя назва паклала пачатак гораду Ерэвану; храм у горад гералі-сіянскі Рэспісэ ў Эчміадзіне (VII стагоддзе); выбіты ўнутры скалы багата ўпрыгожаны разьбой манастыр Гегарда (XIII стагоддзе) і нічэ больш дзіўнага ўнікальных пабудов, для аднаўлення і захавання іх Сімеці ўрад Арменіі шчодра адлучае сродкі.

АДН.

ІДУЦЬ АПОШНІЯ ДНІ
ПАДПІСКІ НА ГАЗЕТЫ
І ЧАСОПІСЫ НА 1971 ГОД
ПРАВЕРЦЕ,
ЦІ ВЫПІСАЛІ ВЫ
ШТОТЫДНЁВІК
«ЛІТАРАТУРА
І МАСТАЦТВА?»

Віктар ЛЕДЗЯНЕУ

РЫЗЫКА

Ціхсе, ледзь жаўтлявае святло ліхтара глуха адбілася ў цёмнай параднай...

Я чакаў Яго на прыступках. Калі шэры цень ледзь чутна праслізнуў міма, я далікатна скапіў Яго за штрыфель.

— Ты!
— Я, — здушана прашаптаў цень...
— Трымай задатак! — І я сунуў яму ў далонь «чакушку». Па чутках «паўлітэрак» Ён не браў. — Астатняе потым. Згодна!

— Пытаешся... — адказаў Ён. — Ды за такі ганарар на што толькі не пойдзеш... Нумар кватэры?

— Дзевяты. Падумаў, час адмовіцца яшчэ ёсць. Можна ў цябе нервы слабыя?..

— Наконт нерваў не турбуйся. Не з такімі спраўляўся. Здаралася, прыйдзеш, закасаеш рукавы, прыціснеш...

— Многія так казалі, а як да справы — кішка тонкая...

— За каго ты мяне прымаеш?.. — абурўся Ён. — Я яго па частках разбярэ — не пікне...

— Ну, глядзі...

— Ты што мне не верыш? Ды я ў выпадку чаго — пакляў, пакляў...

— Спрабавалі, — уздыхнуў я, — дарэмна ўсё...

— За мяне не хвалюся, я яго так прыцісну — і зыку не пачуеш!

— Ну, дамовіліся. Значыцца, заўтра...

— Жалезна! Прыцісну, як курані!

І Ён растварўся ў цемры. Рукі мае дрыжалі, далоні зрабіліся халодныя, але ад сэрца крыху адлягло...

Гэта быў ужо шосты водаправодчык, які абцяў мце здрамантаваць сапсаваны на кухні крані...

Рыгор БОХАН

УШАНАВАННЕ ЧУБАТКІ

На ферме, нічым непрыкметнай, здарылася нечаканае: чубатка знесла звыш плана адно яйка.

Загадчык раззваніў аб гэтай падзеі на ўсю акругу. Нібыта гэта яго асабістая заслуга ў справе ўздыму птушкагадоўлі.

Нейкі спрытны юнак змясіў у мясцовай газеце рэпартаж — пра заслугі чубаткі і загадчыка.

Кінааматар на тую ж тэму стварў стужку пад назвай «Навіны дня».

Пачынаючы паэт напісаў вершы, у якіх былі такія радкі:

Ведаюць усе, калячце,
Знамітую чубатку,
Вельмі смачная яечня,
Яшчэ лепей — яйка бематку.

Самадзейны мастак увекавечў загадчыка і чубатку на палатне.

На птушкаферме быў валаджан вечар. З аркестрам і прамовамі.

З такой нагоды вырашана было ўзняць тост і з'есці звышплановае яйка.

Выпілі — закусілі. Аднаго яйка падалося мала. Падсмажылі дзясатка. Потым яшчэ...

Апетыт прыходзіць у час яды. Падсмажылі і з'елі... чубатку.

Пятрусь ХАЗІНСКІ

УПЭУНЕНАСЦЬ

МІКРАНВЕЛА

— Могілі праехалі?
— Уяві сабе — праехалі.
— А я і не прыкмеціў.
— Ну, тады яшчэ пажывеш!

УЛІЧЫУШЫ МІНУЛАЕ

— Я да цябе з восені завітала, каб не было папрокаў змой, — гаварыла страказа мурашцы.

БАРАН-БУДАЎНІК

— Возьмем будаўніцтва... Хіба так яно павінна весціся? На мой розум, дык не з падмурка трэба пачынаць, а з варот, — абурўся баран.

І ТО ПРАУДА

— Там зусім не такія парадкі, як тут! — гаварыла кураня, вылезшы з яйка.

— Ой, ды гэта ж вецка ад каструлі! А я хачу гасцей мадэрнам прачаставаць.

Павел ШЫБУТ

БАЙКІ-КАРАЦЕЛЬКІ

НЕСПРАВЯДЛІВАСЦЬ

— Несправядліва судзіце! — абуралася Зайчыха рашэннем суда. — Майму Зайчанці яшчэ і года няма, а вы тры даце!

ВЕРХАГЛЯД

— Верхагляд! — гаварыў чарвік на камара. — Хоча злёту распазнаць чоблык. У душу трэба залезці!

— Я прывёз вам кнігу аб жыцці на Марсе. — Выдаць не можам — выпускаем фантастычны раман на гэтую тэму.

І ТО БЯДА

— Да ўсяго трэба дабрацца самому. — скардзіўся кот, лезучы на гарышча па кілбасы.

ПАХВАЛЬБА

Варона хвалілася курыцы: — З нашае сястры яшчэ ніхто нікол ў суп не трапляў!

ПАСЛУХАЎСЯ

Цвіку сказалі: — Не лезь не ў сваё! І ён сагнуўся.

— Гэтую рэч знайшлі ў вас пры вобіску. Я ведаю, хто вас надаслаў — таварыства «Веды»... Мал. А. ЗАЎЯЛОВА.

Уладзімір РУДЗІНСКІ

МІМАХОДЗЬ

Павук сцвярджаў, што жыццё яго нісіць на валаску.

□ Каб жыць на шырокую нагу, падхалім хедзіў перад начальствам дробненька.

□ Ён называў сваю жонку бомбай зама-руджананага дзеяння: ніколі не ведаў, калі яна ўзарвецца.

□ Сабака, седзячы на прывязі, марыў: «Каго б гэта ўкусіць?»

□ «Ну і дроў наламаў!», — гаварылі пра лесніка.

□ Кар'ерысту, нарэшце, прапанавалі цёплае месцайка — пасаду качагара.

□ Асёл любіў гаварыць: «Розуму не дабярэ...»

□ Мець вагу — не заўсёды азначае мець аўтарытэт.

□ Падняўшыся на вышыню, не спяшайся сцвярджаць, што ўсе людзі ўнізе — казюры. Лепш падумаў, якім яны ба-чаць цябе самога.

□ Слухаючы захмяллага свяшчэнніка і не разумеючы ягонай казаны, прыхаджа-не гаварылі: «Бог ведае, што вярзе».

□ Сваёй матэрыяльнай базай хапуга ліч-чыў гандлёвую — на якой працаваў.

Міхась СКРЫПКА

ПЕРАПЕЛАЧКА

Перапелачка, перапелачка!
Перапелі цябе у тры столачкі,
Пакалечылі апрацоўкамі
Выканаўчы спрытна-лоўня, —
Не пакінулі ад народнага
Нават пёрка аніводнага.

А П А Н Е Н Т

Як «навуковы» апанент
Гатоў ён біцца ўшчэнт
За поспех дысертацыі.
І, пэўна, мае рацыю;
Ухваляць дысертацыю —
Ідзе на... дэгустацыю...

У СЁ пачалося з таго, што я вырашыў загадаць набыць білет на спарборніцты па лёгкай атлетыцы.

— Калі ласка, адзін білетік на фінішнай прамой і бліжэй да бегавой дарожкі. — папрасіў я касірку.

Але яна так зірнула на мяне, што я ўмлеў на месцы:

— Што, ужо няма білетаў?

— Білеты ёсць. Але ці ёсць у вас пасведчанне на права набыцця білета?

— Што? Пасведчанне на білет?..

— На білет, — спакойна паўтарыла касірка. — А вы што, не ведалі?

— Гм... А дзе я магу дастаць такое пасведчанне?

— На кожнай спартыўнай пляцоўцы. Там створаны і працуюць спецыяльныя камісіі, якія правяраюць спартыўныя вынікі прэтэн-дэнтаў на білеты і прысвойваюць ім адпаведную катэгорыю. Шчыра — кажучы, — дзяўчына кінула на мяне скептычны позірк, — я сумняваюся, што вы адразу здолееце здаць на другі разрад. А толькі другаразграднікі маюць права сядзець на фінішнай прамой. Для пачатку вам зусім няблага будзе як-небудзь верхні рад.

— Альбо, стаячае месца. — панура дадаў мужчына, што падышоў да нас. — Я, налега, як і стараўся, а нічога лепшага атрымаць не мог. А раней я сядзеў у першых радах стадыёна! Ну і парадачкі насталі!

Уздыхнуўшы, мужчына падаў касірку то-ненькую зялёную па-перку, атрымаў адпа-ведны білет і, зноў вы-ляўшыся, знік.

— П а с л у х а й-це, фройляйн, не паду-майце, што я выхва-ляюся перад вамі, але я сапраўды займаю

высокі пост, я член СААНГ, маю не адну ўрадавую ўзнагароду...

— Усё гэта вельмі хораша! — перапінла мяне дзяўчына. — Аднак пасведчанні ў вас няма? Няма. Хто на-ступны?

Бывай, мая фініш-ная праяма! Стаячае месца альбо апошні рад на самым версе я, магчыма, яшчэ сям-так здолее атрымаць, ад-нак і для гэтага я паві-нен быў ужо сёння

ПАСВЕДЧАННЕ

прыхаліць з сабой спартыўны абутак. Што рабіць? Цягнуцца дадому за паўсвета ў мяне не было аніякай ахвоты.

— Не турбуйцеся, таварыш. Спартыўную форму вы можаце атрымаць на пракат, — супакойла мяне касірка.

Я паспрабаваў быў яшчэ раз перавесці размову на свае заслугі. Так, я сказаў, што з'яўляюся афіцэрам запаса, што маю бронза-вы медаль за вырата-ванне тапельца, а так-сама некалькі значкоў удзельніка аднаўлен-чых работ, што я ўжо нямат гадоў у шэрагах Нацыянальнага Фрон-ту...

— Не трацьце мар-на часу, таварыш, — зноў перапінла мяне дзяўчына. — Ідзіце на бліжэйшую спартыў-ную пляцоўку.

У той момант, калі я напружана думаў, якія больш важкія аргумен-ты прыгадаць, каб пе-рканаць касірку, да нас наблізіўся бурга-містр. Твар яго свяціў-ся пачотай. Яшчэ здалёк ён загаварыў:

— Мілае, чароўнае дзіця...

Касірка была вельмі ўсцешана такім зваро-

там, але калі бурга-містр дастаў з кішэні ружовую паперку і, крыху заікаючыся, па-прасіў за яе білет у ложу для гасцей, яна ўсклікнула з непадроб-ным абурэннем:

— Каму-каму, а вам, пан бургамістр, павінна быць добра вядома, што за пасвед-чанне ружовага колеру вы не можаце атры-маць нічога лепшага, як...

— Ц-с-с, ц-с-с, —

Р. ШТРАЛЬ

умольна засіпеў бурга-містр. — Я ведаю, ве-даю, мая мілая дзяў-чынка. Аднак з выпад-ку прыезду пана міні-стра...

— Дык жа пан мі-ністр мае пасведчанне сніга колеру, што дае яму права сядзець у ложы для гасцей, — сказала касірка.

— Яно ўсё правіль-на, усё так. Аднак я, як бургамістр горада, павінен...

— Білет у ложу вы атрымаеце ў тым вы-падку, калі ў вас будзе сніга пасведчанне! А час атрымаць яго яшчэ ёсць, пан бургамістр! Да спарборніцтваў яшчэ ажно два тыдні!

Лёс беднага бурга-містра канчаткова лязба-віў мяне якой-небудзь надзея атрымаць запаветны білет. І тады, каб хоць чымсьці па-бадзёрыць сябе, я ска-заў, што спарборніцты магу паглядзець і па тэлебачанні, што на экране ўсё відно на-многа лепш, чым на стадыёне.

— Во-во, — усклі-нула дзяўчына. — Ме-навіта таму ўсе теле-гледачы павінны здаць нормы па самай высо-кай катэгорыі!

Пераклаў з нямецкай А. КЛІМЧЫК.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і асветлення Саюза пісатэляў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах

Друкарня выдвецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-21-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела вышчленчана мастацтва, архітэктуры і вытворчай асветы — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдання — 32-22-10, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісы не вяртаюцца

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛА-ДАУ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІ-КАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛЮСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. П. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕН-КА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.